

השיבה המאה-וחמישים-ושתיים של הכנסת השביעית

יום שלישי, י"ד שבט תשל"א (9 פברואר 1971)
ירושלים, הכנסת, שעה 16.00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ר. ברקת:

הממשלה: חוק לתיקון פקודת זכות יוצרים (מס' 3), תשל"א-1971.

כן הונחו על שולחן הכנסת: 1. החלטה בדבר אישור הוראות בצו מס הבולים על מסמכים (שינוי תוספת א' לחוק) (תיקון מס' 3), תשל"א-1971; 2. חוברת על משרד החינוך והתרבות לקראת הדיון בכנסת על תקציב המשרד לשנת הכספים 1971/72.

מוזכר הכנסת ה. ליאור:
כבוד הנשיא!

(חברי הכנסת מקבלים את פני הנשיא בקימה)

היו"ר ר. ברקת:

נשמע עתה הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוזכר הכנסת ה. ליאור:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הגני מתכבד להודיע כי הונח היום על שולחן הכנסת לקריאה ראשונה, מטעם

ב. הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני

היו"ר ר. ברקת:

הבטחון 242 בכל חלקיה על מנת להגיע לחוזה שלום מחייב ומוסכם בין הצדדים שיבטיח:

1. כי מצרים, ירדן וישראל יבטיחו את סיומם של כל התביעות או מצבי הלוחמה ויכבדו ויכירו בריבונות, בשלמות הטריטוריאליה ובעצמאות המדינית של ישראל ושל מצרים (או של ישראל ושל ירדן), ואת זכותם לחיות בשלום בגבולות בטוחים ומוכרים, מדשיים מאיומים או ממעשים של אלימות. כל אחד מהצדדים יהיה בשטחו אחראי למניעת פעולות מלחמה או מעשי איבה, של כוח צבאי או צבאי-למחצה, לרבות כוחות בלתי-סדירים, נגד כוחותיו הצבאיים של הצד השני או נגד אזרחים הנמצאים בשטחו.

2. נסיגת כוחות מזוינים של ישראל משטחים המוחזקים מאז הקונפליקט וכתוצאה מהקונפליקט של 1967 אל גבולות בטוחים, מוכרים ומוסכמים אשר ייקבעו בהסכמי השלום.

השתתפותה של ישראל בדיונים אלה היא ללא תנאים מוקדמים. אין ישראל תובעת שהצדדים האחרים יקבלו מראש את עמדותיה וכן אין ישראל מקבלת מראש את תנאיהם של הצדדים האחרים אשר נמסרו בהדעת-תיהם, בין פומביות ובין שאינן פומביות, אולם כל צד יהיה חופשי להעלות את הצעותיו בנושאי הדיונים.

לאחר שהכנסת אישרה את הודעתי מיום 29 בדצמבר, וחדשה השתתפותנו בשיחות, הוזמן השגריר יארינג לביקור בירושלים. על סף חידוש השיחות ראינו לנכון לשוב ולהבהיר לו את עיקרי מדיניותנו ולהציע שיטה יעילה ולוח-גושיים נאות. לניהול השיחות.

חתרנו לבידור ענייני ללא דיוויים. היו ויש לנו דעות בדבר המקום והדרג של ניהול השיחות, אך לא הקפדנו בנדון ובלבד שלא יהול עיכוב מטעמים של ויכוחים על נוהלים.

הכנסת תעבור לסעיף ל"ב בסדר-היום: הודעת הממשלה על המצב המדיני ודיון. רשות הדיבור לראש הממשלה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בהודעתי בכנסת ב-29 בדצמבר 1970 מסרתי על החלטת הממשלה בדבר הפסקת ההשעיה של השתתפותנו בשיחות בחסותו של השגריר יארינג. שבתי והבהרתי כי בשיחות נהג בהתאם לקווי היסוד של מדיניות הממשלה והחלטותיה שאושרו בכנסת. היינו, נהג על-פי מדיניותה המוסכמת של הממשלה להבטיח מלאו עצמאותה של ישראל, חיוק בטחונה וקידום השלום בינה לבין המדינות השכנות, שיהא מושתת על חווי שלום אשר יושגו במשא-ומתן ישיר בין הצדדים ללא תנאים מוקדמים. בחווי השלום ייקבעו הגבולות המוסכמים, הבטוחים והמוכרים, ובאין שלום תוסיף ישראל לקיים את המצב כפי שנקבע עם הפסקת-האש ותבצר מעמדה בהתחשב עם הצרכים החיוניים של בטחונה והשתתחותה. כן הדגשתי כי ישראל זכאית לגבולות בני-הגנה ומוסכמים, ולפיכך לא תשוב עוד אל גבולות 4 ביוני 1967 שחשפו את מדינתנו לפיתוי תוקפנות.

לא פעם הודעתי כי נתמיד לבחון כל סיכוי להשיג את השלום המיוחל, ובהקשר זה הבהרתי את החלטתנו להיענות ליוזמת השלום האמריקנית בדבר הפסקת-אש וחדוש השיחות בחסות השגריר יארינג.

חברי הכנסת, אני רואה לנכון להזכיר את החלטת הממשלה שאושרה בכנסת ב-4 באוגוסט 1970, בה נאמר בין השאר: "הדיונים בחסות השגריר יארינג ייערכו במסגרת החלטת מועצת הבטחון 242, ויתבססו על הבעת נכונותם של הצדדים לבצע את החלטת מועצת

שלום, אלא להביא לנסיגתו ולהשיג מה שהם מכנים בשם "הזכויות של העם הפלשתינאי".

עד עתה לא זוו נציגי ערב מהתביעה לדון באופן בלעדי בנושא הנסיגה וזאת על אף הסיורב להודיע מפורשות על נכונותם לעשות שלום עם ישראל ולדון בעיקרי השלום אשר הוצעו על-ידינו.

ממשלת ישראל הנחתה את נציגה, השגריר תקוע, לתבוע במפגעי תשובה לשאלות ולהצעות אשר הצגנו, שכן מבלי שנקבל עליהן תשובה חיובית וברורה, אין אנו רואים מקום לדון בסעיפים המועדפים על-ידי נציגי ערב, סעיפים הכלולים בלוח-הנושאים אשר הצענו, אך שעת ביורם תגיע במועד הנכון במסגרת הדיונים על תוכן השלום.

מאז חודשו השיחות לא חדלו מנהיגי מצרים מלהשיג מיע איומים חדשים לבקרים, במגמה להלך אימים, כי יפתחו באש ב-5 בפברואר. איומים אלה ליבו יצרים במצרים, במטרה ליצור אווירת מותיחות.

החל מראשית ינואר 1971 גבר מסע לשילהוב האווירה במצרים ומחוצה לה, להכשרת הלבבות למלחמה כוללת. מסע זה כלל הצהרות של מנהיגים, ובעיקר של הנשיא סאדאת, וכן צעדים במישור המעשי. אוכיר רק הצהרות אחדות.

ב-4 בינואר - בטנטא - חזר סאדאת ודיבר על המלחמה הכוללת הצפויה, "העלולה לא רק להקיף את הצבאות הניצבים זה מול זה, אלא אף להתפשט לכל מפעל, מחרשה, כפר ומולדת". יצוין כי במעמד נאום זה ענו המוני השומעים וקראו "הן" לסאדאת ביחס לנכונותה של מצרים להילחם בישראל.

ב-11 בינואר - באסיוט - אמר סאדאת: "ישראל לא תימלט מעונש ויארך הומון ככל שיארך". גם במעמד זה חזרו ההמונים וקראו 30 פעם "אנחנו נילחם".

בראיון לטלוויזיה של חברת קולומביה ב-10 בינואר חזר סאדאת על האיום שהקבוצה נגד ישראל עלולים להתחדש ב-5 בפברואר, אלא אם כן יסכימו 4 המעצמות על פתרון מעשי לסיכסוך במזרח התיכון.

שר החוץ המצרי ריאד אמר בפאריס ב-9 בינואר, כי המלחמה עלולה לפרוץ במזרח התיכון לאחר סיום תקופת הפסקת-האש, אם ארבעת המעצמות לא יתערבו להשכנת השלום.

על הצלחת המשטר ליצור היסטוריה מלחמתית ניתן ללמוד מהתגובה בעת נאום סאדאת בפני מועצת האומה המצרית ב-4 בפברואר. הקהל פרץ בתשוואות סוערות וממושכות לאחור שאמר סאדאת, כי "חובתנו המקודשת, שאיש אינו יכול להתנכר לה, היא חובת שיחוד האדמה, והיא הסיבה להתנגשות עם האויב", בעוד שלא נשמע כל אות של הסכמה כאשר הודיע על הימנעות מפתחת האש.

עם זאת נמשכו וגברו במצרים ההכנות הצבאיות לקראת פתיחת המלחמה מחדש, וכל זאת בעת שמתנה-לות שיחות בחסות יארינג. תושבי ישראל גילו קור-רוח ובגרות למופת, בניגוד לאווירה המלחמתית במצרים. עם זאת היה צה"ל ערוך ומוכן להשיב מלחמה שורה, אילו נכפתה עלינו על-ידי מצרים. את הלך הרוחות בישראל הוסיף לאפיין הרצון להמשיך בהפסקת-האש, לא כדי להנציח את המצב הקיים, כפי שמאשים אותנו

על לציין כי הדיונים עם השגריר יארינג בעת ביקורו בירושלים היו מועילים, וזאת לא רק על-פי הכרתנו, אלא גם על-פי עדותו של שליח האו"ם עצמו.

הגשנו לשגריר יארינג הצעות מפורטות הכוללות עקרונות יסודיים לשלום וביקשנו להעבירן לממשלות מצרים, ירדן ולבנון. ועדת החוץ והבטחון של הכנסת שמעה דיווחים מפורטים בנושא זה, ולפי שעה עודני מעדיפה להימנע מפירסומם של מסמכים אלה ברבים.

מטרתנו בנאמר במסמכים אלה שהגשנו היתה לוודא אם נכונותו של כל אחת משלוש הממשלות היא לעשות שלום עמו. מיקדנו את הדיון מראשיתו מסביב לשאלה יסודית ופשוטה: האם כל אחת משלוש המדינות השכנות אמנם מוכנה לעשות שלום עם ישראל, שלום אשר משמעותו הברורה היא שימת קץ גמור לסיכסוך וללוחמה. עשינו זאת מתוך הכרה כי רק לאחר שתינת לנו תשובה חיובית לשאלה זו יבוא תור הבריר המפורט, במגמה להשיג הסכם על כל הסעיפים. במסמכינו העלינו עיקרים פשוטים, יסודיים ואלמנטריים, המקובלים בעולם והגלומים במושג השלום בין עמים ומדינות, עיקרים אשר בהעדר הסכמה להם שום "שלום" אינו שלום. הדגשנו את נכונותנו בהמשך להחלטה שקראתי באוניכם זה עתה, לדון עם בנות שיחתנו במגמה להשיג הסכם בכל סעיפי החלטת מועצת הבטחון, ובכללם נסיגה אל גבולות בטוחים ומוסכמים, שייקבעו בחוץ שלום. אני דוחה בתוקף האשמות מצרות וירדניות כאלו התחמקה ישראל מדיון בנושא כלשהו מסעיפי החלטת מועצת הבטחון.

הממשלות של מדינות ערב הגישו לשגריר יארינג מסמכים שלא היו בהם תשובות ישירות להצעות שהע-ינו. המסמכים של מדינות ערב לא היו אלא בבחינת רישום מחדש של עמדות ידועות, מתנבל במידה גדושה של פולמוס. במסמכים אלה יש התחמקות מתשובות ישירות. בהתאם למטרתנו, לחתור אל שיחות ענייניות, העדפנו להימנע מלהשיב עליהם בדברי פולמוס, והתרכזנו בבעיות הטעונות בירור והסכמה במסגרת של הסכמי השלום.

אני חייבת לקבוע בצער, כי במסמכים שהוגשו עד כה לשגריר יארינג הקפידו נציגי מדינות ערב שלא לפרש כי מדובר בכינון שלום עם ישראל והם דיברו סתמית על "שלום באזור". ממשלות אלו התכחשו להתחייבותן לנהל שיחות בין הצדדים בחסות השגריר יארינג לשם כינון שלום צודק ובר-קיימא ביניהן, כפי שנאמר במפורש בזימת השלום של ארצות-הברית שנתקבלה על-ידם. במקרה הם מדברים על הכרה בעצמאות ושלמות טריטוריאלית של כל מדינות האזור, אך נמנעים מלהזכיר את שמה של ישראל בהקשר זה.

חברי הכנסת, הנסיון שהצטבר במשך עשרים-ושתיים שנה מוכיח כי הביטוי "מדינות האזור" נקוט על-ידי ממשלות ערב על מנת להוציא את ישראל ולא כדי לכלול אותה. כאשר הודיעה מצרים במעמדים רבים כי תעלת סואץ, למשל, תהיה פתוחה ל"כל המדינות", התכוונה להלכה ולמעשה ל"כל המדינות" פרט לישראל, שאין מצרים מכירה בזכויותיה הבין-לאומיות. על כן חזרה על ביטוי זה בהחלטות המצריות היום חייבת להדאיגנו. היא מחזקת את הרושם כי את עיקר תפקידן של שיחות יארינג רואים שליטי ערב לא בהשגת הסכם

הגני מציינת בסיפוק את העובדה שעד כה ממשלת ארצות-הברית לא נתנה ידה לאותם הגורמים אשר ניסו להכביד על מהלך השיחות בחסותו של השגריר יארינג על-ידי דיונים על תחליפים ועל מתן הנחיות ליארינג. היתה זאת ברית-המועצות אשר דרשה כי על הארבע לתת הנחיות לשלוח האו"ם, ואילו ארצות-הברית שללה מגמה זו. אולם לאחרונה הודיעו נציגי ארצות-הברית על נכונותה לדון בערובות נוספות בפורום של ארבע המ-עצמות. לא אעלים מחברי הכנסה, כי אני רואה בדאגה חמורה נכונות זו להיכנס לדיון כזה עכשיו ובמסגרת הארבע, אף לאחר שארצות-הברית הודיעה לנו כי היא מתנגדת לערובות כתחליף להסכם בין הצדדים על גבולות שלום ורואה בערובות תוספת לגבולות שהוסכם עליהם.

אנו מוסיפים לתבוע בתוקף מאת ממשלת ארצות-הברית לא לתת יד לצעדים שינוצלו לחיזוק מגמות של התחמקות משלום. יש לנו יסוד מוצק לתבוע זאת מאת ממשלת ארצות-הברית בידענו, כי היא איתנה בהכרת הערך של השגת הסכם בין הצדדים ובעמדתה ששום חייל ישראלי אינו צריך לסגת מקווי הפסקת-האש בטרם הושג שלום חוזי ומחייב הדדי.

הגני חוזרת ומדגישה את עמדתנו, כי השגת הסכם שלום בגבולות בני-ההגנה ומוסכמים קודמת לכל דיון על הסדרים נוספים.

כנסת נכבדה, ב'4 בפברואר נשא נשיא מצרים נאום לפני מועצת האומה המצרית. למרבה הצער, נאום זה לא היה נאום של שלום. במשך כל נאומו נמנע נשיא מצרים מלהגיד שמצרים נכונה לעשות שלום עם ישראל, פשוט וברור: "שלום בין מצרים וישראל". הוא בא בטעם-נות על ישראל ואומר כי מצרים המתונה לישראל חודשים אחדים שתבוא לשיחות יארינג. לסאדאת מחזור וידוע היטב מדוע השעתה ישראל את השתתפותה בשיחות. הוא שם עצמו כמי שאינו יודע על הפרת הסכם ההקפאה ועל הזוט טילים. כאילו היה זה עניין של מה בכך ותריון שווא.

בנאומו חוזר נשיא מצרים על העמדה הערבית הידועה, הדוקטרינה בדבר השלבים ל"ביצוע החלטת מועצת הבטחון", כלומר, נסיגת צה"ל מכל השטחים עד לקווי שביתת-הגשק ולאחר מכן — הגשמת הזכויות של "העם הפלשתינאי", שהיא, למעשה, הגדרה של תמיכה בתכניתם של אירגוני המחבלים לחיסולה של מדינת ישראל. הוא אפילו מבטח את עצמו בהכרזה כי מצרים אינה מוסמכת לוותר על זכות זו. לא נסוח את דעתנו מקטע זה של נאום סאדאת, המחזק את הכרתנו — אותה הבהרנו לשגריר יארינג וכללנו במסמכינו — כי השלום פירושו סימום הגמור והמלא של הסיכסוך היש-ראלי-ערבי, לדבות, כמובן, פתרון מוסכם בעיית הפל-טים. הכרתנו היא, כי זוהי בעיה אנושית של פליטים אשר חיוני לגאול אותם ממעמדם הנחות. בעיית הפליטים חייבת למצוא את פתרונה המוסכם במסגרת השלום. לפיכך, ובהתחשב באספקט האנושי של הבעיה, הצענו לשגריר יארינג לתת עדיפות לנושא זה ויש עמנו הצעות ותכניות לפתרון נאות במאמץ משותף של הבעיה.

ב'4 בפברואר הודיע נשיא מצרים — אני מצטטת: "אנו נענים לקריאת מזכיר האו"ם ומחליטים להימנע מפתיחה באש לתקופה שלא נוכל להסכים כי תעלה על שלושים יום, שיסתיימו ביום 7 במאוס הבא. לכן על מזכיר האו"ם ועל החברה הבין-לאומית לוודא, כי בתקופה

הנשיא סאדאת, אלא כדי להתקדם במאמצי ההידברות, כדי להשיג את השלום המיוחל.

במשך כל הזמן, ובעת האחרונה במיוחד, נוקטת מצרים מאמצים וטכסיסים להפעיל את ארבע המעצמות למה שהיא קוראת "ביצוע החלטת מועצת הבטחון". מצרים קיבלה את היוזמה האמריקנית הקוראת לשיחות בחסות יארינג כדי להשיג הסכם שלום בין הצדדים. היא אף הגישה מסמכים ליארינג, אך מבחינת התוכן התחמקה מדיון ענייני העשוי להביא לשלום. מאידך גיסא, ובו בזמן, עשתה מאמצים מתוכננים להפעיל את ארבע המעצמות כדי להביא לפתרון כפוי.

במקום חתירה להסכם בין הצדדים על שלום בגבולות בטוחים ומוסכמים, מבקשת מצרים להקנות סמכות כפייה לארבע המעצמות הגדולות. מגמה זו לא זו בלבד שאינה מתיישבת עם שליחותו וסמכותו של השגריר יארינג מכוח החלטת מועצת הבטחון מנובמבר 1967, אלא שהיא אף באה לחבל בשליחותו של יארינג. תפקידו של שלוח האו"ם, כפי שהוגדר בהחלטת מועצת הבטחון, הוא לקדם הסכם ולסייע במאמץ להשיגו בדרכי שלום. לכן ניתן חיזוק על-ידי היוזמה האמריקנית אשר בעקבו-רתה הוסכם להיכנס לשיחות בחסותו של השגריר יארינג. חברי הכנסה, לארבע המעצמות אין כל מעמד משפטי בקשר להחלטת מועצת הבטחון מנובמבר 1967 או בקשר להחלטות אחרות של מועצת הבטחון. הדבר היחיד המאפיין ארבע מעצמות אלו הוא היותן חברות קבועות של מועצת הבטחון, אך דבר זה אינו מעניק להן כל סמכות יתירה ומיוחדת בהסדרת הקונפליקט הקיים במזרח התיכון. אין זו אלא קבוצת מדינות, שאין לה מעמד פורמלי, המתכנסת לשם חילופי דעות מבלי שתהיה לה סמכות לקבוע ולתת הנחיות לשגריר יארינג.

בין האמצעים להסדר מדיני אשר מדינות ערב מעלות, ויחד עמהן, מפעם לפעם, במהדורות שונות, גם גורמים מדיניים אחרים, שומעים או דיבורים מעורפלים על "ערובות בין-לאומיות" ועל "יחידות שיטור". ממשלת ישראל שוללת כל מגמה לראות במושגים אלה של ערובות בין-לאומיות או כוחות שיטור מטעם סמכות בין-לאומית כלשהי תחליף לשלום חוזי ומחייב. הכולל גבולות בני-ההגנה שעליהם יוסכם במשא-ומתן חפשי בין ישראל ושכנותיה. ממשלת ישראל לא אימצה לעצמה שום קונצפציה בדבר ערובות. ממשלת ישראל תהיה מוכנה לדון בכל הסדרי בטחון נוספים רק לאחר שייקבעו גבולות בטחון מוסכמים מעוגנים בחוזה שלום.

דיון בנושא הערובות בפורום בין-לאומי, בטרם הוסכם על שלום וגבולות שלום, יש בו כדי לסייע למגמת שליטי ערב להיאחז בעניין הערובות כדי להתחמק מעיית שיית שלום, פשוטו כמשמעו, ולהציג ערובות כתחליף לתנאים המקנים שלום-אמת.

כנסת נכבדה, עם כניסתו לתפקידו הנוכחי, בעת הצגת הממשלה ב'17 במאוס 1969, ובראשית צעדיו של פרום הארבע, הבהרתי בכנסת, ב'5 במאי 1969, כי דיוני הארבע מעודדים תקווה לסחטנות. כל אימת שנוטעים בקרב שליטי ערב את האשליה שייחבן פתרון בלי משא-ומתן בין מדינות ערב ובין מדינת ישראל — אין מסייעים לשלום ומרחיקים את הפתרון. ישראל, ככל מדינה עצמאית של אומה חפשית, לא תניח שגודלה ייקבע על-ידי זולתה.

הבטחון. תמורת נסיגת צה"ל אין מצרים מבטיחה לבצע את הסעיף העיקרי שבהחלטת מועצת הבטחון, היינו השגת הסכם שלום בין הצדדים וגבולות בטוחים ומוסכמים. התמורה היחידה שהיא מציעה לנו היא להתחיל מיד בניקוי התעלה ופתיחתה לשיט, ואף זאת בלי להבהיר שהשיט יהיה חפשי וכי במסגרת השירות לכלכלה העולמי-מית תקויים גם זכותה של ישראל לשיט חפשי בתעלה.

עלי להבהיר באופן שאינו משתמע לשני פנים, כי ישראל מוכנה בכל לב לתת יד לפתיחת התעלה לשיט בין-לאומי חפשי לכל המדינות, לרבות ישראל. לא אנחנו אחראים לחסימת התעלה.

מאז הפסקת-האש ביולי 1967 הבהירו נציגים מוסכמים של ממשלות ישראל את נכונותנו לנהל עם מצרים משא-ומתן בדבר הסדרים להפעלת תעלת סואץ. הנה מה שאמר שר החוץ אבא אבן ב"קול ישראל" ב-29 ביולי 1967: "ישראל תהיה נכונה להגיע לכלל הסכם בעניין תעלת סואץ בנפרד מפתרון כולל, בתנאי שנתיב המים יהיה פתוח לכל המדינות, לרבות ישראל". והוא הוסיף ואמר להלן כי "עמדתה של ישראל בנדון היתה ברורה לחלוטין".

חברי הכנסת, זו היתה מדיניותנו. אילו קיימה מצרים את הסכם הפסקת-האש על-פי החלטת מועצת הבטחון מיוני 1967, כי אז ניתן היה להגיע לכלל הסכם עם ישראל על ניקוי התעלה ופתיחתה לשיט חפשי. אך כידוע העדיפה מצרים לכסות כוחה במלחמת ההתשה ונשארה דבקה בהכרתה כי תעלה חסומה עדיפה על נתיב מים שיהיה פתוח לשיט של ישראל.

פתיחת התעלה לשיט בין-לאומי יכולה להיות ביטוי לרצון ולמגמה להגיע לשלום. אך הצעת הנשיא סאדאת כפי שהוצגה בנאומו חותרת להשגת יתרון אסטרטגי על-ידי נסיגת כוחותיה של ישראל ללא התקדמות ממשית אל השלום. נראה לי תמוה להציע נסיגת כוחותינו מה-תעלה שלא במסגרת הסדרים מוסכמים לסיומה המוחלטת של המלחמה.

חברי הכנסת, הסתומ בהצעה שהציע סאדאת במתכונתה הנוכחית מרובה מן המפורש. ההצעה איננה ברורה. העיקר חסר בה. אין ברעמי לפרט בזה את השאלות הרציניות אשר נשיא מצרים השאיר סתומות. קיום מגע בלתי-אמצעי בינינו, פנים אל פנים, היה מקל לברר כל הצעה מצדה של מצרים ומצדה של ישראל, על מנת להשיג הסכמים ברורים בתכנם בכל הסעיפים, לרבות התנאים והמועדים לביצוע ההסכמים.

עמדתנו לגבי פתיחת התעלה לא נשתנתה. אנו רואים בחיוב את פתיחת תעלת סואץ לשיט חפשי, ואף נדון בחיוב בהצעות המיועדות להביא ולאפשר נורמליזציה של החיים האזרחיים באזור זה ודה-אסקלציה הודית של המערך הצבאי. אך האם סבור נשיא מצרים כי ניתן לעשות את מלאכת ניקוי התעלה כל עוד האיום של חידוש המלחמה תלוי ועומד? מכל מקום, ישראל מוכנה היום כבעבר לדון עם מצרים על הסדרים לפתיחת התעלה גם בנפרד מסעיפים אחרים.

כנסת נכבדה, מאז הודעתה האחרונה בכנסת נמשכה וגברה מעורבותה המסוכנת של ברית-המועצות במערך הצבאי של מצרים. נמשכת ההתבססות האסטרטגית של ברית-המועצות בטריטוריה המצרית, והיא מגבירה את התפשטותה המתוכננת. לאור מותו של נאצר באו צעדים

זו תהיה התקדמות אמיתית בעיקר הבעיה ולא רק בתופעותיה החיצוניות.

אני בטוחה כי לא רק ממשלת ישראל, אלא כל איש מישראל, מרוצה כי ב-5 בפברואר לא נתחדשה המלחמה. אנו רוצים שלום ולא עוד נצחון. וכל עוד לא נתחדשה האש יש לקוות כי ניתן למנוע את התחדשות המלחמה.

אך למרבה הצער והחומרה עלי לומר, כי החלטה על הימנעות מאש למשך לא יותר משלושים יום כמוה כאיום בחידוש המלחמה ב-7 במארס 1971. מזמינים אותנו להמשיך בשיחות באווירה של ערב מלחמה, בצל אולטימטום ועל יסוד תביעה בלתי-מציאותית, שאפשר להגיע להסכמים בנושא כה מורכב בומן כה קצר. יש לזכור שהשיחות אינן מתנהלות באופן בלתי-אמצעי, אלא בשיטה שבה כל צד מגיש ליארינג מסמך ומחכה לתגובה של הצד שכנגד. הודעה זו על הימנעות מאש, "שלא נוכל להסכים כי תעלה על שלושים יום", אין בה כדי ליצור את האווירה ואת התנאים ההכרחיים הנדרשים להתקדמות ממשית. אני קובעת כי ישראל אין כל עניין וכל כוונה לנקוט בשיחות יארינג מהלכי השהיה. אנו רוצים בכל לב להשיג התקדמות אל הסכם בכל הסעיפים. הודעה על הימנעות מאש לא יותר מאשר למשך שלושים יום כמוה כהכרזה על תאריך חידוש המלחמה, ומוסיפה הכבדה תמורה על שיחות יארינג.

אין אנו יכולים להרשות לעצמנו להתעלם מן הצע"דים הממשיים והשיטתיים המראים הכנות מצריות מלחמתיות בקנה-מידה גדול. קביעת מועד של שלושים יום עוררה אכזבה ומורת-רוח רבה בדתת-הקהל העולמי-מית, המיחלת למשא-ומתן רציני וחפשי.

הצבעתי על החומרה והסכנה שבהודעת נשיא מצרים ב-4 בפברואר. הודעה זו נוגדת את החלטת מועצת הבטחון מיוני 1967 על הפסקת-האש שאיננה מוגבלת בזמן. אף על פי כן, כל עוד לא חידשה מצרים את האש, על אף האיום המשתמע מהודעה זו, תמשיך ישראל במאמציה להשיג בשיחות יארינג התקדמות ממשית אל הסכם שלום.

מנאום הנשיא סאדאת אנו למדים, כי בעיניו עיקר הבעיה היא להשיג נסיגה של כוחות ישראל, בעוד שהי-בעיה העיקרית, גם לפי החלטת מועצת הבטחון, היא - להשיג הסכם שלום, שימת קץ למלחמה. כפי שהודענו ב-4 באוגוסט אין אנו מתעלמים מנושא הנסיגה לגבולות בני-הגנה ומוסכמים, אך דבר זה, כסעיפים אחרים, יוגשם רק במסגרת של הסכמי השלום, השמים קץ למלחמה.

חברי הכנסת, רצוני לעמוד על עוד נושא, אשר הנשיא סאדאת מגדיר אותו בתור "זימה מצרית חדשה". הוא אמר - "אנו דורשים כי בתקופה זו שבה נימנע מפתיחה באש תבוצע נסיגה חלקית של הכוחות הישראליים בחוף המזרחי של תעלת סואץ, וזאת כשלב ראשון לקראת לוח-זמנים, שייקבע לאחד מכן, לביצוע שאר סעיפי החלטת מועצת הבטחון". והוא מוסיף: "אם דבר זה יוגשם בתקופה זו, נהיה נכונים להתחיל מיד בניקוי תעלת סואץ ובפתיחתה מחדש לשיט בין-לאומי ולשירות הכלכלה העולמית".

מציגים דורשת מישראל: נסיגה חלקית של הכוחות הישראליים בחוף המזרחי של תעלת סואץ כשלב ראשון לקביעת לוח-זמנים לביצוע שאר סעיפי החלטת מועצת

עולמית, אשר מן ההכרח כי תהיה מודעת אף לאומות העולם, וקודם כל לידידיה של ישראל המסוגלים להפעיל אמצעים מדיניים מרתיעים ולסייע לנו בהשגת הכלים והאמצעים הנדרשים להגנת עצמנו.

חברי הכנסת, ארכה של שלושים יום היא קצרה מכדי שנהיה שאננים. עלינו להיות ערים, אם כי לא מבוהלים. התעצמותו של צה"ל נמשכת, והזמן אינו עובר מבלי שכוחנו מתחזק, ויוסיף להתחזק. והיה אם יכפו עלינו מלחמה - נעמוד בה ויכול נוכל. יחד עם זאת, גם עתה יהיו מאמצינו מכוונים ככל שידנו משגת להרחקת סכנת חידושה של המלחמה ולהשגת השלום.

סובייטיים נוספים לביסוס הזיקה של מצרים אל ברית המועצות כאל "בעלת ברית אמינה". אין לנו סימונים המלמדים על כך שבדיית-המועצות המריצה את מצרים לקיים את הפסקת-האש ללא הגבלת זמן, על-פי החלטת מועצת הבטחון מיוני 1967. אדרבה, הגברת העזרה הצבאית, הזרמת נשק רב, לרבות נשק בעל משמעות התקפית - ציוד גישה, ארטילריה כבדה, מטוסים וטילי קרקע-קרקע -, גידול מספר אנשי הצבא, הטייסיים, הטכנאים והיועצים הסובייטיים, נוסכים עידוד בלב היסודות הקיצוניים במצרים. לתהליך זה יש משמעות מילית-טנטית ואנטי-ישראלית ברורה ומודעת למצרים ולסובייטים גם יחד. אך לתהליך זה יש גם משמעות כל-

1. דיון

מודאגים מכל אפשרות של שפיכות דמים. אבל יש יום שבו אומה, אשר כך מאיימים עליה, חייבת לומר זאת ורק זאת: אם תפתחו באש - נגחית עליכם מהלומות כה כבדות, עד אשר המכות שקיבלתם בימים אחרים ייראו בעיניכם כקטנות, וכן עליכם לדעת כי מנת חלקכם תהיה תבוסה חדשה. זאת יש לומר, ומתוך החלטה נחושה כפלדה.

צפה בעיית תעלת סואץ ופתיחתה. אין זו שאלה תיאורטית. אדוני היושב-ראש, יש לשאול מי הוא המעוניין היום בפריצתה או בפתיחתה של תעלת סואץ. יש מעצמה המדברת נגד אימפריאליסטים ומגשימה אותו; נגד התפשטות - ומקיימת אותה; נגד סיפוחים - ומבצעת אותם; נגד בסיסים צבאיים בארצות אחרות - ומקימה אותם. יש מעצמה המטיפה לשלום ומציחה ומיינה אש מלחמות, מדקלמת על חירות עמים ומדכאת אותם. זו המעצמה, ברית הרפובליקות הסוציאליסטיות המועצתיות, המעוניינת לפני הכל בימים אלה בפתיחת תעלת סואץ. אין פלא. בין מרס-אל-כביר לבין פורט-סעיד שטות בימים אלה 62 אניות הצי הסובייטי: 24 אניות קרב, 24 ספינות-עור ו-14 צוללות חדישות. בשביל רוסיה הסובייטית פתיחת התעלה אינה רק בעיה של קיצור השיט ב-16 ימים תמימים בין גדיניה או אודיסה לבין מפרץ טונקין. למעלה מזה: בשבילה הרי הבעיה היא התפרסות אותו צי סובייטי במפרץ הפרסי, לאורך חופי סומלי, לעבר עדן והאוקיינוס ההודי.

על רקע זה ניתן להבין מה האינטרס האמיתי, לא רק של מדינת ישראל העומדת בפני דוון מזימותיה של מוסקבה, אלא גם של כל העמים הדואגים לחירותם.

יש אומרים שבפתיחת תעלת סואץ מושקע אינטרס כלכלי רב. לדעתי, היום יש בכך הפרזה רבה. המשק העולמי מצא הסדרים ופתרונות טובים מאוד בארבע השנים האחרונות, לרבות אספקת נפט, ו"אופק" מציג היום דרישות לא על רקע של השיט, אלא של מחיר אותו מקור האנרגיה. והעמים בני ההורין כמונו יודעים שקשיים כלכליים, עם כל חשיבותם, ניתן להתגבר עליהם. שהרי עיקר העיקרים בתקופתנו - שמירת החירות.

יש לנו הוכחות כי כך הם מבינים את ההתפתחות. בשנה הראשונה לאחר מלחמת ששת הימים לא היתה שיחה אחת בין דובר בריטניה לבין נציג ישראל שבה לא נשאלו: ומתי תיפתח התעלה? אבל במשך השנתיים האחרונות לא הרגשו בשום לחץ מצד בריטניה למען

הי"ר ר. ברקת:

חברי הכנסת, אנו עוברים לדון בהודעת הממשלה כפי שהושמעה עליידי ראש הממשלה. ועדת הכנסת קבעה לדיון שלוש שעות. רשות הדיבור לחברי-הכנסת מנחם בגין, ואחריו לחברי-הכנסת חיים צדוק.

מנחם בגין (גח"ל):

אדוני היושב-ראש. בדיון הזה אעלה שלוש סוגיות: הגאום בקהיר, איגרת מושינגטון, ערבות בין-לאומיות. שליטה של מצרים סאדאת קבע בנאומו מן ה-4 בפברואר את מטרת מלחמתה הכפולה: (א) דחיקת ישראל לקווי ה-4 ביוני 1967; (ב) כפי שאמר: הכרח לשמור על זכויותיהם של העם הפלשתינאי. הדבר הראשון הוא גלוי; השני - סמוי. אנו יודעים לפענח הפיענוח והשילוב אחד פירושו: שאיפה להחריב את מדינת היהודים.

באותו נאום אמר שליטה של מצרים כי "ההימנעות של צבאו מפתיחה באש תימשך שלושים יום בלבד", ובאותה תקופה עצמה הוא דורש כי ישראל תבצע נסיגה ראשונה מן הגדה המזרחית של תעלת סואץ.

אדוני היושב-ראש, בספרות המשפטית מגדירים את המושג "אולטימטום" כך: "הצהרה פורמלית מוחלטת, מופנית על-ידי מדינה אחת לזולתה, לפיה אם לא תתקבלנה דרישות מסוימות - תבאנה תוצאות רציניות, והן כוללות גם איום או שימוש בכוח". במקרה דגן לא קיבלנו איגרת פורמלית מאת ממשלת מצרים: "עשו כפי שאנו תובעים - ולא...". אבל מבחינת המהות - לפנינו אולטימטום. יש לומר לאולטימטום זה "לאו" מוחלט, ללא כל סייג, ללא כל תוספת של "אבל".

שמנו לב כי לאחרונה ניכרת בחוגים מסויימים חולשת-לב ואמידת "לאו" בלתי-מסוייג, פן נוכד בעולם כשליילים. טעות. השולל את השלילה אומר דבר חיובי. ועל האומה המוקפת אויבים, אשר באזונה מושפעים איומים ונגלים מפועלים לעתים לחצים, לדעת כי בכל מחסן כלי ההגנה שלה - ה"לאו" המוחלט שהיא מוכשרת להשמינו הוא אחד מן המשויבים ביותר. ויש לנו נסיון, לא מלבב, כיצד מתחיל כירסום בלאו, עד שהוא הופך לפתע להיות להן, ולפתחו סכנות רבות.

האויב הודיע שאם לא נעשה כרצונו, ייתכן כי ב-7 במארס לא יקיים עוד הימנעות מפתיחה באש. אדוני היושב-ראש, כולנו שונאים מלחמות, וכולנו בלבותינו

לשים חתימתם. הם לא דנו בו, כעבור זמן קצר נכנס הצבא הנאצי החלש - שאפשר היה להדביר אותו ממש בן-לילה, כפי שהודה אחרי-כך אותו אשמודי בעצמו - לאזור המפורז לאורך הריינס, וזאת הייתה הפרה ישירה של חוזה לוקרנו. ומה היה לערבויות הבין-לאומיות? מה אמרה בריטניה, מבלי להזכיר את איטליה?

האם לאור נסיון כזה תכשיר מדינת ישראל את עצם הרעיון של ערבויות בין-לאומיות, שיטור בין-לאומי? מדינת היהודים תהיה למדינת חסות? בימי הביניים היו יהודים מוגנים. כל מהותה של הציונות, כפי שאנו מבינים אותה, היא בכך שנגן על עצמנו ועל ארצנו. שיטור בין-לאומי?

אבל מדוע זה כרוך בהקשר שלכם, אפילו בדיעבד, בסכנה? כי קודם כל אתם אומרים, רבותי חברי ממשלת ישראל, שלפי דעתכם אפשר לזון בחומרה שכוז, בכוז בין-לאומי שכוז, באשליה בין-לאומית שכוזת לגבי בטחון ישראל. אבל הסכנה עלולה להיות קרובה משום שממשלת ארצות-הברית מדברת על שנה. והיא מתכוונת לתכנית רוג'רס. ואז היא יכולה לטעון: ומדוע לא תסכימו שאנו נתחיל לזון במהות הערבויות האלה, רק לזון, ונראה? אינני מוצא לעת-עתה נימוק בעל כוח שיכנע מספיק כדי להעמיד אותו מול טענה כזאת: הרי הרעיון נראה בעיניכם, למה לא גזון בו, ואחר-כך נתלטי?

הרעיון הזה של ערבויות בין-לאומיות הוא המסכן את עתידנו. מדוע? משום שאנו טוענים כל הזמן לבטחון, וכאשר יבוא היום, יאמרו לנו: הנה כי כך, גבולות בני-הגנה לפי הצעתנו הם תיקונים קלים בגבולות ה-4 ביוני 1967. אתם אומרים שאין בכך בטחון? - יהיה: ערבויות בין-לאומיות, שיטור בין-לאומי. והרי אנו רוצים למנוע זאת. למה אפוא להכשיר את עצם הרעיון מלכתחילה?

כאן עלינו לומר, אדוני הושיב-ראש, שדווקא מתוך התפתחות העניינים בחודשים האחרונים יכולים אנו לראות באיזו מידה מסוכנת היא הטענה היחידה הנשענת על בטחון. כי אם זו הטענה, ואין זולתה, באים גם האחרים ואומרים: יש לנו הצעות שבשילכם מבחינת הבטחון; כך אנו מפרשים מה הם גבולות בטוחים. הרי אתם מסתמכים על המושג גבולות בני-הגנה. גם אנו יש לנו מה לומר על גבולות בני-הגנה. והכוונה היא לשלום, להסדר במזרח התיכון.

יש לשוב למקור, גברתי ראש הממשלה, ליסוד הזכות, הזכות על ארץ-ישראל, הזכות על אותה נחלת אבות, שאת אמותה בציגן את הממשלה בדצמבר 1969, ששוחזרה. זה נכון שהזכות על המולדת מקופלת בזכות שאף היא אינה ניתנת לעידור, לבטחון במולדת, של המולדת, של העם החי במולדת. אבל היסוד הוא - הזכות. על שני עקרמים אלה יש להשעין את טיעונו. אחרת, מתוך ידיעת ההתפתחות, שהיא מנת חלקה של הממשלה, יש להיזהר מאוד מפני צלילים חודשים המושג-מעים גם בושיגטון.

אדוני הושיב-ראש, המבחנים הרציניים אינם מא-חורינו, אלא לפנינו, לא רק לפני הממשלה והאופוזיציה, אלא לפני העם כולו. אדרבה, נתבונן בעובדות. אל נדבר בלשון ספקולציה - מה היה אילו, או אילמלא. נראה את המציאות כמו שהיא.

בקין אשתקד החליטה הממשלה על ויתורים רבים

אותה מטרה. גהפוך הוא: סר דאגלס יום הודיע לפני זמן קצר: אם תעלת סואץ תהיה פתוחה, יועמד מיד נמל עדן לרשותו של הצי הסובייטי המלחמתי. הוא בדואי לא אמר את הדברים האלה מתוך חדווה למען פתיחת התעלה.

אדוני הושיב-ראש, "גיו-יורק טיימס" פירסם איגרת שלישית אשר מזכיר המדינה רוג'רס שלח לשר החוץ המצרי ריאד. נכון שכל עתון, לרבות "גיו-יורק טיימס", יכול למסור דברים לא נכונים. אבל אין להעלות על הדעת, מתוך נסיון, שעתון כ"גיו-יורק טיימס" יסלף פיסקה המוכנסת במרכאות כפולות, כזאת: "במשך שנת 1971 תעשה ארצות-הברית מאמץ להביא לידי הסדר במזרח התיכון". אין לי יסוד לפקפק בגבולות הציטיטה הזאת. ובה טמונה החומרה, אשר מן הדין שתדאיג את כולנו.

אין זה סוד שגם באזינו וגם באזני מצרים מודיעה ממשלת ארצות-הברית הלך והודע, שמדיניותה היא תכנית רוג'רס, קווי ה-4 ביוני 1967, עם תיקונים קלים. זו התכנית הנדחית בישראל על-ידי 97% של נציגי העם. בדרך הפרדוקס המדיני - ר"ח תומכת בתכנית רוג'רס. אבל אם ארצות-הברית של אמריקה משמיעה מעין לוח-זמנים מושלה, שנה אחת למציאת הסדר, וההסדר בעיניה הלא הוא בבחינת הגשמת תכנית רוג'רס - עלינו להדליק את האור האדום. עלינו לומר באזני ידידנו האמריקנים דברים פשוטים: אולי בשבילכם, המעצמה הגדולה, אשר לה אינטרסים גלובליים והיא שואפת להסכם עם ברית-המועצות, בעיקר כדי לשים קץ למלחמת וייטנאם - גם אנו רוצים שיושם קץ למלחמת הדמים ההיא - או לקדאת הסכמים באירופה או ביבשות אחרות, אולי בשבילכם שנה אחת היא רווח ניכר של זמן, מתוך תקוה, שיתכן שהיא אשליה, כי בשנה הזאת תגיעו להסכמים כאלה. אבל בשבילנו זאת איננה בעיה של שנה. במלוא משמעות המושג האנושי הזה - בשבילנו זוהי בעיה של גצה, של קיום עמנו בארץ-ישראל, של בטחון ולידנו ועתידינו. משום כך עליכם לדעת כי בשום פנים ואופן לא ימצא איש בר-דעת בישראל, אשר בידעו את תכנית רוג'רס וברצונו בשיתוף עם ארצות-הברית של אמריקה, יסכים כי מדיניותנו תהיה לפונקציה של מדיניות מעצמתית כלשהי.

הסוגיה השלישית הלא היא - ערבויות. גברתי ראש הממשלה, לפי דעתנו הממשלה שוב שגתה, עושה משגה חמור לגבי העתיד, אם היא אומרת, כפי שהודעת גם היום, שממשלה שוללת את הערבויות הבין-לאומיות כתחליף להסכם או לחוזה, אבל מסכימה כי יהיה דיון בערבויות אלה כחוספת להסכם. מהו המשגה? - אבהיר.

ראשית, נבדוק את המהות. מה פירושן של ערבויות בין-לאומיות? יש לנו נסיון. היתה ערובה בין-לאומית לקווי שביית הנשק, של שלוש המעצמות. מה נותר ממנה לעת מבחן זולת זכרה הבלתי-מבוך? היו ער-בויות בין-לאומיות יותר רציניות. בשנת 1925 נחתם בלוקרנו חוזה בין גרמניה לבין צרפת ובלגיה, והערבות לחוזה זה, - אשר צ'רצ'יל קרא לו פעם "המדויק במסמכים הבין-לאומיים" - היו בריטניה ואיטליה. כאשר גרמניה הנאצית חידשה את צידדה והקימה מחדש את הצבא הגרמני התוקפן, אמרו הברית: זוהי הפרה של חוזה ורסאי. אבל על החוזה הזה נקראו הגרמנים

חוברת ט"ו, ישיבה קנ"ב

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני (דיון) (בגין, אלון, ליאור, ברקת, צדוק, בדר) —

אותם ועמדנו בהם למעלה משלוש שנים. הסטייה מהם, הוויתורים המהותיים, לא קירבו הסכם עם אויבנו אפילו שעל אחד. המבצעים הם לפנינו. חובתנו להכין את העם לקראתם. אל יישמעו עוד באוזני דברי אשליה עצמית, דברי הטעיה. הוא יעמוד במבחנים האלה. הוא עם רב-נסיון. הוא יודע כי המדובר הוא במולדתו, בבטחון חייו, בשלוםם ובעתידם של בניו.

מוזכיר הכנסת ת. ליאור:

כבוד הנשיא!

(חברי הכנסת קמים בצאת הנשיא)

היו"ר ד. ברקת:

רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים צדוק, ואחריו — לחבר הכנסת יצחק רפאל.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. מי ששלל מלכת-חילה את הליכתנו לשיחות באוגוסט 1970 ואת שובנו לשיחות בדצמבר 1970 — מלאכתו קלה. הוא נאחז בכל משבר, בכל סיבוך, בכל קושי במהלך השיחות או אגב השיחות ומציג אותם כצידוק נוסף לעמדתו השלילית המקורית. וכיוון שהיה ברור מראש שיהיו קשיים, סיבר-כיס, משברים, הרי שמהלך השיחות, מעצם טבעו, הוא מקור לא-אכזב של נימוקים העומדים לרשות מי שהתנגד למלכתחילה לשיחות, בבחינת "הרי אמרתי לכם שכן יהיה". לנו, שההלכו לשיחות ושרוצים כי ימשכו, אין חיים כל כך קלים.

אנחנו הלכנו לשיחות מפני שאמרנו שלושה דברים: ראשית, חובתנו לברר כל סיכוי לשלום, להידברות, אפילו הוא קלוש ביותר.

יוחנן בדר (גח"ל):

אפילו כשאין סיכוי.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):

שנית, ברכה בעצם קיומן של השיחות כשהן מלוות הפסקת-אש; כל זמן שמשוחחים — אין יורים. ושלישית, אם נגזר שייפסקו השיחות ושיתחדשו הקרבות, הרי שיוכח בעליל לעולם כולו ולציבור בישראל שהדבר קרה מפני שהערבים סירבו לעשות שלום, ולא מפני שישראל סירבה לנהל שיחות. שיקולים אלה הדריכו אותנו כשהחלטנו ללכת לשיחות; הם הדריכו אותנו במהלך השיחות, והם חייבים להדריך אותנו גם היום וגם להבא.

אנחנו מקיימים היום את הדיון המדיני הראשון מאז החלטת הכנסת מיום 29 בדצמבר 1970 בדבר שובנו לשיחות יארינג. ראש הממשלה סקרה היום את מהלך השיחות מאז חידושן ועד נאום נשיא מצרים במועצת האומה המצרית ב-2 בפברואר, ואני אסתפק בהבעת דעתי והערכתי שמהלכינו בשיחות היו נבונים וקונסטרוקטיביים. אנחנו הזמנו את השגריר יארינג לבוא לישראל כדי שילמד כאן, בדרג הגבוה ביותר, את עמדותינו. נתנו בידו מסמכים שכל מטרתם לא היתה אלא לברר אם קיימת נכונות מצד מצרים, ירדן ולבנון לעשות שלום עם ישראל. נוהרנו שלא להחריף ניוגודים, שלא לנעול דלתות, שלא להיכנס לפולמוס. עשינו את מהלכינו על דרך הדיפלומטיה הפקטה. עשינו כל שהיה ניתן לעשותו בפרק זמן קצר זה כדי לקדם את השיחות; נמנענו מלעשות דבר שעלול היה להפריע לשיחות. זאת לא רק הערכתנו. יש לנו יסוד לחשוב שכן מעריכים את מהלכינו

מבחינת מדיניותה המוצהרת. היא ויתרה על משא ומתן יעיר. היא החליטה להשתמש במונח "נסיגה". היא התחייבה בה. משהתחייבה בנסיגה, למעשה קיבלה תנאי מוקדם לגבי מה שמכונה משא-ומתן או שיחות יארינג, שאין בהן שום משא-ומתן; כי ישראל נדרשה, בניגוד לעמדתה הקודמת, לומר: אנו מתחייבים לסגת. זהו תנאי מוקדם. אויבנו לא נדרשו לתנאי דומה. והראיה — הם טוענים לקווי ה-4 ביוני. אנו מישכנו חלק מעתידנו. חלק מהשטחים כבר ויתרנו עליו מלכתחילה. הוא כבר אינו נושא למשא-ומתן. עשינו איפוא ויתורים.

אגב אורחא, גברתי ראש-הממשלה, אם שמעתי את דברך היטב, הרי לא היתה ציטטה מדוייקת בפיך היום מקווי היסוד של מדיניות הממשלה. בקווי היסוד, אם זכרוני אינו מטעני, כתוב, לאמור: באין חווי שלום, תוסיף ישראל לקיים במלואו את המצב כפי שנקבע עם הפסקת-האש. תואילי להתבונן בכתב שלך, ואני מניח שתמצאי שהציטטה לא היתה מדוייקת בשתי מלים שיש להן חשיבות. אבל לא זה הדבר המכריע.

אני חוזר לתזה העיקרית. נעשו ויתורים. הרי ידוע לי כי עמיתי לשעבר בממשלה לא אצו לקראת ויתורים אלה; לא בתדווה קיבלו אותם. להיפך. ביוני 1970 דחתה הממשלה כולה, פה אחד, את יזמת רוג'רס. רק כעבור חודש, מתוך ויתורים, שינתה הממשלה את דעתה ואת הלאו הפכה להן. מאז התחילו שיחות יארינג, הופסקו ונתחדשו, עברו כשישה חודשים. אני מבקש, ללא קינטור, בכל הרצינות — כי כולנו הולכים לקראת מכתבים רציניים — לבדוק את השאלה המרכזית: על-ידי ויתורים אלה קירבנו הסכם עם הערבים? והרי זו היתה המטרה. אמרו: כל עוד לא התחייבו בביצוע החלטת 242 של מועצת הבטחון, לא התקרבו הערבים להסכם; כל עוד לא אמרנו במפורש נסיגה, אין הערבים רוצים להתווכח אתנו; כל עוד לא ויתרנו על משא-ומתן ישיר ולא הסכמנו לדבר עם ד"ר יארינג במתכונת החדשה, שהגברת מאיר קראה לה "קייטורה של משא-ומתן", לא קירבנו הסכם. והנה כל אלה עשינו ואמרנו — האם קורב ההסכם אפילו במקירו-מילימטר?

סגן ראש הממשלה י. אלון:

מה על הפסקת האש?

מנחם בגין (גח"ל):

סגן ראש-הממשלה, אתה יודע כמוני, שכל הפוגה באש יקרה לכולנו, בתנאי שלא ירבו הקרבות לאחר הפרת תנאי ההפוגה, כאשר יפתחו באש.

דיברתי על המטרה המרכזית. ואני שב ושואל: מבחינת אותה המטרה המרכזית — האם היתה איזו שהיא התקרבות לקראת הסכם, או להיפך, בעצם היתה התרחקות? אדרבה, מי שמוכן בכנות להציג את השאלה, יקרא — כפי שאנו קראנו — את נאומו של סאדאת בשלמותו, ויקבל תשובה ברורה. אצלנו עדיין מדברים על כך שמי שמציע מה שהוא מכנה פשרה טריטוריאלית הוגנת, יביא לקירוב ההסכם. פשרה טריטוריאלית הוגנת? שמעתם את סאדאת. הרי אין לאשליה זו אפילו צל של ביסוס. ואצלנו עדיין מוסיפים לדבר על אותה אשליה. מן ההתפתחות הזאת יש להסיק את המסקנות. כן, יש לשוב למקור, הזכות על ארץ-ישראל, ויש לשוב, גברתי ראש הממשלה, לקווי היסוד של הממשלה בלי סטייה מהם: חוזה שלום, משא-ומתן ישיר בין הצדדים הלוחמים למען כריתת חוזה שלום, כפי שאנחנו קבענו

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני (דיון) (צדוק) —

אינו אלא רטוריקה ערבית-מצרית רגילה, ללא חידוש וללא סטייה. המטרה המוצהרת הייתה וגשארית: פיגוי כל השטחים שעברו לשלטון ישראל במלחמת ששת הימים ושמידת זכויות העם הפלשטיני. שלום עם ישראל — לא ייזכר ולא ייפקד. וכל זה — בתוספת מנה גדושה של ציחצוח חרבות ואיומים בחידוש המלחמה.

המועד של שלושים יום והתאריך של 7 במארס אין להם כל משמעות לגבי מהלכינו בשיתות ואין בהם כדי להשפיע במשהו על עמדותינו. רק זאת אפשר לומר ללא צל של ספק: אם קיים גורם אחד אשר יותר מכל מכביד על השיתות ומונע משא-ומתן רציני, הרי זה הנוהג שמצרים סגילה לעצמה — לקבוע deadlines ולאיים בחידוש המלחמה ביום ה- deadline. באווירה כזאת אי-אפשר להתקדם לקראת פתרון של סיכסוך הנמשך 23 שנה.

אשר לתעלת סואן, אדוני היושב-ראש, הבה נתח את מה שקרוי בפי נשיא מצרים "היזמה המצרית החדשה". מה יש בה, מה סתום בה, מה אין בה?

מה יש בה? — יש בה שני דברים: נסיגה חלקית של ישראל בחוף המזרחי של התעלה ופתיחת התעלה לשיט בין-לאומי.

ומה סתום בה? — סתומים בה שלושה דברים: מה גודל השטח שישראל נדרשת לפנות? מה יהיה גודלו של השטח שיפונה? האם פתיחת התעלה לשיט בין-לאומי פירושו פתיחתה גם לשיט ישראלי?

ומה אין בה? — אין בה שני דברים עיקריים: אין בה כל זכר לשלום בין מצרים לבין ישראל; הנסיגה החלקית מוצגת לא כצעד לקראת שלום, אלא כשלב ראשון לקראת לוח-זמנים לביצוע החלטת מועצת-הבטחון, שפירושה הערבי הוא, כידוע, נסיגה טוטלית. אין בה כל ויתור לישראל, כל צעד לקראת ישראל, כנגד הויתור הנדרש מישראל.

מה משמעות ההצעה מבחינתנו? שוב, שני דברים עיקריים: ראשית, נסיגה ללא שלום, ללא גבולות מוסכמים — בניגוד לעקרון הנקוט בדינינו מאז מלחמת ששת הימים, עקרון המקובל על ארצות-הברית ועל שאר ירדינו בעולם — עקרון המונח ביסודה של החלטת מועצת הבטחון 242, שישראל תחזיק בקווי הפסקת-האש, ולא תזוז מהם, כל עוד לא נקבעו גבולות מוסכמים בהסכם שלום. ושנית, הענקת יתרון אסטרטגי למצרים והרעת מצבה האסטרטגי של ישראל על-ידי העתקת הקו המפריד בין צבאותיהם מקו מכשול המים של התעלה לקו יבשתי אי-שם מזרחה מהתעלה, וזאת ללא שלום, אלא תוך איום בחידוש המלחמה לאלתר.

די בדברים אלה כדי לסכם: התכנית המצרית, כפי שהוצעה, אין ישראל יכולה לקבלה; ואני משוכנע ששום אדם אובייקטיבי לא יציע לישראל שתקבל תכנית זו, כפי שהוצעה.

אנו מבינים את האינטרס של מצרים שהתעלה תיפתח לשיט, שערי התעלה — סואן, איסמעיליה ופורט-סעיד — ישוקמו ותושביהן יחזרו לבתיהם, אם כי המצרים הם שסגרו את התעלה במלחמת ששת הימים והם שגרמו להרס ערי התעלה ופיגוי תושביהן על-ידי מלחמת ההתשה שפתחו נגד ישראל. אין אינטרס ישראלי שהתעלה תישאר סגורה לתמיד, שעריה תיש-ארגה הרוסות, שתושביהן יישארו פליטים. אנו גם לא

ירדינו בעולם; כך מעריכים אותם באו"ם; כך מעריך אותם כל מי שאינו עויין את ישראל מלכתחילה, בכל התנאים ובכל הנסיבות.

אדוני היושב-ראש, במהלך השיתות ובמקביל להן עלתה על הפרק האפשרות שהמעצמות הגדולות יערבו לגבולות שייקבעו. עמדתנו בעניין זה ברורה וחד-משמעית — הגבולות צריכים להיקבע במשא-ומתן ובהסכם בין הצדדים. רק לאחר שכן ייקבעו הגבולות המוסכמים — יגיע זמנו של דיון על מצב הצורך ועל האפשרות והאפקטיביות של ערבויות עצם המעצמות לגבולות שהוסכמו. בשל מה רוצים הערבים, הסובייטים והצרפתים דיון בעניין הערבויות עכשיו — ברור לחלוטין: הם רוצים בערבויות במקום משא-ומתן לגבולות ולשלום. הם אינם רוצים בהסדר מוסכם, אלא בהסדר כפוי; ולכן הם רוצים להעתיק את נקודת הכובד של הדיונים מהפורום של השיתות בין הצדדים בחסות יארינג אל הפורום של ארבע המעצמות, ובהמשכו — אל מועצת הבטחון. ארצות-הברית אינה גורסת כך. היא גורסת, כמונו, שקביעת הגבולות היא עניין למשא-ומתן ולהסכם בין הצדדים. היא אמרה לנו שלא תהיה שותפה לכל נסיון לקבוע פתרונות בנושאים טריטוריאליים שלא בדרך המשא-ומתן ובהסכם בין הצדדים. היא רואה בערבויות תוספת אפשרות משלימה ומסייעת להסכם וגבולות בין הצדדים, ולא תחליף למשא-ומתן ולהסכם.

אם אלה עמדותיה של ארצות-הברית — ואלה עמדותיה המוצהרות — תמוה הדבר מה טעם רואה ארצות-הברית בשיתות על ערבויות בפורום ארבע המעצמות בשעה זו. מטרתם של הערבים, הסובייטים והצרפתים ברורה: הם רוצים להכריע בעמדותיה של ארצות-הברית בעניין הגבולות והערבויות ולתקוע טריז בינה ובין ישראל. זה ברור. לא ברור מדוע נכנסת ארצות-הברית לפח זה, שאינו אלא דיברסיה משיתות יארינג, החותרת תחת היזמה האמריקאית והעלולה למוטטה. אין אנו יכולים שלא להתייחס בדאגה ובחומרה להתפתחות זו, שיש בה מבחינתנו סכנה כפוהל: סכנה של פגיעה ביחסים שבינינו ובין ארצות-הברית ובעמדותינו המשותפות; וסכנה של כירסום עצם המושג "גבולות בטוחים" שהוא, לפי החלטת מועצת הבטחון 242, אחד מיסודות השלום ושפירושו גבולות שהם בטוחים כשל-עצמם, גבולות בטוחים לפי תכונותיהם האובייקטיביות, גבולות אשר, לפי ביטוי הקלאסי של הנשיא ניקסון, הם defensible boundaries — גבולות שאפשר להגן עליהם, ולא גבולות שאינם בטוחים בפני עצמם, ו"בטחונם", כביכול, בא להם מכוח ערבויות הייצוגיות או מכוח כוחות הייצוגיים או מכוח כל הסדר הייצוגי אחר. עלינו להבהיר לארצות-הברית את עמדתנו בנושא זה ולא להשאיר בלבה אף צל של ספק לגבי עמדתנו. ראש הממשלה. עשתה זאת בעבר; היא חזרה ועשתה זאת בנאומו היום. ועלינו לתבוע מארצות-הברית נאמנות לעמדותיה, ששימשו לנו בסיס ויסוד לקביעת מדיניותנו. אשר לנאומו של נשיא מצרים — יש בו, אדוני היושב-ראש, שני דברים קונקרטיים: האחד — החלטת ממשלת מצרים להימנע מפתיחה באש במשך 30 יום; והשני — דרישת ממשלת מצרים כי באותה תקופה של 30 יום תבוצע נסיגה חלקית של הכוחות הישראליים בחוף המזרחי של תעלת סואן, ואז תיגש מצרים לטיהור אפיק התעלה ותפתח אותה לשיט בין-לאומי. אלה הם שני היסודות הממשיים שבנאום סאדאת. כל השאר

חוברת ט"ו, ישיבה קני"ב

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני (דיון) (צדוק, ברקת, רפאל) —

לנהל משא-ומתן מתוך פחד, וחלילה לנו להיות אחוזי פחד מפני משא-ומתן". שני הכללים האלה חייבים להד- ריך אותנו היום.

הי"ד ר. ברקת:

רשות הדיבור לתבר-הכנסת רפאל, ואחרי-ו — לחבר- הכנסת יערי.

יצחק רפאל (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. נאומי האחרון של נשיא מצרים, שגם בתוכנו ביקשו ומבקשים למצוא בו נקודות אחיזה לכירור ועיון, הוא ריק מכל רמת חיובי ובכל חלקיו האידאולוגי-עקרוני והמעשי אין בו אפילו רמז קל לגישה קונסטרוקטיבית מעוררת מחשבה על שינוי בתפיסה ובטיפול.

סאדאת, שבוי הקיצוניות שבהכרזות עצמו, שכל מאמציו נתונים כנראה לביסוס שלטונו הגישה על גלי סערות והתלבטויות פנימיות, חזר להתחפרות החרטומית של קודמו לאחר מפלתו, הגורסת שלילה כוללת. הוא מואיל אמנם לתת לנו ולעולם, אוהב השלום, חודש ארכה בהפסקת האש, אולם לא יותר מחדש, ותובע בתמורה לוח לנסיגה טוטלית לרבות מירושלים, ואינו שוכח בעיית הפלשתינאים התובעת פתרונה. הוא מתעלם כמעט מפניית או תאנט, מנסה לפסוח על יארינג, פוגע בארצות-הברית, דורש להחזיר את הדיון לנציגי ארבע המעצמות. הוא גומל חסד עם כולנו ומביע נכונות לפתוח את התעלה, אם ניסוג ממנה תוך החודש, תעלה זו שנסתמה בעקבות התוקפנות המצרית וכשלונה.

מסמך השלילה של סאדאת אינו ראוי שנבקש בו מה שאין בו. הכל בו גלוי ושקוף. אין הוא יכול לשמש בסיס להבהרות נוספות. איני תמה על פרשנים מסויימים, שמרוב הפזונום משתבשת לתנים תגובתם, ומהם שניסו להיאחז בקש בים השלילה הגועשת. צר לי שגם חבר- הכנסת צדוק עלה על גל התגובה הקלה, ובעקבות נאומו של נשיא מצרים טען, ולא יכול היה גם עכשיו להשתחרר מטיעונו, שעלינו להעלות מחשבות חדשות ורעיונות חדשים.

ודאי, חברי הכנסת, שמדיניותנו אינה יכולה לקפוא על שמריה והיא חייבת מדי פעם לזנק לזימות חדשות, תוך הסתגלות לתנאים משתנים, אולם בסיס היונק צריך להיות יציב ואיתן. בדרך חיפושיה את סיכויי השלום עברה המדיניות הישראלית מעמדה לעמדה. זמן ממושך דבקה במשא-ומתן ישרי, הסכימה לנוסח רדוס — והלכה לשיחות בנוסח יארינג. היא ביקשה משא- ומתן ללא תנאים מוקדמים — וקיבלה את המסגרת של החלטת מועצת הבטחון 242. היא דחתה את המושג "נסיגה" — והשלימה אתה. היא נטשה את שיוות יארינג ותבעה הוצאת הטילים — וחזרה לשיחות בלי שהוצאו הטילים. ניסתנו תנאים חדשים — והסתפקנו בפחות מאלה. דחינו את החלטת העצרת של האומות המאוחדות — והתחשבנו בתאריך הכלול בה, ה-5 בינו- אר. הגשנו השקפתנו על תוכן השלום ומהותו המעידה על כנות רצונו בהסדר מכובד ומתפשר בלי שהצד שכנגד יזו כמלאו נימה מעמדותיו הנוקשות.

אנו הוכחנו גמישות שזכתה להוקרת דעת-הקהל הבין-לאומית התפשית, ואילו אויבינו המשיכו לאיים עלינו בחידוש האש ועדיין מוסיפים להפחידנו. בעצם סוהם נאומו של סאדאת את הגולל על שיוות יארינג,

גרסנו מעולם — ואין אנו גורסים היום — שהתעלה תהיה גבול השלום בין ישראל ומצרים. ואין אני שולל מראש הסדר מוסכם בין ישראל ומצרים לפתיחת התעלה, כשם שאין אני שולל מראש את האפשרות שנגיע אל השלום החזוי המלא לאו דווקא בקפיצה אחת, אלא על-ידי סדרה של הסדרי-ביניים בדרך לנורמליזציה מלאה של היחסים בינינו. ועלינו לאמץ את כל כוח מחשבתנו כדי להעלות רעיונות וליוזם יזמות מצדנו, כשם שעלינו לבחון כל רעיון וכל יזמה שמעלה הצד השני.

אבל השאלה המכרעת היא: לאן פני מצרים מוע- דות — לשלום עם ישראל או לחידוש המלחמה? אם היא רוצה בשלום, הרי פתיחת התעלה ושקום עריה יהיה בהם צעד חשוב לקראת השלום. אם אין היא רוצה בשלום עם ישראל, לא נעניק לה — ואיש לא יוכל לצפות מאתנו שנגניק לה — יתרונות אסטרטגיים לחידוש המלחמה.

מתוך גישה זו עלינו לבחון כל הצעה לפתיחת התעלה, לבקש ולקבל הבהרות, ולאחר מכן — לקבוע את עמדתנו. לי נראה כי פתיחת התעלה על דרך של הסדר-ביניים, שלא במסגרת הסכם שלום כולל, חייבת מבחינתנו להיות מותנית, בין השאר, בשני תנאים עיק- ריים, אשר — אני בוודא — כל אדם בלתי-משוחד יראה אותם כסבירים, מוצדקים והכרחיים. ראשית, ההס- דר המוסכם לפתיחת התעלה חייב לקבוע תנאים טרי- טוריאליים, צבאיים ואחרים משני צדי התעלה אשר יבטיחו ששום צד — לא מצרים ולא ישראל — לא יפיקו ממנה יתרון אסטרטגי; כי כל עוד אין שלום וסכנת מלחמה עומדת בעינה, לא ייתכן פתיחת התעלה תוך יתרון צבאי למצרים והרעת מצבה הצבאי של ישראל. ושנית, חייב להיות מובטח חופש השיט הישראלי בתע- לה, כי לא ייתכן פתיחת התעלה לשיט מבלי שיובטח בה חופש השיט הישראלי. ברוח זו עלינו להמשיך בשיוטח ובמגיעו כדי לברר את האפשרות של פתיחת התעלה.

אדוני היושב-ראש, כשם שהיינו מוכנים לקראת 5 בפברואר — וסירבנו להיבהל מאיומי של סאדאת — כך נהיה מוכנים לקראת ה-7 במאוס, או לקראת כל תאריך אחר לפני ה-7 במאוס או לאחריו, שבו תחליט מצרים, אם תחליט, לחדש את הקרבות. אם מקווה נשיא מצרים להשפיע עלינו על-ידי איומים בחידוש המלחמה, או על-ידי דרישות אולטימטיביות ועל-ידי תאריכים אולטימטיביים, כביכול, הרי נכונה לו אכזבה מרה: עלינו לא ישיפיעו ב"gun-point diplomacy", בדיפלומטיה של איום באקדה, ורק את עצמו הוא מכניס למלכודת, אשר אולי יקשה עליו להיחלץ ממנה בבוא התאריך האולטימטיבי כביכול. אם תתחדש המלחמה, הרי נגה בה כמו שנוהגים במלחמה, כשרק מטרה אחת לגד עניינו — לנצח. אך כל עוד מוכנה מצרים לשווח, ואין שיוות פוגעות באינטרסים חיוניים שלנו — עלינו להמשיך לשווח; כי כל עוד משוחחים ולא יורים — יש תקווה; ועדיפות שיווח, גם כשהסיכוי לתוצאות חיוביות נראה קלוש, על-פני מלחמה ונצחון. ובשיווח עצמן עלינו להיות דבקים באינטרסים החיוניים שלנו, אך עם זאת לגלות גמישות ונהלית, סבלנות, קור-רוח ועצבים חזקים.

אדוני היושב-ראש, הנשיא קנדי המנוח אמר באחד מגאומיו: "Let us never negotiate out of fear, — let us never fear to negotiate".

פרסמו ב"ניו-יורק טיימס". רואי-שחורות אף מזדרזים לנבא ראשיתו של מצב הממשל האמריקני בבעיה והתחלה לשינוי יחסו. עדיין אינו יודע מה אמת בפירסום ומה יציב בהכחשתו, אולם יהא בכך משום חוסר תבונה מדינית, אם בשל מכתב זה או אחר, ולו גם היה גבון כפי שפורסם, גמרה להסיק מסקנות לגבי עמדת הממשל האמריקני ונהלך בעל עצמו אימים, שהנהיגה גוטש אוהנו גם האחרון בבידידיו.

במכתבו של רוג'רס שלושה יסודות: א. בו נאמר: "אם השיחות יוכלו להתנהל בפרטיות, בריגעה, נוכל לצפות להתפתחויות מהירות במצב". הרי היתה זו והינה גם גישתנו, שאת שיחות יארינג יש לנהל ללא פירסומים, כדי ליצור אווירה של גליו-לב, שתאפשר לקדם את השיחות. ב. רוג'רס כותב: "אנו יודעים כי ממשלת ישראל מעלה רעיונות חדשים ומהותיים". יש לקוות, שכונתו לאותם הרעיונות שהעלתה ממשלת ישראל במסגרת שיחות יארינג על מהות השלום, שעד לימים האחרונים דאו בהם אנשי הממשל האמריקני רעיונות קונסטרוקטיביים הראויים לשבח. ג. היסוד השלישי שבמכתב רוג'רס לא אולי במכתביו, והוא המעורר דאגתנו, בשל החידוש שבו, ש"ארצות-הברית תוכל לקבל על עצמה תפקיד פורה יותר, ולא זו בלבד, אלא שארבע המעצמות יוכלו לתרום יחדיו תרומה בעלת משמעות בעניין הערביות".

לעומת מכתב זה או מכתבים אלה, שעל דיוקם יצאו עוררים מוסכמים, בידינו הבטחות ברורות ומפורשות, בכתב ובעל-פה, מצד הסמכות העליונה שבממשל ארצות-הברית, הבטחות שניתנו לנו בטרם נענינו לזימה האמריקנית ועל סף הסכמתנו לחידושן, כי "הגבולות ייקבעו במשא-ומתן על-ידי הצדדים", כי "שום חייל ישראלי לא יידש לעזוב עמדתו בטרם יושג הסכם השלום", ואין כל נימוק סביר לחשוב שלמטע חל שינוי בעמדה זו. לא הסכמנו ולעולם לא נסכים למסור גורלנו להכרעת ארבע המעצמות. אף הנסיון הוכיח שהדיונים הממושכים של נציגיהן לא העלו דבר, והנשיא הועבר לשיחות בחסותו של יארינג, להן הסכמנו ובהן נשתתף, כל עוד תישמר בהן המסגרת המוסכמת.

בשלב זה אין כל מקום לדיון על ערבויות, בצורה כלשהי. ישראל לא תבקש ערבויות במקום גבולות בטחון, וגבולות הבטחון, גם לפי התפיסה האמריקנית, ייקבעו אך ורק בהסכם על-ידי הצדדים. לכן מה ערך לדיון על ערבויות, בעוד ההסכם עדיין איננו נראה באופק? החייאת המוסד הקרוי נציגי ארבע המעצמות, מעבר לפגישות השיגרתיות המקובלות בהשראה או אפילו רק בהסכמה אמריקנית, תיראה בעינינו כסטייה ממדרכה עד היום. בכוחנו וביכולתנו להיאבק נגד הסטייה הזאת, תוך יחסי הידירות המקובלים והקיימים בינינו לבין ארצות-הברית, שחילוקי דעות והבדלי גישה בינינו אפש-ריים וניתנים ליישוב ולסידור. הן תוך הערכת הידידות לישראל, שרשיה עמוקים בעם האמריקני הגדול, והן תוך שיקול מהלכיה המדיניים הגלובליים, אין מקום לחשש שהממשל האמריקני יבגוד באינטרסים חיוניים שלנו וינסה לכפות עלינו הסדרים שלא נרצה בהם באמת ונתקומם נגדם בצורה משכנעת. אני מודאג משמועות עקשניות על עבודות צוותים בענייני גבולות ובשאלת ירושלים, לבל יפרוץ חלילה הפרץ במחוננו, כי אצה לנו הדרך. הייתי מבקש מאת ראש הממשלה

כי איננו מלחמה אינם האקלים הדרוש לשיחות שלום. יכולנו, בצדק, להתנות את המשך השתתפותנו בשיחות בהסרת האיום של שלושים יום ולא יותר. בכל זאת תוסיף ממשלתנו, כפי ששמענו, בצדק, להשתמש בשליחותו של יארינג ולנסות למצות כל האפשרויות להידברות במסגרת זו, לבל יאשימונו שאנו נטשנו כלי זה, שזאם בכל זאת היתה בו ברכה כלשהי.

עלינו להמשיך בדרך שיחות יארינג לא משום שדרך זו נראית לנו דווקא. אנו יודעים ליקוייה ופגמיה. אולם בתנאים הנתונים זהו האמצעי היחידי המקיים הידברות כלשהי ולו גם בדרך עקיפה.

חברי הכנסת, פתיחת התעלה חיונית היא למצרים. שאלה זו מעיקה עליה לא מעט. שר החוץ של מצרים, ריאד, הסביר יפה עניין זה לפני כשלושה שבועות לנציגו של כתב-העת הצרפתי "אורינט פטרול", בהדגישו כי צינור הנפט סואץ-אלכסנדריה לא יספק את הצרכים, לרגל הגידול המהיר של צריכת הנפט באירופה, שתוכפל בעשר השנים הקרובות. תעלה פתוחה רצויה ללא ספק גם לבת-בריתה של מצרים מטעמיה היא. ואם לכך מתכוון סאדאת, לפתרון בעיות ולהסדרים חלקיים, הוא יכול להעלותם במסגרתן של שיחות יארינג, מאחר שהוא דחה הידברות ישירה. אולם הוא מבקש רק את ההנאה לעצמו, גם בלי להבטיח שיט לאגיות ישראליות, ועלינו עוד לשלם מחיר בלעז.

מנהיגי מצרים שאינם חזלים לנפנף בחרבם המאיימת ויודעים יפה שאין להם סיכוי לצלוח את התעלה, היאזמו ולהתבסס בסיני ולנצח את חילות ישראל. לכן הם גוטשים את חלום הנצחון המוחץ, ודבקים בשיטת ההתקדמות האיטית ההדרגתית. בפתיחת התעלה הם רואים מפתח להתקדמות.

העתונאי המצרי השנון ורב-הסמכות, חסנין הייכל, כתב זה מקרוב בעיתונו מיום 7 בינואר שנה זו: "אני מסכים עם הקביעה שבמשבר המזרח התיכון אין ביכולתו של צד מן הצדדים, ישראל או מצרים, לזכות על-ידי מהלומה מוחצת. אולם הכייה על-ידי צבירת נקודות היא אפשרות קיימת." בין הנקודות שהעלה הוא מזכיר ואומר: במחקרים באירופה מדברים על הנזקים שייגרמו לעתיד הפיתוח ביבשת אירופה אם לא תיפתח במהירות הדרך הקרובה ביותר להעברת הנפט מן המפרץ הערבי לאירופה, דרך תעלת סואץ. ובכן, הרמז הוא ברור: תועלת למצרים, תועלת לפיתוח אירופה ותועלת לעוד מעוניין מן הקרובים ביותר. כבר אמרה ראש הממשלה, שעמדתה של ישראל בדבר פתיחת התעלה ידועה כמעט מאז סתימתה. היא יכולה להיות פתוחה אם תהא פתוחה לכל. יותר מכל תיהנה מכך מצרים. אולם לא עלינו לשלם מחיר הנאתה.

באמצעותו של ד"ר יארינג העלינו רעיונות פורים על מהות השלום ועד היום לא נענינו. אני רואה אפוא מקום לכל מחשבות חדשות מצדנו בשולי נאומי של סאדאת. אני מקבל ללא עירעור את גישתה של ראש הממשלה בתגובתה הכמעט-ספונטנית בשידורה ביום ו' האחרון ובדבריה היום, ואני מקווה שהיא תמזיז בעמדתה זאת, על דעת הממשלה כולה, כל עוד לא תבוא תזווה ממשית בעמדת הצד שכנגד וכל עוד לא יחולו שינויים מהותיים בתנאים ובנסיבות.

כנסת נכבדה, הציבור שלנו מודאג מהידיעות על ההרגעות ואולי ההבטחות של רוג'רס לריאד, כפי שנת-

דדים. והנה מה רואות עינינו? מוכרי המדינה האמריקני, מר רוג'רס, מנהל עם הצד הערבי ועם השותפים לשיחות ארבע המעצמות משא-ומתן מקביל ובמידה ידועה אפילו מתחרה. אם דבר זה יימשך, אזי יחדש השגריר יארינג את ימיו כקדם כשליח דואר, המעביר שאלות מצד אל צד, מבלי להזיז את העגלה השקועה אפילו כמלוא צעד. את המשא-ומתן המעשי והקובע ימשיך לנהל מר רוג'רס, והוא עושה זאת לפעמים גם בלי הסכמתו ומאחורי גבו.

למשל, התרשמתי קשה מאוד מטענותיו של העתו"נאי הגורדי, סטיארט אולסוף, שאת התביעה שלא להזיז טילים בימי הפסקת האש מר רוג'רס אמנם הציע לצד"ים, אבל השאיר לטה בערפל את תגובתה של מצרים. מר אולסוף טוען, שלא מצרים ולא ברית-המעצמות, העומדת מאחוריה, נתנו לכך אי-פעם הסכמה מפורשת.

אפסח על גילויים דומים ואתפנה למה שמתרחש לעינינו עכשיו. כדי להשיג הסכמת מצרים להפסקת אש, שלח מר רוג'רס לממשלת קהיר שלוש איגרות. כפי שקטענו נשיא מצרים ומודים בהצטיינה דיפלומטים אמריקניים, רוג'רס הסכים להפעיל בצד יארינג את ארבע המעצמות ואף הבטיח להפעיל אחר סיום המלחמה ערובה של ארבע המעצמות. הדיפלומטים האמריקניים מצטדקים מתוך גימום, שערובה זו לא תופעל אלא אחרי שהצדדים יגיעו לידי הסכם חוזי התום. אבל כפי שמפרש "ניו-יורק טיימס", ערובת ארבע המעצמות צריכה במידת-מה לשמש תחליף לגבולות בטוחים, מוסכמים ובני הגנה. לאור המציאות הזאת עלינו להעריך את הצעתו האחרונה של נשיא מצרים בנוגע לפינוי שטח התעלה.

אם היו רגעים של אי שקט, לאחר שנתפרסמה הגירסה המקוטעת של ראוונה של ראש הממשלה ברשת הטלוויזיה האמריקנית ג.בי.סי, הרי בינתיים הספקנו להי"רגע. נתברר, שבגירסה המלאה של דבריה אין מבחינה עניינית כל דופי. כולנו חייבים להתייצב מאחורי ההערכה של ראש הממשלה, כי רק אם המצרים יצהירו שהם מוכנים לכרות אתנו חוזה שיבטיח שלום יציב ובר-קיימא, אפשר יהיה לגשת לפירוש התביעות ההדדיות, המתחייבות מהחלטת מועצת הבטחון מה-22 בנובמבר 1967.

אם בודקים את תוכן נאומו האחרון של אנואר סאדאת, אזי מתרשמים, כי רובץ על נאום זה הצל של החלטות הארטום. אילו במשא-ומתן המתנהל עכשיו היו המצרים פונים עורף לרוח הארטום ופונים לחתימה אל שלום יציב, אזי השאלה אם המשא-ומתן צריך להיות כולל ומקיף הכול, או מחולק לעניינים ושלבם, היתה נראית לי כשאלה ממדרגה שנייה. שמענו כאן כי שר החוץ הצרירי פעם, שאנו מוכנים להקדים לדון במפורט עם הצד שכנגד בפתרון שאלת הפליטים.

ראש הממשלה הדגישה, כי מומן הבענו נכונותנו לאפשר חידוש המעבר בתעלת סואץ בתנאים גאומיים. ומה הם התנאים, אשר אותם צריך להדגיש? א. הדדיות — כלומר, אם נסיגה, אם פינוי השטח שליד התעלה, אזי הוא צריך להתבצע גם ממזרח וגם ממערב התעלה, ופינוי זה צריך להישמר בפיקוח בין-לאומי כוח או כזה. ב. לא יעלה על הדעת חידוש המעבר דרך התעלה מבלי שיובטח חופש מעבר גם לישראל. ג. מה שאנו מכיר לפני כן: פינוי השטח איננו יכול לשמש קטע בלוח זמנים לנסיגה, מבלי להבטיח מראש את סיום המלחמה

לנצל את הזדמנות הדיון הזה ובדברי הסיכום שלה להכניש הכחשה מוסמכת את השמועות והפירסומים ולהריג את החרדים מפני ותרונות, שכולנו מסתייגים ממנה.

העם האמריקני הגדול, שוחר החופש, שבניו שפכו ושופכים דמם על חופש עמים, מסוגל להבין את תביעתנו לגבולות בטחון, כשם שקולטות אוניו טיעונו המבוסס על זכויותינו הדתיות על כבדת ארץ זו, מולדתו ההיסטורית של עם עתק-יומיו, השב אליה אחר אלפיים שנות סבל ופזורה.

חברי הכנסת, באחרונה מהלכת דעה שההסדר בינינו לבין המצרים יושג רק לאחר סיבוב מלחמתי נוסף. כך נתפרסם "בניו-יורק טיימס" מ-10 בינואר שנה זו, וכך נמסר בוודיאציות שונות בשם שרים ופקידים בכירים יתן דבר ולא יתרום דבר, פרט לשפך דמים שלא לצורך. על אף האיומים הבלתי-פוסקים יודעים מנהיגי מצרים שאין בכוחם לגבור על ישראל בשדה הקרב, וכי יידיהם תומכיהם הסובייטים לא יתייצבו במקומם במערכה. אנו רוצים בהסדר עם המצרים, לא בשל איומיהם לתדש את המלחמה, ולא משום שנבחנו מתיכנון יידיהם ועזרתם. אנו רוצים בהסדר על אף האיומים, כי אנו רוצים בהסדר של שלום, כי אנו מאמינים שיתכן הסדר של שלום, כי הוא בתחום האפשרי.

הי"ד ר. ברקה:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יערי, ואחרי — לחבר-הכנסת לורנץ.

מאיר יערי (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. היה זמן והיינו צריכים לגייס מידה רבה של הבלגה וכיבוש היצר כדי להצדיק איך-שהוא את השותפות עם גח"ל בממשלת הליכוד הלאומי. החלטנו להבליג, משום שהתחשבנו אז עם ציווי תקופת החידום. לא העלמנו מפני הציבור את חוסר האמון שלנו בעתיד הליכוד הזה. והנה לא ארכו השנים וליכוד זה הגיע לידי משבר וגח"ל החליטה לעבור לאופוזיציה, בין היתר בגלל התנגדותה להשתתפותו בשיחות יארינג.

לעומת זאת האמון שנתנו במערך, בהנהגתה של ראש הממשלה, לא הכויב. בניגוד לכל ההתנבאויות הכריעה ראש הממשלה עד כה את ההכרעות הנכונות בשעת מבחן. היא שיתפה פעולה עם השותף, שהזכרתי אותו לפני כן, עד קצה הגבול, אבל לא נרתעה מצעדים שאין מהם מנוס. והנה שוב העומדנו בפני מבחן מעין זה, והנני מקווה כי על אף השוני בגישה ובניסוח אי-אלו דברים נגיע במערך ובממשלה להכרעה משותפת.

אין אני בטוח, למשל, שקיימת זהות מלאה בהערכת התפקיד שממלאת ממשלת ארצות-הברית, אם ביחס לצד הישראלי ואם ביחס לצד הערבי. שר החוץ האמריקני, רוקני, ורוג'רס, פירסם איגרת, המגדירה את מדיניות ממשלתו לשם פתרון הסיכסוך הישראלי-ערבי. כאשר הסכמנו לחדש את שיחות יארינג, לא היו חילוקי-דעות בין כל שותפי הקואליציה והמערך עד כך שיש לדחות איגרת זו. אבל היא קיימת ומומשיכה לבטא את המדיניות האמריקנית. היו שרימו בנפשם, כי איגרת זו כאילו הושמיה במקרה וכי בינתיים ממשלת ארצות-הברית מפנה בגדיבות את המקום למשא-ומתן בין הצ-

אבל כוונתי כעת לפתרון הטבעי בינתיים — יבוא כשנשיא מצרים והעם המצרי יתחילו לחשוב ולהבין מה טוב לעמם ולארצם.

ומכיוון שאני מניח שפתיחת התעלה היא מאוד מאוד לטובתה של מצרים, מבחינה כלכלית, ואפילו לטובת רוסיה המייעצת למצרים — הרי שהשערת היא שסאדאת אינו מתכוון הפעם לטכסיס בעלמא, כפי שאחרים רצו להסביר כאן, אלא הוא מתכוון ברצינות. ולא רק מפני שהכלל הוא "כבדהו וחשדהו" — וכשהכמינו אומרים לנו כלל, הוא מבוסס היטב — אלא במיוחד כשמדובר בעניינים מדיניים או צריכים לקיים "כבדהו וחשדהו"; אולם הפעם גם ה"חשדהו" שלי פירושו הוא שסאדאת מתכוון ברצינות. כל מה שהוא דורש — טובת עצמו הוא דורש; כל מה שהוא מציע — לטובתו של העם המצרי הוא מציע. ואם כך הדברים — הרי הפעם, גם מבחינתנו הדברים הם חיוביים. כי אם ההצעה היא לטובתם — הרי מותר לנו להאמין שהם מתכוונים לכך ברצינות.

חברי הכנסת, צריך שיהיה ברור לנו שפתיחת התעלה היא לא לטובת ישראל, לפחות לא מבחינה כלכלית. אם אני לוקח מספרים יבשים, הרי פתיחת התעלה תגרום לישראל מיד נזק שנתי של 30 מיליון דולר. זהו הסכום שאנו גובים כהיטולים על העברת הנפט, בקו אשקלון-אילת. פתיחת התעלה היא לטובתה של מצרים. מצרים הרוויחה בשנת 1966, כפי שנאמר בספר "100 Years of Suez Canal", למעלה מ-85 מיליון לירות סטרלינג. לדברי שר המדינה הבריטי רוברטס, כפי שצוטטו בדיון קהיר ביום 27 בינואר 1969, הפסידה מצרים בשנים 1967/68 500 מיליון דולר. בשלוש וחצי השנים מאז סגירת התעלה יש להעריך את ההפסד במיליארד דולר בקירוב, ואומדן זה מבוסס על החלטות ועידת הארטום לפחות את המצרים שבינור של 90% על נזיקה; על סמך זה מקבלים המצרים 90 מיליון סטרלינג לשנה, ואם סכום זה ניתן לשלוש וחצי שנים — הרי ההפסד קרוב למיליארד דולר.

לכן צריך שיהיה ברור לכולנו מה פירושו של נזק כספי כה גדול במצב כלכלי גרוע כל-כך וכושל כל-כך שבו נמצאים המצרים. על כן ברור שפתיחת התעלה היא לתועלת גדולה למצרים, לפחות מבחינה כלכלית.

משורת הדיון, חברי הכנסת, שישאל לא היתה צריכה להסכים לגרוע תועלת לאויב, כל עוד הוא מסרב לעשות שלום. ובמיוחד כשמדובר בתעלת סואץ, שיכולה להיות הקלף החשוב ביותר במקוה להשגת שלום, הן ישירות כלפי מצרים והן כלחץ על עמי העולם; ושוב, אם נדבר בשפת מספרים — בשנים שעברו מאז סגירת התעלה הפסידו עמי העולם למעלה מ-4 מיליארד דולר.

ועוד דבר שאסור לנו להתעלם ממנו: פתרון חלקי של פתיחת התעלה, אשר היא בוודאי אחת הבעיות הקשות ביותר למצרים ואחד הקלפים החשובים ביותר בשבילנו במאמצינו להביא את השלום — פתרון חלקי כזה יכול להכשיל את הבאת השלום הכללי.

ואף-על-פי-כן, חברי הכנסת, ובכל זאת, הנני בדעה שמוותר לנו ואנו חייבים לעשות ז'סטו, להקל על מצוקתה הכלכלית של מצרים ולהתחשב בנזק הרב הנגרם לארצות תבל עקב חסימת התעלה במיוחד לרגל המשבר

ואת השכנת השלום. ואולי המוצא הטוב לפתיחת התעלה יכול היה להיות דילול מבוקר של הכוחות הצבאיים של שני הצדדים מעבר זה ומעבר זה של התעלה.

חברי כנסת נכבדים, בלב כבד צופה אני עתידות. אין אנו מובטחים שהמדיניות האמריקנית לא תעמיד אותנו גם להבא בפני עובדות מוגמרות, ושהיא תפנה מקום למשא-ומתן חפשי בין הצדדים בחסותו של יארינג, בלא התערבות מצדה. אין אנו מובטחים, שהיא לא תפעיל בצורה זו או זו לחצים, בה מצדה ובין מצד המעצמות. הספר פתוח, והרי רושמת. מה שברור לי הוא, כי נוכח כל הסכנות הללו אין אנו חסרי מגן וחסרי ישע. אנו סומכים בראש וראשונה על כוח עמידתנו והתגוננותנו. אך בזה בלבד לא סגי. יש לנו כתובת נאמנה שאליה פנינו ונפנה בעת צרה, והיא העם היהודי, בראש וראשונה זה שבארצות-הברית, וכן אל דעת הקהל האו"ד הנתת אותנו בארץ זו.

אם נפעל בעוד מועד ובכל האמצעים העומדים לרשותנו — ייתכן שנעביד את רוע הסכנות המאיימות. אם אנו רוצים למנוע את החזרתנו אל גבולות ה-4 ביוני, אם אנו רוצים למנוע לחצים ותכתיבים, בין אם גלויים ובין אם מוסווים — עלינו לצאת למערכה בעוד מועד, פן נאחר את המועד. אם רוצים לגייס את דעת הקהל ובהצלחה — לא נוכל זמן רב להעלים, מהו המינימום אליו אנו שואפים ועליו אנו רוצים להיאבק, לדעתי, גם לתביעות טריטוריאליות, גם לפירוז וגם לפתרון שאלת הפליטים.

אין לי ספק, שאופן הצגתנו את השאלות אל הצד שכנגד היה עד כה מוצלח. לא התחמקנו, וגם הבלטנו את העקרונות שעליהם אנו רוצים להשתית את השלום. תבענו תשובה שאיננה משתמעת לשני פנים מאת מצרים, מאת ירדן ולבנון. ואין זה מקרה שלא נענינו עד כה. אבל אם הנוו רוצים למצות כל אפשרות להגיע לשלום ולגבולות מוסכמים ובטוחים — עלינו לעבור בעוד מועד לשלב נוסף של פעילות ולא להופיע כצד יוזם בלבד אלא גם כצד משתער.

ולסיום דברי: מאז עמדנו על דעתנו ניסינו לקיים במאבקנו המדיני ציווי כפול: לראות את כל תומרת המציאות ועם זה — להתור בעקשנות ומתוך אמונה בצדקת דרכנו אל המטרה הנכספת, שהגנו רוצים להשיג.

הי"ר ר. ברקת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת לורנץ, ואחריו לחבר-הכנסת האוונט.

עלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש. אנו עוסקים בהצעתו החדשה של נשיא מצרים. ואף-על-פי שחברי כנסת מצד זה או מצד זה השמיעו כאן דברים שמשמעותם היא כי הם בטוחים במאה אחוז מה היא כוונתו של סאדאת — הרי הנכון הוא שאנו עוסקים בהשקשה גרידא. כל אחד, כשמדובר בהצהרה מדינית, משער ורואה את הדברים לפי הבנתו.

אני מצדי רואה מפנה חיובי מסויים בהצעתו של נשיא מצרים; כי פירוש ההצעה לפי דעתי הוא שאם-דאית התחיל להבין מה טוב למצרים. פתיחת התעלה תביא תועלת לעם המצרי, והפתרון בדרך הטבע — כמובן שאני מאמין בפתרון היסודי על-ידי משיח צדקנו,

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הייבור לחבר-הכנסת האוזנר, ואחריו - לחבר-הכנסת הורביץ.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. שיחות יארינג מתנהלות כעת מצד מצרים באמצעות דמקוליס, בגאוו-מים פומביים המיועדים לתצורת פנימית ולתמרוגים מדיניים. אין זה מבשר טובות לשיחות הללו. תמיד ידענו שיהיו בהן קשיים. הקושי העיקרי הוא בכך שלמרות כל הכרזותיהם טרם השלימו ארצות ערב, ובעי-קד מצרים, עם עצם הצורך לחיות בשלום עמונו. מפנה פוליטי ופסיכולוגי זה אצל שכנינו טרם בא.

מכאן הסירוב העקשני לנהל כל מגע; מכאן הניפוף החוזר בתאריכים, המכריעים כביכול, להשגת הסדר, שמהם והלאה נפגרת תהום המלחמה; מכאן הישגול האווירה, הלהבת היצרים, ההכנות הראוותניות לחידוש פעולות האיבה; מכאן גם הסירוב להשיב בפשטות על שאלה ראשית ופשטה: האם מצרים רוצה בשלום.

מי שפניו לשלום חייב להימנע, כמונו, מדרכים כאלה. אך ברור כי על רקע כזה ובאקלים כזה לא תוכל לבוא התקדמות של ממש. כל איום נוסף של נשיא מצרים מהווה מכשול נוסף להסדר.

סבורני כי הגיעה העת להחיע לשגריר יארינג ולמעצמות הידידותיות כי מצרים זורת במסע האימים את גורל השיחות מראש, וכי באווירה דחושה זו לא יהיה עוד טעם להמשיך בשיחות. כי כיום משמשות שיחות אלה במה נוספת לתעמולה ערבית עוינת. בכך אין לנו עניין.

לאחרונה שמענו את ההצעות המצריות, כי במקום פתרוגים מדיניים יבואו ערובות בין-לאומיות וכוח שיטור, שיבטיח למעשה את שמירת השלום באזור. עיין נוסף בהצעה זו חושף את סכנותיה.

מצרים מתכוונת שהערובות תבאנה במקום שלום, במקום הסדר סופי, במקום גבולות בטחון, במקום חיוקה של ישראל. פירושו של פתרון כזה הוא לא רק הנצחת הסיכסוך, אלא קבלת גושפנקה בין-לאומית שאין עוד פתרון לסיכסוך בכלל.

המצרים מבקשים כי משפחת העמים תשלים עם כך שהסיכסוך הוא כרוני, שאפשר לכל היותר להכניס אותו זמנית להסדר, כדי למנוע את התפשטות הנגע, אבל אי-אפשר, כביכול, לרפא אותו.

מפליא מדמיג שארצות-הברית, חרף עמדתה הב-ססית הוזהר עם תביעתנו לשים פעם קץ לנגע האיבה מיסודו, מוכנה לתת כעת עדיפות לדיון על הערובות. הרי זה כאילו דנו הצדדים על ערבות לחוזה לפני שקבעו למה תהיה הערבות ומה יהיה תכנו של ההסכם שעליו תחול הערבות. משפטן שהיה מציע ללקוחו לגסח חוזה כך היה שם את עצמו ללעג.

נזכר לעצמנו ולידינו מהו הנסיון בערובות בין-לאומיות. הוזכרה כאן הערובה של שלוש המעצמות שניתנה עם קום מדינת ישראל או סמוך לכך, היא לא מנעה את גילגולי הלחימה בינינו לבין שכנינו. יתירה מזאת, לא עבר זמן רב ואחד מבעלי הערובה הצהיר כי אינו רואה עצמו קשור בהתחייבות זו כי בינתיים נשתנו הנסיבות. מספיק שתשתנה המדיניות באחת הארצות נותנות הערבות או שתקום אדמיניסטרציה

החמוד בגפט, ולגשת בכל הרצינות למשא-ומתן שיביא לפתיחת התעלה בהקדם.

אבל השאלה היא, גברתי היושבת-ראש, האם עלינו לשלם מחיר בעד זה. כי מה היא הצעת סאדאת? נסיגה חד-צדדית של ישראל, וזאת רק כצעד ראשון לביצוע כל סעיפי החלטת מועצת הבטחון מנובמבר 1967. כל זה - בלי נסיגה מצדו, בלי הסכם שלום. וכל זה למה? בעד מה הוא מבקש את התשלום הגדול הזה? כדי שהוא ישפר את מצבו הכלכלי הקטסטרופלי.

חברי הכנסת, נדמה לי שההצעה הזאת היא חומר טוב מאוד בשביל אפרים קישון ודוש.

לדעתנו, כפי שכבר אמרתי, עלינו לקבל את האתגר של סאדאת בכל הרצינות ובכל הכבוד, להסכים עקרונית לפתיחת התעלה, גם מבלי לקשור זאת בפתרון כללי של שלום, אבל לא לגרוע לפחות ממצבנו מבחינה בטחונית.

קיימות לפחות שתי אפשרויות: האחת - סטטוס קוו, ששני הצדדים נשארים בשני עברי התעלה, כפי שהם עומדים היום. ולדעתי אין כל סיבה ואין כל קושי לפתיחת התעלה כאשר שני הצדדים נמצאים שם כפי שזה היום. האפשרות השנייה: ששני הצדדים יזים קילומטרים אחדים אחורנית, ובמקומם באים כוחות האו"ם, שוב משני הצדדים של התעלה. כמוכן שעל סמך הנסיון - ואנו חייבים ללמוד מן הנסיון - עלינו לדרוש שלא יהיה ביכלתו של איש אחד לתת הוראות לכוחות, האו"ם, כדי שלא יקרה מה שקרה ב-5 במאי 1967, אלא שההחלטה תהיה נתונה בידיה של מועצת הבטחון. ומובן שראשית כל יש להבטיח בפירוש את חופש השיט גם לישראל.

בתנאים אלה, כלומר שאנו מוותרים למצרים ויתור גדול מבחינה כלכלית, אבל איננו משלמים בעד זה מחיר מיוחד מבחינה בטחונית - נדמה לי שמותר לנו, ואנחנו צריכים, להסכים לפתיחת התעלה.

ובקשר לערובות בין-לאומיות מטעם האו"ם, או ארבעת הגדולים, או ארצות-הברית - לדעתי אל לנו לבטל את הרעיון, וזאת למרות הנסיון המר שכבר דיברתי עליו בקשר לערובות, הן הנסיון העצמי שלנו בקשר לאו"ם, הן זה שמן ההיסטוריה הקרובה והרחוקה. אבל בכל זאת אין לבטל כליל ערובות כאלה. יש בכוחן לתרום משהו, אבל בתנאי - כפי שאמרתי ראש הממשלה - שהערובות האלה הן ערובות נוספות, אחרי שיהיה הסכם שלום חוזי ואחרי שהגבולות יהיו בטוחים, כדי שתהיה לנו ההרגשה שאנחנו בעצמנו, בלי התוספת הזאת, יכולים להגן על הגבולות.

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת. נדמה לי של-נוכח המציאות, ואנחנו חייבים להיות מציאותיים, ובעיקר נוכח העובדה שמצרים, ובוודאי רוסיה, התעוררו להבין שתימת התעלה מביאה קודם כל נזק חמור להן, לכל אחת מהן לפי דרכה - למצרים בעיקר מבחינה כלכלית, לרוסיה בעיקר מבחינה אסטרטגית. או חייבים להתאזר בסבסלנות ובאורך-רוח, לנהל משא-ומתן ענייני והגון, ולצפות שלמרות כל הקשיים האובייקטיביים ייתכן למצוא פתרון של שלום, ואם גם לא שלום שלם - הרי לפחות שלום חלקי. כי אין דרך אחרת לשני הצדדים גם יחד. ועלינו לבקש מחונן הדעת שיחונן אותנו בדרך, בינה והשכל, ראשית כל שלא ניכשל בשגיאות, ושנמצא את הדרך הטובה לפתרון.

אם הנשיא סאדאת רגיש כל כך לבטחון השיט, היה יכול להציע ששני הצדדים ישאירו כוחות סמליים לאורך התעלה, ברצועה ברוחב שווה משני עברי התעלה, וכי כוח שיטור משותף מצרי-ישראלי יפקח על הביצוע. זה יכול להיות אמצעי מידי תוך כדי המשא ומתן להשגת השלום. הצעה כזו היינו צריכים לשקול בכל כובד הראש.

הצעתו של הנשיא סאדאת היא נסיון לסלקנו מן התעלה בלא פתרון לסיכסוך. זה לא יקום. אנו נמשיך בבירורים ובמגעים לגבי כל העניינים השנויים במחלוקת בנינו לבין מצרים, כל עוד יהיה הדבר אפשרי. זה יחדל להיות אפשרי לא רק אם ייפתחו פעולות איבה אלא גם אם ניווכח כי ישירות אלה הן גורם להתנצחות ואיומים. איננו מתפללים לכך.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת הורביץ, ואחריו לחבר הכנסת כרמל.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

גברתי הישבת-הדם, כנסת נכבדה. הימים האחרונים שלפני ה-5 בפברואר והימים שלאחריו הוכיחו שוב, לכל בר-דעת שהיה זקוק עדיין להוכחה זו, כי משני צדי המיתרס בסיכסוך הישראלי-ערבי ניצבים שני כוחות שונים לחלוטין. ולא מבחינת העצמה הציבית אית לבד, אלא מבחינת הכוונות, הרצונות והמהות. כי אקדה האולטימטום שהושיט נשיא מצרים, והמכוון לעבר ה-7 במאוס, תוך איום, שאו יינתן האות למלחמה חדשה, מוכיח למה שואפת מצרים, ומה ביכולתה לעשות. והדברים פשוטים בתכלית: לא רק שאין מצרים רוצה בשלום, היא אפילו אינה מוכנה ואינה יכולה לשחק משחק של שלום - לכאורה, כדי להשיג את מטרתה. זוהי העובדה שהתגלתה בכל בהירותה ובכל חריפותה בימים האחרונים. ועובדה זו מבהירה מדוע קשים כל כך הימים האחרונים לישראל. הם קשים בשבילה משום שמן העבר השני של המיתרס ניצב צד שוחר מלחמה, שהשתלטות סובייטית ועשרות אלפי קרבנות מבני עמו אינם נחשבים בעיניו. בו בזמן עם ישראל ממשלת ישראל חרדים חרדה עמוקה וכנה מפני אפשרות של התפרצות מתודשת של האלימות במזרח התיכון, כיוון שחיי כל חייל וחייל יקרים, וכיוון שהמלחמה נחשבת בעיני כלנו פשע אנושי שצריך לעשות כל מאמץ כדי לבלום אותו. זו הסיבה שממשלת ישראל עומדת במצב קשה מול פני האולטימטום המצרי כשהיא חוששת להשמיט מידה אפילו צל צלו של מה שנראה כסיכוי לשלום.

לנו ולכל רודף שלום אין עניין להעמיק ולהרחיב את הנוכחות הצבאית הזרה באזור. להיפך, אנו רוצים שכוחות זרים יסתלקו להם וישאירו את מדינות האזור לנפשן מפני שאו יש סיכוי שיסתדרו ביניהן. אילו היצע לנו מר סאדאת כי יקום כוח שיטור ישראלי-מצרי שתפקידו יהיה לשמור ולפקח על ביצוע הסדרי השלום שנעשה, לשם הפגת הפחדים ההדדיים ולשם קידום הבנה - היה בכך משום הוכחה שפניו לשלום.

שמענו מפי נשיאה. של מצרים גם הצעה לפתיחת תעלת סואץ. אין לנו עניין בסגירת עורק תחבורה זה. ראש הממשלה הזכירה כבר כי ישראל היציעה מיד שהגיעו כוחותיה לשפת התעלה, ופעמים אחדות מאז, שהסואץ ייפתח לשיט. לא אנו חסמנו את התעלה והצבנו בה מכשולים לספינות; זאת עשתה מצרים. לא אנו הכרזנו על הפסקת השיט בה; זאת עשתה מצרים. לא אנו גרמנו לכך שמדינות האזור אינן יכולות להשתמש בכל נתיבי הים שבו; זאת עשתה מצרים. גם כיום אפשר לנקות את התעלה ולפתוח אותה להילוך ספינות. ישראל תתחייב מצדה לקיים שיט זה ולשמור עליו. אין שחר לטענה כי נוכחותה של ישראל על גדות התעלה מסכנת את חופש השיט. אנו המדינה היחידה שמעולם לא יכלה להשיט אוניותיה שם. לכן אנו בוודאי נשמור על כך, כשתיפתח התעלה, שלא תיחסם עוד בפני איש. אין כל סיבה להניח שהמערך המאיים של טיילי ס.א. 3 וס.א. 2, מאות התותחים והרדיוויזיות הרבות המרוכזים בצד המצרי של התעלה, אינם מסכנים את השיט, ואילו המוצבים שלנו וקו בר-לב הם המסכנים שיט זה.

אחרת באחת מן הארצות נותנות הערבות כדי שמדינה זו תסתלק מערבותה ותשאיר את המדינה שערכו לה עם משענת קנה רצוץ.

בדורנו זכור לנו מקרה אחד של ערובה מצד ארבע מעצמות למדינה קטנה, אחרי שלחצו עליה, כפו עליה ויתורים טריטוריאליים מפליגים וערבו חגיגית למה שנשאר לה משטחה. ערבות זו החזיקה מעמד פחות משישה חדשים. זהו פרק הזמן שעבר ממעמד מיכך, בו אנסו את צ'כיה לוותר על אזור הסודטים תמורת ערבות לשטח שנתת לה, עד שהיטלר נכנס לפראג וכבש את כל המדינה, על אף הערבות של בריטניה, צרפת, איטליה וגרמניה עצמה. התגובה היתה נאומים נרגשים בפרלמנט הבריטי, התמרמרות העתונות בצרפת וקריאות הידד בברלין וברומא של אז. לצ'כיה זה לא הועיל.

נצטברו גם נסיגנות לגבי כוח שיטור או כוח משקיפים בין-לאומי. לא לנו בלבד נסיון בכוח זה. אנו זוכרים את מאי 1967, כאשר דווקא ברעג המכריע כשהיה צורך בו, ארזו הכוח הבין-לאומי את הפציו והלך הביתה. חוסר האונים של כוח בין-לאומי הוכח גם בקונגו. כוח זה שותק בקונגו בגלל וטו סובייטי במועצת הבטחון, ולא מנע את מרחץ הדמים ואת מלחמת קטנגה.

הערובה היחידה לשלום היא בשלום עצמו ובכוחו של קרבן ההתקפה להתגונן בפני התוקפן. איש לא יפתה אותנו לתלות בטחוננו בהסדרי אשליה שהם גרועים ומסוכנים אפילו ממדיניות של קו מז'ינו. כי קו מז'ינו יושב לפחות צבא של המדינה הלוחמת ואילו כוח השיטור הזה מורכב מחיילים של מדינות אחרות שאין להם כל סיבה ועניין להלחם בשביל מדינות האזור. איננו רוצים שילחמו אחרים בשבילנו.

לנו ולכל רודף שלום אין עניין להעמיק ולהרחיב את הנוכחות הצבאית הזרה באזור. להיפך, אנו רוצים שכוחות זרים יסתלקו להם וישאירו את מדינות האזור לנפשן מפני שאו יש סיכוי שיסתדרו ביניהן. אילו היצע לנו מר סאדאת כי יקום כוח שיטור ישראלי-מצרי שתפקידו יהיה לשמור ולפקח על ביצוע הסדרי השלום שנעשה, לשם הפגת הפחדים ההדדיים ולשם קידום הבנה - היה בכך משום הוכחה שפניו לשלום.

שמענו מפי נשיאה. של מצרים גם הצעה לפתיחת תעלת סואץ. אין לנו עניין בסגירת עורק תחבורה זה. ראש הממשלה הזכירה כבר כי ישראל היציעה מיד שהגיעו כוחותיה לשפת התעלה, ופעמים אחדות מאז, שהסואץ ייפתח לשיט. לא אנו חסמנו את התעלה והצבנו בה מכשולים לספינות; זאת עשתה מצרים. לא אנו הכרזנו על הפסקת השיט בה; זאת עשתה מצרים. לא אנו גרמנו לכך שמדינות האזור אינן יכולות להשתמש בכל נתיבי הים שבו; זאת עשתה מצרים. גם כיום אפשר לנקות את התעלה ולפתוח אותה להילוך ספינות. ישראל תתחייב מצדה לקיים שיט זה ולשמור עליו. אין שחר לטענה כי נוכחותה של ישראל על גדות התעלה מסכנת את חופש השיט. אנו המדינה היחידה שמעולם לא יכלה להשיט אוניותיה שם. לכן אנו בוודאי נשמור על כך, כשתיפתח התעלה, שלא תיחסם עוד בפני איש. אין כל סיבה להניח שהמערך המאיים של טיילי ס.א. 3 וס.א. 2, מאות התותחים והרדיוויזיות הרבות המרוכזים בצד המצרי של התעלה, אינם מסכנים את השיט, ואילו המוצבים שלנו וקו בר-לב הם המסכנים שיט זה.

המנהיגות המצרית גילתה ברבים שוב את קלפיה ואת טלפיה. היא רוצה נסיגה טוטלית מכל השטחים, ולא, חלילה, כדי לזרות לאחר מכן עם ישראל איוה חוזה שלום ארעי, רעוע - אפילו לא זה; אפילו בעלה תאנה כזה אין המדיניות המצרית מתכסה. היא רוצה

תקווה לראות בהן איזה ניצוץ רחוק של סיכוי שלום או של גילוי כוונות שלום. במקום לצעוד צעד אחד קדימה, חששתי שהיא צועדת שני צעדים אחורנית. אבל מה שנחשב קרן אור לסיכוי התגלה עכשיו כאיום בחידוש מלחמה כדי לסחוט נסיגה.

ואל נשלה את עצמנו. סאדאת מתכוון ממש למה שאמר, והוא אמר הרבה פחות ממה שהוא רוצה להשיג באמת. מי שמחפש סימנים, אפשרות, תקוות או רמזים בביטויים האחרונים של ממשלת מצרים - מחפש דבר לא קיים. אם פני מצרים לפתיחת תעלת סואץ לאיגוף כל העמים כצעד ראשון לשלום, הרי אין ממשלת ישראל רשאית ואין היא יכולה להסכים להביעה שהנסיגה תוקדם לפתיחה ולא תהיה חלק מהסכם שלום מלא. יחד עם זאת, אין כל מגיעה מצד ממשלת ישראל שהתעלה תשוקם ותפתח בהקדם האפשרי לכל אומות העולם, ובכללן ישראל, וכל זאת בלא כל נסיגה.

יש לי הרגשה, שלא דק החשש מפני סחף במדיניות האמריקנית צריך להעיק עלינו - הוא צריך להדאיג אותנו מאוד - מדאיגה גם האפשרות של סחף פנימי בממשלה, במפלגת העבודה ובציבור; סחף, שהיו לו גילויים בתקופה האחרונה, שבאו לידי ביטוי בהכרזות שונות, עד כי נדמה שלמלחמת ההתשה המצרית-סובייטית היתה הצלחה לא בחזית הצבאית, אלא בחזית המוראל של הציבור, וזאת עד כדי כך שכל הצעה מצרית מסוכנת וערמומית נחשבת לסיכוי להיפטר סוף סוף מן "העול" של גבולות הבטחון הנוכחיים.

שלושים הימים הקרובים יהיו שלושים יום של הכרעה גורלית, של מתח ושל צורך בעמידה איתנה. לפיכך יש לתבוע כי הממשלה כולה, וגם אישים אחרים, ובכללם יושב-ראש ועדת החוץ והבטחון של הכנסת, ימעטו ככל האפשר בהצהרות ובהכרזות ובפרשנויות שונות, אשר אינן עולות בקנה אחד עם המדיניות המוסכמת והמוצהרת של הממשלה, שבאה לידי ביטוי בהודעתה היום בכנסת; וזאת כדי שהצהרות אלה לא תחלשנה את עמדתה של ישראל במאבק הדיפלומטי הצפוי וכדי שלא תחלש אמינותה של הממשלה כלפי חוץ וכלפי פנים.

למרות הביקורת והספקות שהיו לנו לגבי מדיניות הממשלה עד עתה, הפעם הזאת נצביע בעד הודעת ראש הממשלה תוך תקווה שהודעה זו תבטא את מדיניותה ופעולותיה בעתיד.

ה"יד ט. סנהדראי:

דשות הדיבור לחבר-הכנסת כרמל, ואחריו לחבר-הכנסת אברמוב.

משה כרמל (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושבת-ראש, כנסת וכבודה. העומד על הפרק בשיחות יארינג, הנמצאות עוד בראשיתן, הוא חיפוש דרך לפתרון הסיכסוך הישראלי-הערבי הממושך ולכינון שלום בין מדינת ישראל למדינות ערב. אך דומה כי כל שהתרחש מאז חודשו השיחות, בכלל זה נאום אנואר סאדאת בפני מועצת האומה המצרית ב-4 בחודש זה, נותן מקום להשערה כי המאבק המדיני עשוי להתמקד בימים הקרובים סביב האפשרות בדבר פתיחתה של תעלת סואץ, שנדרשה על-ידי נשיא מצרים, תוך תביעה לנסיגת ישראל מהגדה המזרחית של התעלה.

סאדאת פונה, בעצם, בערמומיות מסוימת אל דעת

נסיגה ישראלית מכל השטחים, כדי להחזיר לקדמותו את המצב שהיה קיים ביוני 1967, כדי להתחיל הכל מחדש. אלו בעיות פנימיות יפתרו במצרים אם יתסוג ישראל? - אף לא בעיה אחת. הרצון במלחמה ימשיך להתקיים, ושוב יטרחו להסביר לנו אותו בסיבות מצריות פנימיות, אבל אז תימצא ישראל בגבולות זרים. מסוכנים מכל הבחינות, כשאלפי היועצים והטיי-סים הסובייטיים אינם נמצאים מן העבר השני של התעלה, אלא בסמוך לגבולות הישנים. זה מה שדוצים סאדאת ומדריכו הסובייטיים. וזה המצב שאסור לישאל לעולם לחזור אליו.

נשיא מצרים מנפץ בפתיון לעבר מדינות המערב, תוך ניצול תקופה בה הן מתחבטות בבעיות החמורות של אספקת נפט מן המזרח הקרוב. הוא מנפץ בפתיון נכבד של פתיחת תעלת סואץ לשיט. אם ישראל תסוג, אומרת מצרים, תיפתח התעלה לאיגוף כל העמים. אבל בהצעה זו, כפי שכבר הבהירה ראש הממשלה, אין שום דבר חדש. ההצעה לפתיחת התעלה גם לשיט ישראלי לאחר נסיגה חלקית ובלא ערובה של ממשל - אין לה כל ערך. שוב שומעים במצרים כי רק ארצות-הברית תוכל להביא לנסיגת ישראל, ואם תשיג זאת, תוכל מצרים להשתחרר מן ההשפעה הסובייטית. אלו הן זמירות נושנות, שהממשלת על-ידי אותם אינטר-סנטים, ציניקים ותמימים בעת ובעונה אחת. הפתיון המונף כאן לעבר ארצות-הברית הוא פתיון של חידוש ההשפעה המערבית, וקשה להאמין שיש בווישינגטון, בקרב האנשים המכריעים, תמימות של תמימי-דעים בקשר לאפשרות של חידוש ההשפעה האמריקנית על ארצות ערב על-ידי כפיית נסיגה ישראלית. לכל היותר, אם יקרה הדבר המסוכן והחמור הזה, תיוותר ישראל חלשה, אבל ההשפעה האמריקנית לא תגבר; אדרבה, היא תחלש עוד יותר מאחר שלא יהיה עוד לארצות ערב צורך בחצייה ובהשפעתה.

נסיגה ישראלית חלקית בתמורה לפתיחת תעלת סואץ, כשמן העבר השני של התעלה ערוכים מאות אלפי חיילים מצריים בלויית יועצים סובייטיים, קני תותחים וכני טילים, יהיה בה כדי לפגוע בבטחונה של ישראל וביכלתה להשיג בעתיד הישגים מדיניים של ממש.

גברתי היושבת-ראש, אלה הן עובדות, שעל הציבור פולו לקחת בחשבון "שלושים הימים" הקרובים, אשר יהיה ללא צל של ספק ימים של מסע אימים, נאומי הפחדה, טרור תעמולתי ולחצים מכיוונים שונים, מחוץ וגם מבית; ימים אשר יבקשו בהם להטיל על אזרחי ישראל רתיעה, מורך לב ודרכי מחשבה מוטעות, מי בידיעה, ומי מתוך חוסר הבנה.

מה שאמרה ראש הממשלה בראיון ל-אנבי.טי, והדברים התקפים שאמרה היום, יש בהם כדי לעורר אמון, וכולנו מקווים שהממשלה כולה, ובראש וראשונה ראש הממשלה ושר הבטחון, יידעו לעמוד בהם באיתנות, באמונה בכך שרוב רובו של העם ניצב מאחוריהם.

התנגדתי בשעתי להסכמה ללכת לשיחות השלום המבוססות על תכנית רוג'רס. לרית בה ויתור מרחיק לכת ומזהות, אולם השיחות הן עובדה פוליטית קיימת, והממשלה מצויה במסגרתן. לא האמנתי מלכתחילה, כפי שהממשלה האמינה או קיוותה שאפשר להאמין, כי השיחות הללו יובילו, צעד אחד צעד, למשא-ומתן ולחווה שלום; אבל הממשלה הלכה לקראתן מתוך

ועוד בנקודה זו: פתיחת התעלה יש לה משמעות הרבה מעבר למצרים ול ישראל, בהיותה נוגעת להיערכות אסטרטגית של מעצמות העל בחלק זה של העולם, כמו בים האדום, באוקיינוס ההודי ובמפרץ הפרסי. ברית המועצות, שכבר נתבססה בים התיכון, חותרת למימי הדרום דרך תעלת סואץ, דבר העלול לערער את המאזן האסטרטגי בין המעצמות בחלק זה של העולם. ואם כך, הרי יחסי ישראל-ארצות הברית, כפי שנתחדקו בעת האחרונה, על חיוניותם הרבה לנו, מחייבים תיאום המה-לכים המדיניים שלנו עמה בעניין חשוב זה של פתיחת התעלה.

חברי הכנסת, קשה ביותר לציין איזו התקדמות שהיא בשיחות יארינג בדרך לשלום, אף שאין להתייחס מהן. היתה מעין התקדמות בהבהרת העמדות של הצדדים, אף שהבהרות אלו, במידה שנעשו, עדיין אין בהן כדי לעודד. בעצם העמדה המצרית מתמצית באחת: בתיבת נסיגה ישראלית ללא הכרה, ללא הסכם, ללא חוזה, ללא שלום, ואפילו ללא הזכרת שם ישראל, וזלת בקשר לנסיגה. גה לעומת זאת ברור כשמש בצהרים, כי הנסיגה של ישראל משטחים אל גבולות בטוחים, מוסכמים ומוכרים, תוכל להתבצע רק בקשר לכינון השלום.

אך אפילו כך, חובה להדגיש כי ישראל לא הפסידה דבר על-ידי הליכתה לשיחות יארינג, והוכח שצעדה זה היה נכון בהחלט. ההחלטה בדבר חידוש השיחות שיפרה במידה ניכרת את דתמיכתו של ישראל בדעת הקהל הבינ-לאומית וחיוקה את מעמדה המדיני בעולם. היא איפשרה לנו התבצרות והתחזקות לקראת הבאות.

אני תמה לפעמים על חברי הכנסת בגין, שהוא תווד לטעון נגד הסכמתנו לשיחות בלתי-ישירות, נגד הסכמתנו לנסיגה אל גבולות בטוחים ומוכרים, וזאת בלי כל אפשרות להוכיח שדבר זה הביא איהו נזק לישראל. הוא הביא רק תועלת. ואני בטוח שאפילו בסיעת גח"ל יש חברי כנסת אשר יסכימו אתי, כי אתם הקדמתם לעזוב את הממשלה לפחות בשישה חודשים - באותם שישה חודשים שעברו מאז עובתם את הממשלה. ועצם עזיבה זו היא בבחינת תאוונה או תקלה המחייבת את הצדקות. וכי אנו נסוגונו מאיהו מקום? לא נסוגונו משום שעל אדמה, שיפרנו את מעמדנו המדיני בעולם במידה ניכרת, התחזקנו מבחינה צבאית במשך הזמן, ואנו עכשיו חמו-שים יותר, ויותר טוב, גם למאבקים מדיניים צפויים וגם למערכות צבאיות, אם תתרחשנה כאלה.

חיים לנדאו (גח"ל):

קיבלנו נשק גם כמאשר של אמרנו לאו מפורש לרוג'רס.

משה כרמל (המערך, עבודה-מפ"ם):

חברי הכנסת, אני טוען שאף-על-פי שלא חלה התקדמות בשיחות יארינג, עד עכשיו, הרי עצם הליכתנו לשיחות היתה מועילה. תחת שהציגו אותנו לפני כמה שבועות כנוהגים כמחכת, באובסטרקציה וסרבנות, הנה נתגלתה ישראל כמבקשת בכנות, שלום ויחסי שכנות תקינים עם ארצות ערב.

הליכתנו לשיחות, בנוסף לכך, מנעה קשיים ושיבושים ביחסינו עם ארצות הברית אשר קשרינו עמה חשובים להמשך המערכה המדינית שאנו נתונים בה ולעמידה במערכה צבאית אם תתחדש.

עוד זכור לנו איך הלעיגו המלעיגים על החלטת

הקהל הבינ-לאומית, המגלה עניין בנושא זה, הואיל ואינטרסים של מדינות שונות באירופה, באפריקה ובאסיה קשורים בשיט חפשי בתעלה. קיימת עתה אפשרות כי שיחות יארינג, שטרם נתגלתה בהן התקדמות ממשית בדרך לפתרון הסיכסוך ולכינון השלום, זולת הגדרה חלקית של העמדות - בהיות הערבים חותרים לנסיגה ישראלית ללא שלום, ואנו דוחים על נטישת שטחים באין שלום ישראלי-ערבי - ייקלעו לדיון בדבר הסדרים חלקיים, שהראשון בהם: פתיחת התעלה.

בעניין זה חשוב כי בהסברתנו בעולם נדגיש ונשוב להדגיש, שלא ישראל היא שסגרה את תעלת סואץ, אלא מצרים. ישראל לא הטילה מעולם בלוקדה ימית על מצרים, כפי שהטילה מצרים בלוקדה ימית על ישראל, מדרום. על אחת כמה וכמה שלא הוטלה על-ידנו בלוקדה על מדינות אחרות שספינותיהן עשו שימוש בתעלת סואץ.

עמדתה של ישראל היתה, והוזה, שלא היה הכרח לסגור את התעלה ושהיא מוכנה למשא-ומתן לקביעת ההסדרים הנחוצים כדי לפתוח אותה מחדש. אלה היתה עמדתנו כל השנים מאז מלחמת ששת הימים. האמת היא, שאם התעלה נשארה חסומה, הרי זה בגלל סירוב המצרים לפתחה כל עוד מצוי כוח ישראלי ממורת התעלה. גם עתה חשוב לשוב ולהצהיר באופן ברור על נכונות ישראלית להידבר עם מצרים בדבר סידורים לפתיחת התעלה. עם זאת חייבים לקבוע, כי עצם עובדת הימצאותם של כוחות ישראליים בגדה המזרחית של התעלה אינה מונעת בשום פנים את פתיחתה. אפשר בהחלט לפתוח את התעלה כשהצבא המצרי ניצב בגדה האחת והצבא הישראלי ניצב בגדה האחרת.

אינני מעלה על הדעת נסיגה ישראלית מתעלת סואץ בטרם שלום. ושיבתנו על התעלה היא חיונית ביותר להגנה על הארץ מדרום, כל עוד אנו נתונים באיומי מלחמה; ואין כל תחליף לערך האסטרטגי החשוב אשר במכשול המים הגדול בינינו לבין צבא מצרים כל עוד אפשרות מתקפה מצרית על עמדותינו בסנין. נסיגה מתעלת סואץ תוכל לזוהר רק עם גמר הסיכסוך הישראלי-ערבי, כינון השלום והסרתה של סכנת התוקפנות נגד מדינת ישראל מצד מצרים.

מאליו מובן שפתיחת התעלה לשיט ספינות כל הע-מים לא תוכל להוציא מן הכלל את ספינותיה של ישראל. חובה להדגיש בכל ההדגשה, שכל עוד אין שלום, הרי מבחינת האינטרסים הכוללים של ישראל ומבחינת צרכי בטחונה - האחזקה האיתנה בגדה המזרחית של תעלת סואץ חיונית לאין ערוך יותר מאשר שיט חפשי של ספינות ישראליות בתעלה, אשר מצרי טיראן פתוחים בפניהן, בהיותם מוגנים על-ידנו. אני מדגיש זאת כדי להזהיר, שלא יתפתה מישהו לנסיגה ישראלית מן הגדה המזרחית של התעלה, אפילו תמורת שיט ישראלי בתע-לה, כי בנפש בטחוננו הוא.

מזרה גישתו של נשיא מצרים סאדאת, המבקש להשיג מאתנו הרבה תמורת לא-כלום, ומדבר אלינו כמנוצח. הוא מנסה להביא לפתיחת התעלה, החיונית למצרים, וגם לראשית נסיגתנו מסיני. מה הציע לנו תמורת זה? - שום דבר. נראה הדבר כי לא היתה זו כלל הצעה מכוונת כלפי ישראל, אלא כלפי מדינות מצפון ומדרום לתעלה, העשויות להיות מעוניינות בתעלה - מעל ראשה של ישראל וכדי לייס לחץ מדיני נגדה.

שלום, שרק הוא יכול להביא לסוף הסיכסוך הישראלי-ערבי ולפתרון.

כבוד היושבת-ראש, נשיא מצרים מאיים עלינו עתה במלחמה חדשה תוך ארבעה שבועות. הגנו יכולים להיות גאים על השקט והבטחון שגילה העם בישראל לקראת ה-5 בפברואר "הנוראי" ושהוא מגלה לקראת ה-7 במארס המאויים עלינו. אין אנו חיים לפי תאריכים שנושא מצרים מציב לנו. זה עשרים ושלוש שנים אנו באיומי מלחמה. עמדנו בשלוש מלחמות ובהתנכלויות אין סוף ביניהן. בינתיים לא נחנו ממלאכתנו. בנינו את המדינה, חיזקנו את אשיותיה, הרחבנו את אוכלוסייתה, ביססנו את כלכלתה, גיישנו את עמה, קידמנו את תרבותה. סאדאת אינו מבין כנראה כי לא איומי מלחמה הם שיכתובו לנו את צעדינו המדיניים. בעתיד כבעבר מה שימנע מלחמה או ישבור תוקפנות הוא כוחנו המרתיע או כוחנו הלוחם.

אנו עשינו ועושים הכל למנוע מלחמה ולאפשר פתרון מדיני. אין ספק, חברי הכנסת, כי הגנו ניצבים עתה לפני מאבקים מדיניים חמורים, או לפני מעשי איבה בשדה הקרב. שני הדברים אפשריים. בטוחני כי אנו מחושלים לעמוד הן באלה והן באלה.

הי"ר ט. סנהדראי:

רשות היבור לחבר-הכנסת אברמוב, ואחרי כן — לחבר-הכנסת וילנר.

שניאור זלמן אברמוב (גח"ל):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. בעצם לא דרוש היה נאומו של נשיא מצרים כדי לקבוע כי הולך ונוצר במובן מסויים מעין גוף פוליטי חדש. בכל אופן לא בדיוק אותו גוף אשר הצטייר בעיני ממשלת ישראל כאשר נענתה בחיוב לזימת רוג'רס. את השוני שהתרחש צינת להגדיר במשפט אחד: ממשלת מצרים אינה מוכנה לנהל שיחות רציניות עם ישראל באמצעות השגריר יארינג. היא אף לא התחילה לנהל שיחות אלה במשך חודש ינואר. לשון אחר: להלכה קיבלה ממשלת מצרים את זימת רוג'רס, למעשה היא מתעלמת משיחות, מסרבת לנהלן. אך מה שחמור יותר הוא, שגובר החשש שממשלת ארצות-הברית עצמה משנה עמדתה וגישתה לשיחות יארינג, וכאילו נוצר הרושם כי רוג'רס מחבל בזימת רוג'רס.

כיצד רואה ממשלת מצרים את שיחות יארינג? — על כך משיב נשיא מצרים בנאומו האחרון: "הושטנו ידנו באמונה ובכבוד לשגריר גונאר יארינג, הנציג המיוחד של מזכיר האו"ם, שעליו מוטל לעקוב אחרי יישום החלטות מועצת הבטחון". על אותה הגדרה הוא חוזר בחלק מהאחרון של נאומו, בו הוא מציין את שיתוף הפעולה של ממשלתו עם השגריר יארינג, "שעליו הוטל לעקוב אחר יישום החלטת מועצת הבטחון".

הגדרה זו שוללת את עצם המושג של שיחות וממנה משתמע כי החלטת מועצת הבטחון נועדה להתבצע מעצמה, ובמידה שיש צורך בהבהרות, שומה על ארבע החברות הקבועות במועצת הבטחון לתת הנחיות לשגריר יארינג לבצע את ההחלטה. לפי תפישה זו אין לצדדים כמעט מעמד בכל העניין, אלא שומה עליהם רק לבצע את החלטת מועצת הבטחון לפי הוראות השגריר יארינג אשר יפעל לפי הנחיות ארבע המועצות. יש להוסיף, כי פירוש זה מבטא לא רק את מדיניותה של מצרים, אלא גם את

הממשלה, שהיתה לה תמיכה חזקה בכנסת, להציב בראשיתן של שיחות יארינג את מהות השלום ותכנון, ולא להיגרר לדיונים בעניינים טריטוריאליים ולבעיית הגבולות בטרם נוכחנו כי אכן פני הערבים לשלום.

נסיון הזמן האחרון אינו נותן צידוק כלל וכלל להל-ענה זו. זה שבועות סובבים הביורים וההבהרות בשיחות יארינג ובאמצעותו של יארינג, יהיה ערכם לעתיד כאשר יהיה, סביב מהות השלום, מבלי שיוטל צל על כנות רצונו לשלום ומבלי שנדרשנו עד עתה להקדים את הדיון על הגבולות לדיון על מהות השלום או אפילו לקיים שני דיונים אלה במקביל זה לזה.

חברי הכנסת, עלינו לדאות בעיניים גלויות כי לא חלפו סכנות, ובעת האחרונה סכנת ההסדר הכפוי הרימה מחדש את ראשה. מצרים מנהלת את מדיניותה באיומים — איומים מדיניים כאיומים צבאיים. תחת לפנות אל בירון דו-צדדי בדרך לשלום, בתסונו של יארינג, היא מאיימת בפנייה מחודשת למועצת הבטחון ועושה להפ-עלת ארבע המועצות במגמה לכפיית הסדר שתהיה בו נסיגה ישראלית ללא שלום בין הצדדים הלוחמים.

ערביות-בטחונות של המועצות, שהמצרים לוחצים כי יוחל הדיון בהם בקרב הארבע, אין בהם ולא יכול להיות בהם דבר למתן בטחון לישראל. זו אינה אלא מזימה להמיר את גבולות הבטחון המוסכמים, שאנו דבקים בהם, בנסיגה אל קווי שביתת הנשק, שאינם גבולות בני-הגנה; בדברים מעורפלים על ערבויות כביכול מטעם אלה שאין לסמוך עליהם; בשיטור בין-לאומי, שבחלקו לפחות יהיה מכוון נגדנו; בתלות בזרים ובסכנת מלחמה חדשה בתנאים אסטרטגיים חמורים לישראל.

דומני שההטפה שהטיף לנו חבר-הכנסת בגין בלויות דוגמאות היסטוריות היתה מיותרת לחלוטין, בגסותו להסביר לנו שאין לסמוך על ערבויות בין-לאומיות. זו עמדתה של הממשלה, ואני מאמין שזו עמדת הכנסת, שניצב את כוחותינו אך ורק בגבולות בטחון ונסמך את יכולת הגנתנו על עצמנו ועל הגבולות הנחוצים להגנתנו. ואם לא אחר זאת תהיה אפשרות לבש הכרה בין-לאומית בהסדר כזה שיושג, אני מסופק אם אפילו חבר-הכנסת בגין וחבר-הכנסת לנדאו...

חיים לנדאו (גח"ל):

אבל הסכנה היא אחרת כיום, שהרי כבר היום מדברים על...

משה כרמל (המערך, עבודה-מפ"ם):

שמענו את דבריה של ראש הממשלה בעניין זה, שישיראל מתנגדת שיהיה דיון כזה בכלל כל עוד לא הושג הסכם בין ישראל לערבים.

בנימין הלוי (גח"ל):

הכרה בין-לאומית אינה ערבות, וזה לא כוח שיטור בין-לאומי.

משה כרמל (המערך, עבודה-מפ"ם):

ישראל הבהירה וחזרה והבהירה כי אין תחליף לג-בולות בני-הגנה, ואני מקווה שהדבר הובן על-ידי ידדינו. גינוני חן כלפי מצרים, ותוך גילוי נכונות לדון על ערבויות בטרם הסכם בין הצדדים, הם בבחינת עידוד לסרבנות ערבית לדון על הסכם בין הצדדים ולדחות פתרון של

שלא ייתכן חוזה שלום בין ישראל לעמי ערב, ובהעדר שלום, וכדי למנוע עימות מזוין בין הצדדים, יש להכניס צבאות זרים למדינות אלה. עד כה גרסה ממשלת ארצות-הברית שערכויות - אם בכלל יהיה צורך בהן - הן פונקציה של חוזה השלום, ולא, כדרך מתנגדיה, שהשלום הוא פונקציה של ערכויות. עתה ניתגלה התחלה של מפנה, שיש בו משום פניית עורף לג'ורג'ס בדבר שיחות שלום באמצעות השגריר יארינג.

בנסיבות אלה שומה עלינו להבהיר לממשלת ארצות-הברית, שאם היא נוטה, למעשה, לשוות לשליחות יארינג דמות אחרת מזו שנקבעה לה ביזמת רוג'רס, תהיה ממשלת ישראל נאלצת לשקול אם היא בכלל קשורה בהחלטתה להשתתף בשיחות אלה. בהעדר הכוזה אמרי-קנית חד-משמעית נגד מעשה סחטנות מצרית, לדגל המשך הפסקת-האש, מותר לצפות כי לקראת מועד ה-7 במאוס 1971 יתחדש מסע האימונים והסחיתו, וממשלת מצרים תשיג ויתורים נוספים, וסופו - גלישה איטית, אבל בטוחה, משיחות יארינג לשיחות ארבע המעצמות, בעוד יארינג שמש רק על-תאנה להסדר כפוי אשר ינסו להטיל עליו. מוטב להבהיר בצורה חד-משמעית: אם ממשלת ארצות-הברית דבקה ברעיון המרכזי שהיה היסוד לתכנית רוג'רס, דהיינו משא-ומתן לשלום באמצע-עות השגריר יארינג, ללא לחצים וללא התערבות המעצמות. אם התגלה אי-הבנה במישור זה בינינו לבין ממשלת ארצות-הברית, מוטב שתתגלה עתה, כאשר מהותה של שליחות יארינג המחודשת, כפי שמוכר המדינה האמריקאית ייזמה, עדיין רעננה בזכרון הכל ועדיין מקובלת, לפחות להלכה, על דעת ממשלת ארצות-הברית.

נאזמו האחרון של נשיא מצרים היה עגום, שכן לא היה בו למעשה אלא חזרה על שלושת הלאוים של חארטום. אשר לתעלה סואץ, הרי נשיא מצרים יכול לבוא על מבוקשו, דהיינו לעשות שירות חשוב למשק העולמי, ואגב אורחא גם לשקם את הגדה המערבית של התעלה, אם יקבל את הצעתה של ממשלת ישראל משנת 1967 בדבר פתיחת התעלה לשיט עוד טרם ייחתם חוזה שלום, בתנאי שהתעלה תהיה פתוחה לשיט הישראלי. אם נשתנו התנאים מאז 1967, יש להניח שממשלת ישראל תסכים לדון בפתיחת התעלה באותם תנאים, אך עיקר חשיבות דבריו האחרונים של נשיא מצרים - ויש לקוות כי חשיבות זו לא תיעלם מייני ידידיו בווינגטון - באשרו מחדש שאין הוא מתכוון לנהל שיחות ענייניות עם ישראל באמצעות השגריר יארינג, אלא חילופי איגרות לצרכי תעמולה; לא משא-ומתן רציני, כי אם תביעה לביצוע נסיגה טוטאלית לפי הנחיות ארבע המעצמות; לא חוזה שלום, אלא הסדר כפוי; לא יחסי שלום, אלא הצבת צבאות זרים למניעת הסכנות הנובעות מהעדר שלום.

הודעתה של ראש הממשלה הערב בכנסת על התנגדותה לכל התערבות מצד ארבע המעצמות במשא-ומתן לשלום, משא-ומתן שצריך להיות עניינים של הצדדים הנוגעים בדבר, היא הודעה חשובה ובמקומה, ואין ספק שהיא תגיע לממונים על מדיניות ארצות-הברית. אך ייתכן שבכך לא סגי. יש לבדוק אם אכן ממשלת ארצות-הברית נאמנה למדיניותה היא כפי שבאה לידי ביטוי ביזמת רוג'רס ובהבהרות אשר ראשי הממשל בווינגטון מסרו לנציגי ישראל. כן יש להבהיר לקברניטי המדיניות האמריקנית, כי סטיית ממדיניותה היא עשויה לשחרר את ממשלת ישראל מהסכמתה לחידוש שיחות יארינג,

העמדה הצרפתית-סובייטית. מדיניות זו מגיעה לשלמותה בהצעה הצרפתית-סובייטית-מצרית, לפיה יש להבטיח את השלום, או יותר נכון - את העדר השלום בין ישראל לערב, על-ידי אוקופציה חלקית של מדינת ישראל ושל האזורים המפונים על-ידי צבאות זרים, ותמורת נסיגה לגבולות ה-4 ביוני 1967 המובטחים על-ידי כוחות זרים תשלום מדינת ישראל מחיר: קבלת פליטים ערביים לפי העקרון של זכות בחירה.

במדיניות זו אין כל חידוש, כשם שאין כל חידוש בקביעה שאין בינה לבין העקרון שהיה מונח בקבלת יזמת רוג'רס ולא כלום, שכן מדיניות זו שוללת למעשה את שיחות יארינג, כפי שממשלת ארצות-הברית, שהיא אבי היוזמה, הבינה זאת. אך מה שמדאיג בהתפתחות זו הוא, שמתגלים סימנים ראשונים של אירוניה בעמדה האמריקנית, אשר אם לא תיפסק בצורה חד-משמעית, יהיה בה משום פניית עורף ליזמת רוג'רס. במצב זה שומה על ממשלתנו לשקול אם הסתלקותה ההדרגתית, דה-פקטו, של ארצות-הברית מהרעיון המרכזי של שיחות רוג'רס, אינה מחויבת ומצדיקה את הסתלקותה של ממשלתנו מהחלטתה להיענות בחיוב ליזמה זו.

ממשלת ישראל ניגשה בתום-לב לשיחות השגריר יארינג, ללא פולמוס וללא פומביות. תוך רצון להגיע לבירור ענייני של הדעות השונות במחלוקת ניסחה הממשלה את עמדותיה וקיוותה כי תיענה בחיוב על-ידי ממשלת מצרים ויתקיים בירור שקט, סודי ומהותי. לא כן ממשלת מצרים, המנסה ליצור תקדים בתולדות הדיפלומטיה: לנהל משא-ומתן לשלום על-ידי קורספונדנציה ובפומבי. גישתה הרצינית של ממשלת ישראל וזכתה להערכה חיובית. מותר היה להניח שגם ממשלת ארצות-הברית תשוכנע ברצינותה ובכנותה של גישת ממשלתנו ליזמתה, ותיווכח שהערבים, או יותר נכון - ממשלות ערב, שמים את יזמת רוג'רס, מבחינה זו, ללעג ולקלס. מותר היה לנו גם להניח, כי ממשלת ארצות-הברית תגיד את דברה על נסיגה של מצרים לסחוט ויתורים על-ידי אימונים לחידוש האש בהתעלה. קשה להשתחרר מן הרושם, שבמקום להתקומם נגד סחטנות זו - ממשלת ארצות-הברית נפלה קרבן לה. הפעילות הדיפלומטית הקדחתנית שהתנהלה בין קהיר לבין ווינגטון ערב ה-5 בפברואר 1971 שיכנעה, בלי ספק, את מצרים שכדאי לה להמשיך בהפוגה הצבאית עוד חודש ימים. היא כבר זכתה בתמורה גלויה להסכמתה זו, והיא נבונותה של ממשלת ארצות-הברית לסטות ממדיניותה המוצהרת והעקבית ולהסכים לשיחות בין ארבע המעצמות על "ערבויות משלימות", אשר תתנהלנה במקביל לשיחות יארינג עצמן.

ניהול שיחות מקבילות אלה, דהיינו, מצד אחד שיחות יארינג ומצד שני שיחות ארבע המעצמות, נוטלות מן המלה "משלימות" המתלווה למלה "ערבויות" את המשמעות המרגיעה כביכול. אם הערכויות נועדו להשלים את חוזה השלום שיושג בין הצדדים, כיצד ניתן לדון בהן טרם הושג השלום? שהרי הערכויות צריכות להיות הולמות את תנאי חוזה השלום ולבוא בעקבותיו. מאידך גיסא, כל דיבור על ערכויות טרם הושג השלום בין הצדדים מצביע על כוונה שהערבויות נועדו להיות העיקר ואילו השלום - טפל. קיים איפוא חשש שממשלת ארצות-הברית מתקרת, מדעת או שלא מדעת, להשקפה הצרפתית-סובייטית-מצרית, המקבלת ללא עירעור את הטענה הערבית

טוריאליה ובשאלת הפליטים הפלשתינאים, וזאת מתוך שירות לאינטרסים של שליטי ארצות-הברית, העומדים מאחורי מדיניותה של הממשלה מאז מלחמת יוגו.

איירה הירשמן, המדינאי האמריקאי, הכריז לפני זמן קצר, לפני עזבו את הארץ לאחר ביקור, כי "קו ברי-לב הוא קו ההגנה המערבי האחרון במזרח התיכון". ובכך, לא לישראל דואגים שליטי ארצות-הברית, אלא הם משתמשים בישראל למען האינטרסים שלהם. כלום בגלל אינטרסים לא-ישראליים, אלא גלובליים אמריקאיים-מערביים, צריכים אנו להכשיל את ביצוע החלטת מועצת הבטחון?

הלא אין אלטרנטיבה לביצוע החלטת מועצת הבטחון אלא מלחמה חדשה. בעוד שאין כל ספק כי ביצוע החלטת מועצת הבטחון יביא להסדר שלום יציב וצודק למען כל הצדדים.

הממשלה טוענת - והיום הדגישה זאת שוב ראש הממשלה - כי היא מתנגדת לחזור לקווי ה-4 ביוני 1967, כי היא תובעת סיפוחים טריטוריאליים מטעמי בטחון, "גבולות בני-הגנה". הבטחון, רבותי, אינו בשטח, אלא בשלום. אולם התביעה לסיפוחים טריטוריאליים כתנאי לשלום כמוה כמניעת השלום, כדחיפה למלחמה חדשה.

האימפריאליסטים האמריקאיים נכשלו כשלו חרוץ במדיניותם המזרח-תיכונית. משום כך נאלצים הם לתמוך ולנסות למנוע מפולת עוד יותר גדולה לעמדותיהם. הם מבודדים אף בנאט"ו, ומכאן הבטחון למצרים ערב ה-5 בפברואר בדבר כנוונותם לפתוח בשיחות בין ארבע המעצמות לשם קביעת ערבות מצדם להסדר השלום במזרח התיכון.

דווקא בנקודה זו, שבאה להבטיח את בטחון ישראל ובטחון מדינות ערב כאחד, דווקא בנקודה זו, שבאה לתת לכל הצדדים את האפשרות שלא לחשוש זה מזה, דווקא בנקודה זו מבקרת ממשלת ישראל את ממשלת ארצות-הברית. התנגדותה של הממשלה לערבות ממשיות של ארבע המעצמות במסגרת מועצת הבטחון, לגבולות ולהסדרים שנקבעו, וקודם כל להבטחת השלום - אומרת דרשני. היא מוכיחה יותר מכל דבר אחר כי דבריה על קבלתה את החלטת מועצת הבטחון אינם אלא מן השפה ולחוץ, כדי להציל, לתקן תדמיתה בפני דעת הקהל העולמית, החוששת מתבטחה עולמית, ובפני עם ישראל, שאינו מעוניין במלחמות נוספות.

התביעה האולטימטיבית של הממשלה לדון קודם כל על צורת השלום לפני כל דבר אחר אינה מוכיחה על גישה קונסטרוקטיבית לעניין השלום. כלום צורת השלום קובעת את מהותו? מהותי הוא שהסדר השלום לא יהיה ארעי, שיהיה קבוע, יציב, שישאל אחת ולתמיד את המלחמה מתחום היחסים הישראליים-ערביים. ולכן יש הסכמה מצד מצרים. מהותי הוא שהשלום יביא להכרה בזכות קיומן הריבוני של כל המדינות באזורנו, לרבות ישראל, בגבולות מוכרים ובטוחים. ולכן יש הסכמה מצד מצרים. מהותי שהשלום יבטיח לכל המדינות, לרבות ישראל, חופש שיט בתעלת סואץ ובמצרי טיראן. גם על כך יש הסכמה מצד מצרים.

אבל החשוב הוא שהממשלה אינה מוכנה להתחייב לסגת מכל השטחים הכבושים במסגרת של הסדר שלום כלשהו, וזה מה שמכשיל את ההתקדמות בשיחות השלום.

שכן ממשלת ישראל אינה חייבת להיות דבקה ביוזמת רוג'רס יותר מאשר רוג'רס עצמו.

הי"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת וילנר, ואחריו - לחברי-הכנסת סורקיס.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת. הציבור נשם לרווחה לאחר שמע ב-4 בפברואר את נאומו של נשיא מצרים, אנואר סאדאת. הסכמתה של מצרים להמשיך חודש נוסף בהפסקת-האש, למרות אי-ההתקדמות בשיחות השלום בחסותו של ד"ר יארינג זה למעלה משלוש שנים, יוצרת אפשרות נוספת לפתרון מדיני של המשבר באזורנו, למניעת חידוש המלחמה ולכינון השלום. העיקר עתה לא לאבד זמן, לנצל את הזמן כדי לפעול למען ביצועה המלא של החלטת מועצת הבטחון מ-22 בנובמבר 1967, והרי זה התפקיד שהא"ם הטיל על שליחו הד"ר גונאר יארינג.

יוזמת השלום החדשה של מצרים, אשר הותוותה בנאומו של הנשיא אנואר סאדאת, מדגישה פעם נוספת את דבקתה של מצרים בהחלטת מועצת הבטחון ונכונותה לבצעה על כל חלקיה. פירוש הדבר שמצרים מסכימה להסדר שלום ברי-קיימא עם ישראל, מוכנה להכיר בזכות קיומה הריבוני של מדינת ישראל בגבולות מוכרים ובטוחים של ה-4 ביוני ולהעניק חופש שיט בתעלת סואץ ובמצרי טיראן.

לכן מוזרות הן מאד ההבהרות אשר מבקשת להב-היר ראש הממשלה בקשר ליוזמת השלום החדשה של מצרים. נשיא מצרים הציע בנאומו במסגרת ביצוע החלטת מועצת הבטחון לקבוע לוח זמנים לנסיגת ישראל מהשטחים שנכבשו במלחמת יוגו, וכשלב ראשון הציע נסיגה מהתעלה, כדי לאפשר לפתחה במהירות האפשרית לספינות בין-לאומיות. הצעה זו תואמת את האינטרסים של ישראל, של העמים הערביים, של כל המדינות בעולם המעוניינות בנורמליזציה של היחסים באזורנו, לרבות מדינות אירופה המערבית.

מוזרות השאלות של ראש הממשלה. הגברת מאיר מתעלמת מן העובדה, הידועה לכל, שמצרים מסכימה להעניק לישראל חופש שיט בתעלת סואץ ובמצרי טיראן, מוכנה להכיר במדינת ישראל כמדינה ריבונית בגבולות מוכרים ובטוחים, במסגרת ביצועה של החלטת מועצת הבטחון וכינון שלום צודק ויציב.

האמת היא שהממשלה יודעת כל זאת, אך איננה מוכנה מצדה היא לבצע את החלטת מועצת הבטחון. הממשלה מדרת על הצורך בהסכמי שלום באופן אבסטרקטי, כאילו שלוחותו של יארינג היא בהלל ריק, כאילו אין הנחיות של הא"ם, של מועצת הבטחון, של עצרת הא"ם, כאילו היה עניין זה בבחינת לוח חלק.

נקח את השאלה הטריטוריאלית. הממשלה אומרת: נשכחתי על גבולות מוסכמים. והלא בהחלטת מועצת הבטחון לא מדובר בכלל על גבולות מוסכמים, אלא על גבולות מוכרים ובטוחים ועל כך שלא יהיו יתרונות טריטוריאליים כתוצאה מהמלחמה. מה מסכל איפוא את מאמצי השלום, את ביצוע החלטת מועצת הבטחון, במשך למעלה משלוש שנים? - מדיניות הממשלה, המסרבת לבצע את סעיפי החלטת מועצת הבטחון בשאלה הטרי-

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני (דיון) (וילנר, סנהדראי, סורקיס) —

חיי בנינו מוטלים על כף המאזניים. הזמן קצר והסכנה גדולה. עדיין קיימת האפשרות ההיסטורית הגדולה לכינון שלום יציב וצודק בין ישראל לבין המדינות הערביות, על-ידי ביצוע החלטת מועצת הבטחון. בל נחמיצנה, נפעל להגשמתה.

היו"ד ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מרדכי סורקיס, ואחריו — לחבר-הכנסת ג'בר מועד.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים. אולי החלק החשוב בנאומי של חבר-הכנסת וילנר הוא שנודע לנו היום שהוא נציג מוסמך מטעם הנשיא סאדאת לתת פירושים. פעם ידענו שיש אריק רולו הנציג של נאצר.

לא אכנס לוויכוח על אימויו, על סיפוריו. במקרה או שלא במקרה יושב כאן ידיד גדול שלנו, שהוא גם ידיד שלי, שאני מעריך אותו מאוד, חבר-הכנסת ששון, שידוע קצת יותר ערבית מחבר-הכנסת וילנר; הוא לא שמע אף מלה ממה שחבר-הכנסת וילנר אמר כאן. אבל כנראה התרחקות מן האמת היא מטבע עובר לסוחר, שיטה בדוקה, קומוניסטית, שגם היום משתמשים בה.

אני שמח שראש הממשלה נתנה תשובה מהירה בטלוויזיה, בא.נ.י. סי. השקר ועל הצביעות המאורגנינים של הרוסים ובי.ה. הנשיא סאדאת. כאילו אנחנו, שהלכנו לשיחות יארינג, לא באנו לשם בכנות על מנת לחפש פתרון, על מנת להגיע לשלום ולבטחון.

אבל מה לעשות שאחרי נאום כזה של ראש הממשלה, ודווקא באנגלית, לכתובת הנכונה, לכתובת האמריקנית, התחילו לבוא פרשנויות ביום שישו ושבת, לא לחזק את העמדה הברורה של ראש ממשלת ישראל, ולסתור את כל העלילות שבמשא-ומתן באקדה וטילים רוסיים. זה מדאיג אותי. ואז אנחנו באים בטענות למה רוג'רס, שר החוץ האמריקני, מציע שארבעת הגדולים יהיו השוטרים, שהם ישמרו על השלום בינינו ובין שכנינו.

מועדון הארבע נפסל, פרט לאחד. אינני צריך להסביר לחברי הכנסת מה עמדתה של רוסיה באזור במשך כל השנים, מה עמדתה של צרפת, וגם של אנגליה, הנגדרת לעמדה זו. וכואב למישהו שדיבר לפני שיש לנו עזרה גדולה מצד הממשל האמריקני, הן בצידו והן באמצעים כספיים.

סנאטורים, וגם חלק מהעיתונות האמריקנית, דחו את נאומי של סאדאת, דחו את מגמותיו. ועכשיו נותנים להם פרשנות לא מוזמנת על-ידי ראש הממשלה, נשק מסוכן ביותר: שאנחנו נכניס את הרוסים בתור גורם לשמירת הבטחון בינינו ובין שכנינו.

אנחנו מוותרים על השיטור הזה. אני מדבר בשמי. אני במצב מצויין, אינני מדבר בשם מישהו אחר, לא קיבלתי מנדט לדבר בשם מישהו. אני חבר הכנסת.

ניח שהיינו מסכימים יום אחד שארבעת הגדולים יהיו כאן בפנים. נראה את הממשל האמריקני שישלח את בניו למוזר התיכון, את השמאל החדש זאת שי"ח ואת כל הגורמים האלה, גם רוק"ח, שנמצאים גם בארצות-הברית, שיתקיפו את הממשל, כשם שהם מפגינים נגדו כשהוא נותן הרבה דם של בניס אמריקניים, שגופלים הרחק הרחק מושינגטון ומניו-יורק. אולי מישהו התליט

בעתונות הממשלתית מתפרסמים מדי פעם בפעם מאמרים המגלים את המניעים האמיתיים לתכסיסי הממשלה בשיחות יארינג, את העדפתה למשוך את השיחות זמן אינסופי. הגה מה שכותב "דבר" מ-22 בינואר במאמר תחת כותרת אופיינית: "איך להתקדם בלי להגיע". בעל המאמר מסביר את התועלת שבקו הסחבת הישראלית בשיחות יארינג, מבלי להפסיק, במלים הללו: "הוא מאפשר את תהליך התעצמותה והגדלת כושר המיקוח של ישראל לעתיד, על-ידי יצירת הגבולות הבטוחים ברמת הגולן, בבקעת הירדן, בירושלים וסביבותיה, בפתח-חת סיני ובשארם-א-שייך". כדאי לזכור להקשר זה כי יצירת גבולות בטוחים שקולה, למעשה, כנגד החשש מפני "ציון מפות" על שולחן הדיונים של שליחות יארינג.

נשמעת ביקורת אף מצד תומכי הממשלה על תכסיסייה, המונעים התקדמות בשיחות יארינג ומבודדים את ישראל בעולם. לדוגמה, ב"הארץ" מ-29 בינואר 1971 נאמר: "על כל פנים תהיה זו טעות, אם הממשלה תצא ידי חובתה רק על-ידי חיפוש דרכים להטיל את הכדור לצד השני. עליה לנקוט ביזמות שיקרבו הסדר, ולא רק לחפש אליביו טוב למקרה שייכשלו השיחות".

זוהי האמת על מדיניות הממשלה. זוהי הסיבה שאין כל יזמת שלום ישראלית לביצוע החלטת מועצת הבטחון. אנו מזהירים מפני מדיניות זו, כי היא טומנת בחובה סכנות גדולות לישראל. אשליה היא לחשוב שמלחמה נוספת תסייע להכניע את מצרים ומדינות ערביות אחרות ולא לצלץ לקבל את כתוביה של ממשלת ישראל. והרי על ה"צורך" בעוד מלחמה כדי לכפות את השלום כותבים בעלי מאמרים בעתוני הימין הקיצוני ובעתונים פרו-ממשלתיים.

אנו מתריעים מפני קו הרפתקאי כזה, הבנוי כל כולה על מה שמכונה "כוח ההרתעה" האמריקני. ראו מה קורה במזרח הרחוק, לאיזה בוך נכנסו התוקפנים האמריקניים, המנהלים מדיניות נפשעת נגד עמי וייטנאם, קמבודיה ולאוס. האימפריאליסטים האמריקנים במזרח הרחוק אף מגלים את חולשתם. הם מוכיחים כי אין הם כוח כל-יכול, כי העמים יכולים להנהיל להם מפלות מביעות. ובפנים ארצות-הברית גופא גובר הזעם נגד מדיניותה של ממשלת ניקסון. כלום ניתן אנו שבמזרח התיכון נידרד לטורגיה של וייטנאם, קמבודיה ולאוס? כלום לא ברור שגם במזרח הרחוק, כשם שגם במזרח התיכון, התכניות האמריקאיות יחלו כשלון חרוץ? כלום רוצה הממשלה לחכות לתכתיבים אמריקניים, לאחר שדעת הקהל העולמית שוחרת השלום וכוחות השלום בארצות-הברית גופא יאלצו את שליטי ארצות-הברית לשים קץ להרפתקאותיהם?

אנו קוראים לנצחון התבונה, הריאליזם, להפסקת תכסיסי ההשהיה. ניתן יד לביצוע החלטת מועצת הבטחון, ויהיה שלום ובטחון לישראל ולעמי ערב לאורך ימים.

אנו קוראים לחברי הכנסת בעלי הריאליזם המדיני והאחריות הלאומית, אנו קוראים לנוער, לעמלים, לכל אזרחי ישראל ללא הבד השקפה אידיאולוגית והשתייכות מפלגתית, להגביר וללכד את המאמצים כדי ליצור דעת קהל בישראל אשר תאלץ את הממשלה לסגת ממדיניותה הנוקשה, ממדיניות הלאווים לגבי כל יזמת שלום בין-לאומית או ערבית.

דוד בן-גוריון כאשר כיהן כשר הבטחון: לנו אסור להפסיד בשום מלחמה שמישהו פותח בה נגדנו. לאחרים יש אפשרויות אחרות, לעמנו אין שום אפשרות אחרת. אינני רוצה להביא השוואות ממה שקרה במלחמת העולם השנייה וממה שקורה עכשיו כאשר מכים יהודים בארץ המהפכה על ה"חטא" הגדול שהם רוצים לחיות יחד עם בני עמם במדינת ישראל.

אני יודע שיש לחץ על הממשל האמריקאי. יש אינ-טרסים של אנשי הנפט ויש לחצים וקשיים אחרים. אבל לבנינו אין זה עניין של נפט. זה עניין של קיום עמנו. שום תכסיסים ושום התחמקות מנושא השלום והבטחון לא יועילו. אסור לממשלת ישראל לסגת מעמדותיה הפוליטיות, אף אם יהיה קשה הדבר. אני זוכר את עמדתה התקיפה של ראש הממשלה נגד מועדון ארבע המעצמות, כאשר פסלה שלוש מהן להיות שופטים לגבי עתידינו מבחינה מוסרית. הן הוכיחו כיצד קיפלו את הדגל במל-חמות שונות בעולם, כאשר צריך היה להגן על עמים שדמם נשפך כמים.

יש לנו דין-דברים עם ארצות-הברית. אבל יש לנו זכות לתבוע מהממשל האמריקאי להמשיך בעורה הגדולה שהם גותנים לנו בזמן האחרון, ולא רק בזמן האחרון.

יש לדחות על הסף את הוויכוח על נאומי האחרון של הנשיא סאדאת. חיפשנו בפרוץ-קטורים ובמיקרוס-קופים, שמה יש מלה אחת טובה בנאום זה. אולם הנאום כולו דע וצבוע, ויש לדחות על הסף. ד"ר יארינג, שעד היום אין לנו יסוד לדבר נגדו, צריך לדעת ששמשתל ישראל ומדינת ישראל לא יוותרו על בטחון ושלוש. הנשיא סאדאת - כפי ששמענו היום יש לו נציג בכנסת הזאת - צריך לדעת במפורש שמדינת ישראל נכונה למשא-ומתן על יסוד הקווים שקבעה. שום איום לפעול ב-7 במארס לא יעמוד לצדם של המאיימים. כשם שמדינת ישראל קיבלה בשקט את ה-5 בפברואר, לא נקלעה לבהלה ולא אגרה מזון, כך מדינת ישראל וצה"ל יעמדו במבחנים הבאים.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ג'בר מועדי, ואחריו - לחבר-הכנסת קלמן כהנא.

ג'בר מועדי (קדימה ופיתוח):

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים. לפני ששמענו את נאומה של ראש הממשלה הגברת גולדה מאיר עיינו בהצעתו של נשיא מצרים סאדאת בדבר פתיחת התעלה. להצעה זו קדמו מחשבה ועיון, אך למרבה הצער לא מצאנו בה מלה אחת על שלום עם מדינת ישראל.

העולם חי כיום בתקופת האטום והמדע, ומכאן שחובה היתה על סאדאת להיות גלוי בתכלית ולומר באומץ-לב: או רוצים בשלום ורוצים לשבת עם ישראל בדרך גבוה. צריך שתהיה כוונה כנה על מנת להגיע לשלום אמיתי, ואני ימצאו מנהיגי ערב כוונה כנה מצד מנהיגי מדינת ישראל ועמה.

כבר חלפו כעשרים-ושלוש שנים מאז הקמת מדינת ישראל. במשך תקופה זו ניהלה שלוש מלחמות עם מדינות ערב. בתוך כך שמענו הרבה דיבורים על הפוגה ועל הפסקת-אש. עמי ערב והעם בישראל מודאגים מאוד מהמלחמות ומבקשים שלום. לכן חובה על מנהיגי מדינות

שלא צריך לחכות שהאסון יתקרב לושינגטון. או נישאר לבדנו עם הרוסים. ראינו כבר את הנייטרלים באזורנו. גם הנשיא טיטו, דואג גדול לנו, רוצה עכשיו להכין לעצמו את הנסיעה לקהיר. הוא כבר היה באזורנו. וגם החיילים של הגברת גאנדי כבר היו באזורנו.

לא צריך לחזור ולשכנע שאנחנו יכולים לסמוך רק על כוחנו, על צה"ל, על בנינו במשקים. השבוע זכינו - ואני מצטער שלא כל חברי הכנסת ניצלו את ההזדמנות הזאת - לבלות ברמת הגולן עד שעה מאוחרת בלילה עם הבנים האלה, לראות את פאר הנוער שלנו שם. אלה מבטיחים את בטחוננו ואת קיומנו.

אין מדינה בעולם שאחרי מלחמה, במשא-ומתן, בדרך למשא-ומתן, מוציאה מידיה את הקלף הרציני. והקלף הזה בידיו: עניין תעלת סואץ. לא אנוחו שתמנו אותה - את זה אמר גם חבר-הכנסת כרמל - לא ב-1956 ולא ב-1967. אינני דואג למיליארדים שהם מפסידים, שחברי-הכנסת לרויץ דואג להם. יש להם נפט; יש מעשי סחטנות שמכסים להם את ההפסדים. ויש להם "דוד עשיר" השולח להם כסף ונשק חינם.

אינני נכנס עכשיו לוויכוח על השאלה אם פתיחת התעלה היא לרעת ארצות-הברית. אני מתעלם כרגע מוויכוח זה. האם אנו, כמדינה הנאבקת על קיומה ואשר אינה רוצה במלחמה - וכולנו שמחים שיש הפסקת-אש - נמסור קלף זה, כאשר אומרים בגלוי ואין מסתירים - שלא יהיה זכר לשיטת ישראלית בתעלה? כולנו קראנו את נאומי של סאדאת. כל אחד חיפש בו קרן אור, שהממשל החדש במצרים לא ילך בדרכו של נאצר, ששלוש פעמים הכניס את עמו למלחמה. איוו פנינה היתה תעלת סואץ, וכמה יפות היו הערים מסביב לה. טיילתי בהן בימי מלחמת העולם השנייה, בעת שירותי בצבא הבריטי. כיום המצב הוא שיש 700,000 פליטים מערי התעלה והרס התעלה והערים. מי יכריע בעניין פתיחת התעלה? לא הם, שהביאו הרס זה על עמם.

אנו רוצים שנשקנו יהיה טהור. מישהו הלך לחקור איך הערבים ברצועת עזה רוצחים את בני-עמם, גברים נשים וטף, ופועלים היוצאים להביא פרינסה למשפחו-תייה? רצח זה של ערבים אינו מדאיג את אנשי רק"ח, שיי"ח ומצפן, ולא נגד זה הפגיננו. אלה משמשים שמן על גלגלי המהפכה.

מה הדמגוגיה ששמענו כאן, שאיננו מחפשים כל אפשרות להגיע להסדר ולשלום עם ארצות ערב? לא ראש הממשלה ולא שר החוץ אינם יכולים לפרסם בפומבי מי היו השליחים בשם מדינת ישראל גם לנשיא נאצר. כל הזמן חיפשו ומחפשים כל סדק כדי להגיע לשינוי בעמדה המצרית. אולם הלאומיים של ועידת חרטום מלווים אותם עד היום. הם לא נסוגו משום לאו של ועידת חרטום.

בעלת-הברית היחידה העומדת לצדנו היא ארצות-הברית. יש לנו ידידים באירופה. אבל בעלת-הברית העומדת לצדנו היא ארצות-הברית. עובדה זו אינה צריכה להעביר אותנו על דעתנו ולהביא לכך שניתן ידנו לדברים שמחר נשלם בעדם ביוקר.

התכנית עם לוח זמנים לפתיחת התעלה, שמציגה לנו את מועד ה-7 במארס כמועד אולטימטיבי - אין לקבל אותה. צה"ל וכוחות הבטחון יעמדו במבחן כפי שעמדו בעבר. ובאוני הנציגים של סאדאת אגיד מה שאמר

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני (דיון) (מועדי, סנהדראי, כהנא) —

לשום דיונים ואין מקום לשום הצעות — ודאי לא להציע עות לנסיגה כללית עם לוח-זמנים קבוע. תשובה זו נמסרה על-ידינו כבר לא פעם, ואין אנו מחדשים ולא כלום בתגובתנו כיום כלפיה.

אך אם יש בהצעת סאדאת מן החידוש, הרי רק בעניין אחד. נשיא מצרים מוכן — לדבריו, רק אם נתחייב לסגת טוטלית — להתחיל בפנינו התעלה למעבר חפשי תמורת נסיגה חלקית שלנו מהתעלה. וכבר אינני מדבר על כך שאפילו בהצעה זו לא הבטיח נשיא מצרים מעבר חפשי לנו כמו למדינות אחרות. והרי העיקר בדבריו הוא שתמורת ויתור שאנו נותר יהיה הוא מוכן להעניק הטבות לאחרים. אנו איננו פרטנר בשבילו, לא למשא ומתן ולא לויתור כלפינו. תמורת ויתור מצדנו על בטחוננו ועל עמדתנו ומעמדתו הוא מוכן להעניק פרס לאומות אחרות. לדבריו עלינו לוותר על הסכם שלום ולהשלים עם הסדר-בניינים, שאינו קשור עם הסכם שלום, לטובת מדינות אחרות ולקנות זאת תמורת ויתור מרחיק לכת על בטחוננו ומעמדתו. סאדאת מנצל את רעבונו של העולם למקורות הנפט כדי שיגבירו את הלחץ עלינו לוותר למצרים תמורת לא-כלום.

זהו פירושה של הצהרת סאדאת ולא יותר. מול תכסיס שקוף זה אין בידנו אלא לנסות ולהסביר קבל עם כולו מה פירושו של הצעות סאדאת. לצערנו לא הצלחנו להחזיר בעולם את הדעה כי הנסיגה מתעלת שואץ מסכנת את ישראל, ולא רק את ישראל, אלא את העולם החפשי כולו. כי פתיחת התעלה בדרך שמיצע אותה סאדאת פירושה מסירת התעלה באופן בלעדי לידי רוסייה הסובייטית שמצרים הפכה לעושה דברה.

והאם אנו התנגדנו לפתיחת התעלה? כמובן, פתיחה לכל, וגם ישראל בכלל. האם התנגדנו לזאת? הדי מוכנים היינו בעבר ומוכנים אנו גם כעת לכך, בין שנישאר בעמדתנו, הן מצרים והן אנחנו, כל אחד בצד המוחזק על-ידו בתעלה, בין על-ידי דילול הכוחות הצבאיים משני צדי התעלה, בלי לוותר ויתור כולל על נוכחות של כל אחד מאתנו בצד שלו. אילו היתה התעלה נפתחת כה צעת מצרים, הדי היינו אנו הראשונים שהיינו נפגעים מכך, ואתנו מיד גם כל העולם החפשי. אנו נפסיד עמדה רצינית ואחד מהבסיסים שעליו נשענו במדיניותנו ואשר קבע כי בלי הסדר כולל לא נסכים לנסיגה כלשהי. בסיס זה יתמוטט.

אין אנו עיוורים. אנו רואים ברורות את כוונותיה השקופות של ברית-המועצות העומדת מאחורי הצעות נשיא מצרים. לברית המועצות נחוצה התעלה, ופתיחתה בדרך המוצעת תקדם את ענייניה. והאם אנו יכולים להיות מעוניינים בכך?

אין לנו כל סיבה להתייחס בחיוב להצעה האמורה. ואין לנו כל סיבה לא לומר זאת בגלוי, ונדמה לי כי אף מחובתנו לעשות זאת, כדי להעמיד את העולם כולו על משמעותם האמיתית של הדברים.

וארשה לי לעמוד על נקודה נוספת. אינני גורס שעל-ידי הצעותיו של סאדאת התברר כי שיחות יארינג והסכמתנו להן טמנו לרגלינו מלכודת. אני יותר מזה: אף אותו שינוי קו של ארצות-הברית שחל בכך שארצות-הברית מוכנה לדון על עצמה ערובות עוד טרם הוברר לאילו גבולות יש לתת ערובות ועוד טרם נעשה כל ניסיון להגיע לשלום ולהסדר בצורה אחרת — אף אותו שינוי,

ערב, ובראשם מנהיגי מצרים, להכריז על שאיפתם לשלום ולנטוש את ההצהרות, המחזקות את מעמדם, אך לאמי-תו של דבר מעבדות את מאמצי השלום.

הנסיגה עכשיו תזיק למצרים באותה מידה שתזיק לישראל, שכן היא תסבך את העניינים ותוסיף גגע על צרה. זה דבר שנתסינו בו במלחמת סיני. תוצאת הנסיגה ללא שלום היתה שבעבור זמן פרצה מלחמת הרס. המל-חמה כיום היא מלחמה, ולא משחק ילדים, והיה אם תפרוץ הפעם, חס וחלילה, כי אז תהיה מלחמה שלא לטובת מדינות ערב.

בהיותי חי במדינת ישראל אני יודע כי מנהיגי ישראל ועמה שואפים לשלום, אך מדינת ישראל אינה יכולה להקל ראש בגורל בניה החיילים העומדים בקו האש ולצוות עליהם לסגת ללא ערבויות מספיקות להשכנת שלום.

לכן אני קורא למנהיגי ערב, ובראשם סאדאת, להתחיל לאלתר במשא ומתן ישיר באמצעות שליח האו"ם ולהסכים להארכת הפסקת-האש פעם רביעית.

אני בטוח, שאם יימצאו כוונות טובות, כי אז ישורר שלום אמיתי, לו מייחלים מיליונים של בני אדם, שלום הקניד להביא ברכה ואושר לכל העמים הערביים ולכל עמי אזור המזרח התיכון, ובסופו של דבר — לכל העולם.

הי"ד ט. סנהדראי:

רשות הייבור לחבר-הכנסת קלמן כהנא, ואחריו — לחבר-הכנסת אורי אבנרי.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה. יורשה לי להתחיל את דברי בשתי הערות צדדיות:

לאחר שהרבינו בשנים האחרונות בכל התפתחות מדינית חדשה להתלונן על שיי הממשלה בשל הצהרה-תיהם הנחפזות, אשר לא פעם סתרו זו את זו, יש לציין בסיפוק שה-5 בפברואר עם הצהרתו המפורסמת של סאדאת והצעותיו עברו עלינו ללא נסיון של שום שר להצהיר הצהרות מופצצות. וכך. נשארה רשות התגובה לראש הממשלה באורח בלעדי, וזה טוב.

מאידך גיסא, אינני משוכנע שהיה צריך לבחור דווקא בדרך של מסירת הודעה מדינית בכנסת. לי נדמה, כי יותר נכון וטוב היה אילו היתה תגובתנו לדבריו של נשיא מצרים נמסרת בתשובה להצעה לסדר-היום מעל במת הכנסת, מאחד שכבר נתבשרנו כי מימין ומשמאל עמדו להגיש הצעות. תגובה בצורה שכזו היתה מקנה פחות חשיבות להצאתו של סאדאת ולא היתה מעמידה אותה במרכז שבו הועמדה, כי לאמיתו של דבר אין היא ראויה לתגובה מרכזית שכזו.

הצהרה זו כבר נותחה רבות. מה היא אומרת? מה היא מחדשת כלפינו? — לא כלום. יש בה דרישה אולטימטיבית נוספת, שמדינת ישראל תתחייב ללוח-זמנים לנסיגה טוטלית של ישראל מכל השטחים ששוחזרו. נסיגה טוטלית דורשת מצרים מהתקופה הראשונה של תבוסתה במלחמה, שהיא יומה אותה כמלחמת השמד נגדנו. בתקופה האחרונה סגילה לעצמה תביעה של לוח-זמנים לביצוע הנסיגה כדי להבטיח המשך הפסקת-האש. לזאת לא עניינו ואין אנו מוכנים להיענות. עמדתנו ברורה. מצרים צריכה לענות לשאלה העיקרית, האם מוכנה היא להסכם של שלום, וכל עוד אינה מוכנה לכך, אין מקום

ראש-הממשלה ג. מאיר:
תצטט את הראיון, בבקשה.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
שמענו את הדברים בשידורי ישראל.

ראש-הממשלה ג. מאיר:
אני לא דיברתי בשידורי ישראל. תצטט מהראיון כפי שפורסם בעתון.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
הראיון שלך אינו מונח לפני כרגע, אבל מונחת לפני ההכחשה. מההכחשה מסתבר שאמנם אשה מנהלת את המדינה, אבל לא הגברת גולדה מאיר, כי אם הגברת שולה שמרלינג. היא שהכריזה בשידורי ישראל שאת דחית את ההצעה מכל וכל.

ראש-הממשלה ג. מאיר:
איפה זה הופיע, ב"העולם הזה" ?

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
בעתון "ידיעות אחרונות", המקובל עליך הרבה יותר. מדוע באה דחייה אינסטינקטיבית זו? יש השתעבדות, המסוכנת מכל השתעבדות אחרת, ההשתעבדות לאינסטינקטים ולסיסמאות של עצמנו. אמרנו: "לא ניסוג משום שטח בלי שלום". לכך אנו מסכימים, ועל כך אנו מאוחדים. אבל יש להוסיף על כך את חצי הפסוק השני: "לא ניסוג משום מקום בלי שלום, אלא אם כן אנו נחלטי על כך לאור האינטרסים שלנו".

היום באה ראש הממשלה ואומרת במקום "לא מוחלט", - "לא, אבל...". היא אומרת: יש דברים שתומים בהודעתנו של נשיא מצרים, ויש בכך רמז לנכונות כלשהי לבחון את הדברים ולאפשר דו-שיח.

אני מסכים שהודעת סאדאת שתומה לגבי שלוש שאלות: (א) מה גודל השטח שהוא מציע שנפנה תמורת פתיחת התעלה; (ב) מה גודל השטח ומי ייכנס לתוכו; (ג) האם יעברו בתעלה, באותה תקופת ביניים, אניות ישראליות, או לפחות סחורות ישראליות, כפי שהיה בראשית שנות החמישים.

מן הראוי היה לקפוץ על ההדעה הסתומה הזאת, לא להשיב עליה "לאו" מוחלט ולא "לאו, אבל...". כי אם "כן, אבל...". כדי להציע הצעות ישראליות נגדיות.

אולם לשם כך צריך היה להשתחרר מעריצות הסיסמאות ולקבוע במקומה את שלטון ההגיון הצלול. ואני מתכוון, כבוד היושבת-ראש, להציג שלוש שאלות להגיון הצלול.

שאלה ראשונה: מי מעוניין שהתעלה תיפתח?
היה אלוף בצה"ל, האלוף (מיל), מתתיהו פלד, שהציע שישראל תדאג לפתיחת התעלה. היתה הצעה של שר הבטחון, הצעה שהוכחשה כרגיל, לנסיגת כוחות שני הצדדים מן התעלה.

השאלה היא: מי מעוניין שהתעלה תיפתח? ואני מען להשיב: גם אנחנו. (א) התעלה תיפתח ויביא לדה-אסקלציה של המצב בתעלה. המפלגה תיהפך מקו של מלחמה לקו של רגיעה. תעלה שעוברת בה אניות כל העמים - לכל העמים עניין בקיום השקט על גדותיה.

אם הוא חל, לא בא בעקבות שיחות יארינג. אין אתנו אף אחד אשר יכול לומר בוודאות מה היה קורה אילו לא היינו מסכימים לשיחות יארינג. האם מצבנו היה אז טוב יותר? האם ארצות-הברית או אומות אחרות, או דעת העולם הבין-לאומית, לא היו נחרדות לחיפוש פת-רוגות, אשר אינם פתרוגות, אילו היתה סכנה של התלקות מלחמה טוטלית באזורנו מרהפת עלינו כל רגע, שבו היו נמשכים קרבות של התשה, צליחה, צניחה והפצצות; האם מול כל אלה היה העולם שקט יותר וסבילי יותר מאשר מול איומי המלוליים של סאדאת, שאכן הוא יחדש את כל אלה אשר דבים מעוניינים למנוע אותם?

אני סבור כי הצעותיו של סאדאת ועמדתו כיום אינן עמדה של כוח כביכול בגלל הסכמתנו לשיחות יארינג, ואני סבור כי נכונותה של ארצות-הברית לשינוי הקו איננה באה בעקבות שיחות יארינג, אלא אם היא באה, הרי היא באה למרות השיחות. וטוב עשינו שהשלמנו בשעתו עם קיום השיחות. אלה ודאי לא הזיקו לדמותנו בעולם כולו, ואולי אף הגבירו את עמדתנו ואיפשרו התמקחותנו כיום.

ולבסוף, אני בשלי: אינני מבין על מה מתבססת אמונתם של אלה המאמינים כי סופו של שלום לבוא. עמדות ערביות, עמדות מצריות, עמדות סובייטיות לא הוכיחו עד היום כי אכן פניהן לשלום. לא שמעתי עד היום משום צד הצעה קונסטרוקטיבית ברורה ומשכנעת, כי אכן מתקדמים או יכולים או להתקדם ביחסינו עם ארצות ערב.

לי, ברוך השם, יש יסוד לאמונה. והיסוד לאמונתי הוא בשומר ישראל, אשר שמר כל הדורות על עם ישראל ועל קיומו. אינני רואה היכן לוקחים האחרים אפילו קנה קש רצוף, שעליו הם יכולים להישען. ואני מניח שאף בלבותיהם של אלה העממיים פנים כאפיקורסים קשו-חיים מקנת התקווה, כי לה' הישועה ובו מעווננו. הלוואי והיינו יודעים לתת ביטוי ממש לאמונתנו זו ולהתייחס לקדוש-ברוך-הוא כמושיענו בעת צרה.

היו"ר ט. סנהדראי:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת אורי אבנרי, ואחריו - לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. מדוע מצאה הממשלה לנכון למסור היום הודעה לכנסת, הודעה שלא היה בה שום דבר חדש, מלבד, אולי, רמז שתום שבסתום לגבי דבריו הסתומים שבסתומים של נשיא מצרים? הסיבה ויחידה להודעה זו היא נסיון לטשטש את הרושם העגום, שנוצר בתת בלעולם ובמדינה על-ידי תגובתה האינסטינקטיבית, הבלתי-מחושבת, של ראש הממשלה, מיד עם הישמע נאומו של הנשיא סאדאת. כמו תמיד במקרים כאלה, היתה התשובה האינסטינקטיבית המיידית: לאו מוחלט, לפי תורת חבר-הכנסת בגין.

ראש-הממשלה ג. מאיר:
אתה אומר לא אמת.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
תרשי לי, גברתי ראש הממשלה, לומר את דברי. למחרת היום באה הכחשה, כמו תמיד...

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני (דיון) (אבנרי, ש. תמיר, סנהדראי, בגין, בדר) —

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אין אני מציע שנידמה לברלין. גם אין אני מציע שנידמה לחבל הריון שהזכרת. אבל נלמד מהנסיון של ברלין. מי כמוך, חברי-הכנסת בגין, יודע שיש להתניחס בזהירות רבה מאוד לדוגמאות היסטוריות, כי כ"ל הדוגמאות שהבאת היום — קל מאוד להפריך אותן.
פלוגה אחת של חיילים אמריקאיים, 250 איש —

יוחנן בדר (גח"ל):

צריך היית לומר "אנחנו אומרים". מדוע אתה אומר "אני אומר"? מה זה? בגלל המשבר? הרי היית רגיל לומר "אנחנו".

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

הבה לא נערבב דברים של מוקיונות עם דברים רציניים.

— 250 חיילים אמריקאיים מונעים פלישה סובייטית לברלין. לא בכוחם, לא בחשיבותם, אלא בעצם העובדה שמי שעובר קו מסויים מסתבך עם המעצמה העולמית האמריקאית וגורם למלחמת עולם. הרעיון שייח"צ צד בין צה"ל והצבא המצרי חייץ של כוח זר שאינו ניתן לפינוי, שיהיה כפוף לוטו אמריקאי במועצת הבטחון, הוא רעיון שאין לפסול אותו בלי בחינה יסודית מאוד, רק מפני שזה מתנגד לרגשות מסויימים שיש לנו. הדבר הוכיח את עצמו בברלין.

אני סבור, על כן, שיש לבחון את ההצעה המצרית ברצינות. אני סבור שיש בה גרעין רציני לזימת שלום ישראלית.

אני מציע שישראל לא תשיב בלאו, לא בלאו מוחלט ולא בלאו מסוייג, כי אם תשיב בהן מסוייג, ושתבקש הבהרות, הבהרות לגבי גודל השטח שיפונה, לגבי טיב השיט שיעבור בסואץ ולגבי מקומה של ההצעה במכלול המאמץ להשיג שלום. ואם חברי-הכנסת בגין מהלך עלינו אימים שחלילה יהיה שלום ב-1971 על-פי תכנית רון-גרס, אני עונה: הלוואי שיהיה שלום ב-1971, גם על-פי תכנית רוג'רס.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת שמואל תמיר, ואחריו — לחברי-הכנסת משה סנה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת. לא בכל יום ולא בכל דיון אני יכול לומר זאת, אולם הפעם יכול אני לומר, שעל אף אותם חילוקי-דעות שלא בנקל ניתן לגשר עליהם, עיקר דבריה של ראש הממשלה העבר גרמים לנו ומקובלים עלינו. נתעכב איפוא, גברתי היושבת-ראש, על אותן נקודות, על אותם סייגים ועל אותם קווי הפרדה שמן הראוי להדגיש, ויש כאלה. היה קטע בדברי ראש הממשלה — ואשמח לשמוע שאני טועה — שהתייחס להצעת סאדאת בדבר נסיגה יש-ראלית מהגדה המזרחית ולתשובה הישראלית לאותה הצעה. היה קטע, שהייתי שמח לו היה מוחלט יותר, בהיר יותר וחד-משמעי יותר. בנקודה אחת היתה ראש הממשלה חד-משמעית לחלוטין: אם שיט, שיט לכל, לכל פירושו גם לנו. בנקודה השנייה — והציטוט עמי, וכאמור, אשמח להתבדות, אשמח לקבל הבהרה שתסלק כל צל של עירפול בדברים — לגבי האפשרות של נסיגה

כל העמים, לרבות הרוסים, יהיה להם עניין באי-פתיחת אש משני עברי התעלה. (ב) ייווצר באופן אוטומטי, בלי שום הסכם מיוחד, חיץ בין הצבאות. (ג) הדבר לא ישנה את המערך העיקרי של צה"ל בסיני.

(ד) הדבר ישחרר אותנו במידה ניכרת מן הלחץ הסובייטי ומן הלחץ הצרפתי-בריטי, מן הלחץ של כל המדינות התלויות יותר ויותר בהספקת הנפט המזרח-תיכוני.

חוששני שחברי-הכנסת בגין אינו מעודכן לגמרי בזלזול בחשיבות התעלה כיום, עם גבור מצוקת הנפט באירופה המערבית. מצוקה זו לא לחצה על אירופה לפני שלוש שנים. היא מתחילה ללחוץ עליה בצורה חמורה מאוד היום. זהו פתח ללחצים שאנחנו מעוניינים להפחיתם.

שאלה שנייה: מי מעוניין בשיקום הערים המצריות לאורך התעלה? שוב אני אומר: אנחנו. כאשר תתאכזר לסנה מחדש פורט-סעיד, איסמעיליה וסואץ, יהווה הדבר הרתעה מכרעת מפני חידוש הקרבות. מצויים פתחה במלחמת התשה ונאלצה לפנות חצי מיליון תושבים מערי התעלה. אם נאפשר לתושבים אלה לחזור, עצם נוכחותם של התושבים תוסיף הרתעה מפני חידוש המלחמה.

(ק ר י א ה: מי מונע את החזרתם?)

שאלה שלישית: מה רע בערובות? מלה זו נהפכה למלת קללה. אין בכך כל הגיון. כולנו יודעים שיש רק ערובה אמיתית אחת לגבולות — צה"ל היום, מחר ומחרתיים, שום דבר אינו יכול לבוא במקום צה"ל כערובה לגבולות ישראל. גם גבולות הבטחון כביכול, במרכאות כפולות ומרובעות, אינם תחליף לכוחו של צה"ל. צה"ל הוא הערב לגבולות ולא מיקומם הטופוגרפי. אולם כשהן באות כתוספת לכוחו של צה"ל, אין כל דע בערובות, כי אם להיפך. יש הרבה מן הטוב בערובות גוספות.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אתה לא מבין שערובות מיועדות לכך שצה"ל לא יוכל להשיב מלחמה שערה לנוכח התגרויות?

היו"ר ט. סנהדראי:

אני מבקשת לא לשאול את חברי-הכנסת אבנרי. אין לו זמן לענות.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אין שום ביסוס הגיוני לטענה שערובות של מעצמות, או כניסת כוחות בין-לאומיים, מחלישות את דרישתנו לבטחון. לא דובים ולא יער. יש נסיונות רעים לגבי כוחות בין-לאומיים. יש גם נסיונות טובים לגבי כוחות בין-לאומיים. חברי-הכנסת בגין הוא סלקטיבי מאוד בבחירת הדוגמאות ההיסטוריות. הוא הביא דוגמה אחרת של כשלונות. אביא לו דוגמה הנפוכה.

יש כוח בין-לאומי אחד בעולם המונע מלחמת עולם זה עשרים-וחמש שנים במקום התורפה הבער ביותר בעולם: בברלין.

מנחם בגין (גח"ל):

אתה מציע שנידמה לברלין?

אתכם, נלך לקראתכם. וכל זה באשר השטר הישראלי מונח בכיס האמריקני.

הדובר המצרי אמר אתמול — הדברים שודרו הבוקר — שהישראלים מבקשים להרוויח זמן ותו לא. גם לכך הגענו: שלושים יום מתחננים משה דיין וחיים בר-לב שיתנו להם לנשום עוד שלושים יום בטרם עולה עלינו הכוח המצרי למגר אותנו ולהגיע לתל-אביב. איזו הפרת איוון חמורה נוצרת כתוצאה מכך ששם העמדה היא תקיפה ובלתי-מתפשרת, ואילו אנחנו דוהרים לקראת ולקראת ולקראת... למעשה התדמית...

סגן ראש-הממשלה י. אלון: איפה נגמר הצירטוט?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני סגן ראש הממשלה, אני נותן לך הרבה יותר קרדיט.

כאשר אני מדבר על דיון ובר-לב, אני מדבר על העמדה השחצנית של המצרים, עמדה גטולת כל קשר למציאות כפי שהיא; על הראוונות המצרית, על החוצ-פה של הצבא המנוצח ביותר בעולם בדור הזה, ועל סגנון דובריו כלפי ישראל.

גברתי ראש הממשלה, ואדוני סגן ראש הממשלה, שהוא גם כן פעיל מאוד בנושאים הללו: הגיעה השעה שישראל תחזיר לעצמה את היקומה והמעמד הגאות ות-און את התמונה המדינית הבין-לאומית לגבי המזרח התיכון. היכן פה הכוח העז, האדיר, המצרי מול הנתש-לות הישראלית? היכן הבסיס לאותו "אני עולה עלי-הם"? מדוע מתחשבת ישראל כל-כך בהיסטוריה המלא-כותית הזאת, המזוייפת, שהם יוצרים? זו לא התמונה האובייקטיבית, אבל כך מתקבלים הדברים לאחרונה כלפי חוץ, בכל משא-ומתן, כאשר שחצנותו של צד אחד עוברת כל גבולות הסבירות. בכל משא-ומתן בין בני-תמותה חייב לבוא רגע של בלימת השחצנות והח-זרת האיזון. הרגע הזה הגיע עם מתן האולטימטום של שלושים יום. הם מעזים לתבוע מעמנו להכריע על גודלו, שלומו, בטחונו וחיינו תוך שלושים יום בהקשר כל-כך מסוכן, המכיל את נושא הפליטים, את נושא ירושלים, את נושא השטחים, את נושא התעלה. ואנחנו? אמנם אנחנו דוחים את האולטימטום, אבל ממשכים לשבת אתם. האם זה משא-ומתן רציני? האם זה לעניין? האם אפשר בכלל להתייחס למשא-ומתן כזה? האם אנו נתונים עכשיו במצב של מאי 1967, כאשר הם עמדו במבואות אשקלון עם אלף טנקים ואנו הופתענו? האם לא קרה דבר ממאי 1967 עד היום? לא, אין די בדחיית האולטימטום. אין די באמירת הלאו. ישראל חייבת לומר לסאדאת, ליארינג, ובכל הכבוד — גם לאמריקאים, שכל עוד קיים אולטימטום עם אקדה לראש: תוך שלושים יום או שאתם נסוגים או שאני יורה — אין משא-ומתן, אין שיחות ואין הצעות-נגד. סלק את האולטימטום ונתחיל לדבר. אנחנו לא נחיה בצלו של אולטימטום, שבודאי תלוי על בלימה. זאת חייבת להיות התשובה. ואם תהיה כזאת, מיד תשתנה התמונה, מיד ידברו אתנו אחרת, מיד ינהפך שוב לגורם, ומיד תיזכר וישינגטון בירושלים. צריך להפסיק את המה-לך החד-סטרי.

דבר שני, גברתי היושבת-ראש: יש תמימות דעים בבית הזה, בממשלה, באופוזיציה, שכל יום נוסף של

חלקית מן התעלה תמורת שיט, כפי שהגדיר זאת סא-דאת, נראה לי כי בנקודה זו לא היה הניסוח חד-משמעי. לגבי דידי, אותם עשרה, עשרים או שלושים קילומטרים הגובלים עם תעלת סואץ הם היום בידי ישראל הנשק האסטרטגי העליון והחזק ביותר, החשוב ביותר והמב-טיח ביותר. אותם שלושים קילומטרים על סף התעלה הם שמעניקים לנו את הממד הבין-לאומי המיוחד, ובל-עדיה כל התמונה הישראלית משתנית מעיקרה. חופש שיט בתעלה, לכל העמים, ייתכן גם ייתכן, כאשר בצד אחד של התעלה חונה הצבא המצרי ובצד השני של התעלה חונה הצבא הישראלי. לא צה"ל בצד הזה של התעלה מעכב את חופש השיט. יערים בצד השני של התעלה יכולות לפרוח, והפליטים יכולים לשוב לבתיהם, וכל העמים יכולים ליהנות משיט של מיכליות נפט ושל אניות סוחר כאשר צה"ל על סף התעלה, על התעלה. איש עוד לא שיכנע, עוד לא הסביר ועוד לא העלה נימוק סביר אחד, במה מונעת שהותו של צה"ל על הגדה את פתיחת התעלה, את הפיכתה למעבר מים בין-לאומי תקין וסדיר.

כאן התשובה הישראלית חייבת להיות ברורה. אם הממשלה, לשיטתה, מוסיפה, שבשעת שלום היא נכונה לכך ולכך — וכאן איננו שלמים אתה — היא צריכה לומר זאת באופן חד-משמעי, להדגיש, אף לשיטתה: בשעת שלום; לא לקראת שלום, לא כהסדר-ביניים ולא בדרך לשלום, אלא: בשעת שלום. זה הדבר הראשון.

הדבר השני, גברתי ראש הממשלה: בדברך יש משום תרעומת מוצדקת כלפי ארצות-הברית, בנקודות שעליהן עמדת. בעתונות ובציבור השמיעו גם הפתעה לגבי העמדה האמריקנית, שכאילו ניכרים בה סדקים מסויימים לעומת מה שנאמר לנו עוד לפני מספר שבו-עות בהקשר זה.

יודשה לי — לא ברור של התנצחות — לצטט מן הדברים שאמרנו לממשלה עוד ב-29 בדצמבר השנה, כאשר הממשלה החליטה לחזור לשיחות יארינג: "מה שאני אומר הוא שהי"ן הישראלי היום הוא שטר-נסיגה מוחלט לפרעון שאנו מוסרים לארצות-הברית. וארצות-הברית, במועד ובהקשר-דברים שיהיה נוח לה — אולי כלל לא בקשר לעניין שלנו — תתן לנו אותה לפרעון שעה שתגיע להסדר עם הסובייטים, אולי על סאל"ט, אולי על ברלין, אולי על וייטנאם, ואז נצטרך לשלם אותו במלואו לאמריקאים שאתם כולנו רוצים לקיים יחסים תקינים."

והנה ראינו שבחודש האחרון, בטרם אמר סאדאת מה שאמר בקהיר, החלו האמריקאים לשאת-ולתת בש-מנו, בלעדינו ושלא על דעתנו, מכוח השטר ההוא. אכן, החלו להתחייב: אנחנו נגרום לכך שהישראליים יעשו כך וכך. ובישראל נתעוררו תחושות של עלבון וחששות: למה אפילו לא פנו אלינו, אפילו לא שאלו אותנו? היה דו-שיח קהיר-ווישינגטון. ירושלים לא הובאה בסדו של דו-שיח זה. מניין זה בא? זה בא מכוח אותה שיבה בלתי-מותנית לשיחות יארינג. היינו לקלף במקום להיות לגורם.

גם ברגע זה, גברתי היושבת-ראש, אנחנו עדים למצב, שכל הישדולים מופנים לעבר צד אחד בלבד — לקהיר: אנא, אל תפתחו באש; אנא, המשיכו להסכים לשיחות; אנא, הואילו בטובכם לא להתנפל על הכוח "החלש" וה"האומלל" הזה, הישראליים; גיתן לכם, נפצה

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני (דיון) (ש. תמיר, סנהדראי, סנה) —

ההחלטה סתמה ולא פירשה לאן לסגת; היא סתמה ולא פירשה מה הם הגבולות הבטוחים והמוכרים; היא סתמה ולא פירשה מה זה פתרון צודק של בעיית הפליטים; היא סתמה ולא פירשה היכן הם האזורים המפורזים; היא סתמה ולא פירשה גם מה הם תנאי אותו שלום צודק ובר-קיימא. כל זה טעון הסכמה בין הצדדים. והסכמה לא תושג אלא על-ידי משא-ומתן.

מר סאדאת גורס תכתיב, אולטימטום. אנחנו גורסים משא-ומתן, הסכמה הדדית. זהו הניגוד היסודי בשלב הנוכחי של המערכה המדינית. לא פרטי הפתרון הכמותי של בעיה זו או אחרת, אלא עצם הגישה: ציווי ואולטימטום, או משא-ומתן והסכם הדדי.

שנית, אנואר סאדאת מאיים בחידוש המלחמה. תחילה איים לקראת ה-5 בפברואר; עכשיו הוא מאיים לקראת ה-7 במרס. איומים, סחטנות — כל אלה אינם מעידים על רצון להגיע להסדר מדיני בדרכי שלום.

יש גם מידה לא מועטה של גיחוך כאשר נזכרים ששיטת איומים זו ננקטת על-ידי הצד שלא ניצח במלחמת הקודמות, ושלא הוא האוחז ביד את גשוא המשא-ומתן.

לפני ביקורו של הנשיא פודגורני בקהיר ראה הנשיא סאדאת להצהיר, כי הוא איננו "עד כדי כך מטורף שיגרור את ברית-המועצות למלחמה עם ארצות-הברית בגלל המורח התיכון". האם הוא עד כדי כך מטורף שייצא למלחמה לבדו?

נדמה לי שהגורמים הבין-לאומיים, אשר כה התחננו לפני סאדאת שיואל בטובו וברוב חסדו להאריך את הפסקת האש, צריכים לתת את דעתם על טיב האיומים האלה, על מגיניהם ועל ערכם הממשי.

על-פי נאום סאדאת, אם החברה הבין-לאומית לא תוודא את קבלת התכתיב המצרי, את האולטימטום של נסיגה חלקית תוך 30 יום, ואם איננה רוצה שהוא יממש את אימויו למלחמה — אז ושארית רוק אפשרות אחרונה, מוצא אחרון, מרומז מאגם, אבל די מפורש: פתרון כפוי על-ידי ארבע המעצמות, הקשור בכוחות שיטור מטעם ארבע המעצמות. ובכן, בריטניה וצרפת איבדו את עמדתן בתוך במורת התיכון כמושלים. סאדאת רוצה להחזיר אותן כשותרים. מצרים, אשר מוסקבה קשרה לה את כתר האנטי-אימפריאליסם, מבקשת להחזיר הנה את שני האימפריאליסטים שגורשו מכאן, וזאת באמתלה של שמירה על קו התיחום הישראלי-הערבי העתידי.

לכן אני חושב שאנו לא נהיה מבדדים בשלילה של הרעיון ה"גאוני" הזה. ויהיה זה עגום מאוד אם ארצות-הברית, שהציעה לארץ-ישראל במקום עצמאות לעמים, כמה מעצמות על ארץ-ישראל במקום עצמאות לעמים, תוכיח שלא למדה מהנסיון המביש והנפסד ההוא ותחזור עליו במהדורה חדשה בתנאים החדשים.

עובדה מציאותית היא — ולא יועיל אם נחייב אותה או גשול אותה — כי אזורנו, שהיה בין שתי מלחמות עולם אזור השפעה אנגלו-צרפתי, נהפך אחרי מלחמת העולם השנייה לאזור השפעה אמריקאי-סובייטי. אם שתי מעצמות אלו רוצות דו-קיום בשלום ביניהן לגבי אזור זה, אין להן ברירה אלא לסייע לדו-קיום בשלום ישראלי-ערבי. אם זה לא יהיה, גם הן לא תוכלנה ליהנות מדו-קיום בשלום ביניהן.

כוחות שיטור של המעצמות משמע קודם כל דחיית

הפסקת-האש הוא מבורך, שכל פעולה למען המשך הפסקת-האש היא חיובית. אבל אנו עומדים מול איום בחידוש מלחמת ההתשה. ונוסף לתשובה שציינתי קודם, שיש לשגרר לסאדאת, התשובה האומרת שאין משא-ומתן בצלו של אולטימטום בן 30 יום — חייב להיאמר, מפי הגורמים המוסמכים ביותר, עוד דבר למצרים: לא עוד תהיה מלחמת התשה. אם יפתחו באש, בניגוד לרצוננו, בניגוד למשאלת לבנו, של כולנו — אז לא תהיה מלחמת התשה, לא יהיו קרבות התשה; יהיה קרב הכרעה. את זה צריך לומר להם היום. ב-1948, ב-1956, ב-1967 — היו קרבות, היו מערכות, תמיד תוך אמונה שאחרי שהצבא התוקף הובס, אולי יבוא השלום, אף מבלי להביא את הדברים להכרעה סופית ולהכתבת שלום אצלם בבית. נתבדנו שלוש פעמים. הפעם חייבת לבוא אמירה מפורשת של ישראל: אתם מחזיקים את האצבע על ההדק; ובכן, יהיה לכם ברור: אם אתם פותחים בקרב — זה לא יהיה קרב התשה, זה יהיה קרב ההכרעה שבו יכתוב השלום. אין אנתנו רוצים בקרב הזה, אנחנו לא ניזום אותו, אנחנו לא נפתח באש ראשונים. אבל אם אתם תפתחו — הסירו אשליה מלבכם שגם הפעם יחזור המצב הקודם, שהמערכה תיעצר לפני הסוף. הפעם נבקש שלום על-ידי הכרעה. והדברים חייבים להי-אמר מראש.

אם שני הדברים הללו ייאמרו היום בתשובה לסאדאת, תמצא ישראל את עצמה מחדש מחווקת מבחינה מדינית במישור הבין-לאומי, ולא תהא אובייקט לסחטנות היסטורית בלתי-פוסקת מצד המצרים והסובייטים.

הי"ד ט. סנהדראי:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת סנה.

משה סנה (מק"י):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אל מול תמרוני הטעיה דיפלומטיים, אל מול איומים מלחמתיים, צריכה המדיניות הישראלית לקבוע לעצמה כקו לא להיגרר להלכני-רוח פטליסטיים על הידוש בלתי-נמנע של המלחמה, ולא להתייאש מהסיכוי להביא את הסיכסוך עדי פתרון של שלום.

הגרוע ביותר בנאום של נשיא מצרים הוא שקיימות בו רק שלוש אפשרויות של מוצא: או קבלת התכתיב המצרי, או חידוש המלחמה, או פתרון כפוי על-ידי המעצמות הגדולות. אולם אין אנו מוצאים בנאום את האפשרות הרביעית, האפשרות החיובית היחידה, האפשרות של הסכם הדדי על שלום צודק ויציב בין מדינות ערב וישראל. לכן אין סימן.

שימו לב, חברי הכנסת, כי אנואר סאדאת איננו מציע: הוא מצוה בלשון פקודה: על ישראל לסגת כך וכך תוך 30 יום; על מוכיח האו"ם ועל החברה הבין-לאומית לוודא זאת... הוא מפקד על החברה הבין-לאומית לוודא, אם זה אמנם יבוצע תוך 30 יום. ואחרי זה, אם התכתיב הזה יבוצע — יבואו תכתיבים נוספים: נסיגה מכל השטחים, החזרת כל הפליטים...

גישה זו סותרת בתכלית המסתירה את האות ואת הרוח של אותה ההחלטה אשר כל כך מרבים בקהיר להסתמך עליה, ההחלטה מס' 242. ההחלטה הזאת כונפת את כל סעיפיה וסעיפיה-המשנה שלה להסכמה בין המדינות הנוגעות בדבר, בעזרתו של שגריר האו"ם.

חוברת ט"ו, ישיבה קנ"ב
 הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני (דיון) (סנה, סנהדראי, מאיר); (סיכום הדיון)
 — (סנהדראי, ברעם) —

ערב, דף חדש של יחסי שיתוף פעולה ועזרת גומלין. ואם נשכיל לצרף נכונות כנה לשלום עם כוונות הגנתית מעולה, נצליח להבטיח את העתיד.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לראש הממשלה, להודעה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הואיל ולפי הערכי תי נתגלתה מידת הסכמה כה גדולה בדיון זה, רציני — ואעשה כך — למנוע מכך ישיבה עוד יותר ארוכה בכנסת; ביקשתי רשות הדיבור להודעה ולא לתשובה לחבר כנסת נכבד, שבמקום הזה — ואגיד זאת בשפה פלמנטרית אולטרא-נקייה — לא דייק. אני רוצה למסוד הודעה לפרוטוקול, כי הפרוטוקול כותב כל דבר שנאמר על ידי כל אחד.

נאמר כאן שבראיון עם ה-אנבי.סי. אמרתי מיד: לא. הואיל והרעיון פורסם במלואו לפי הסירט של הרשמקול גם ב"ג'רוסלם פוסט" וגם ב"דבר", אני רוצה לקרוא את האוריינל וגם את התרגום לעברית.

Q: In his speech last night President Sadat called on Israel to stage a partial pullback from the Suez Canal. In return, he said he would consider opening the Canal to shipping. In your opinion is this a negotiating point?

A: Immediately after the Six Day War, the Government of Israel said that we are prepared that the Canal should be opened, even before peace, even before negotiations; that if Egypt and other maritime powers are interested in the opening of the Canal, as far as we are concerned, we agree. We had only one little condition. That if the Canal is opened, it also should be opened to Israeli shipping.

"שאלה: בנואמו האחרון קרא הנשיא אסאדאט לישראל לסגת קצת מתעלת סואץ, ובתמורה הוא יענין בפתיחת התעלה מחדש לשיט בין-לאומי. האם לדעתך ההצעה הזאת היא נושא למשא-ומתן?

תשובה: מיד אחרי מלחמת ששת הימים הודיעה ממשלת ישראל שאנו מוכנים לכך שהתעלה תהיה פתוחה אפילו לפני שלום, אפילו לפני משא-ומתן. אם מצרים ומעצמות ימיות אחרות מעוניינות בפתיחת התעלה, אנו מסכימים, ככל שהדבר נוגע לנו, אבל יש לנו רק תנאי קטן אחד: אם תהיה התעלה פתוחה, עליה להיות פתוחה גם לשיט ישראלי."

2. סיכום הדיון

הליברלית העצמאית, קידמה ופיתוח, פועלי אגודת ישראל, שיתוף ואחוזה — אני מתכבד להציע הצעת סיכום על הודעת הממשלה בכנסת שנמסרה היום:

הכנסת רושמת לפניה את הודעת הממשלה על המצב המדיני שנמסרה על-ידי ראש הממשלה בכנסת ביום ג', י"ד בשבט תשל"א — 9 בפברואר 1971.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת קלינגהופר, להצעת הסיכום בשם סיעת גח"ל.

השלום בין העמים, כי המעצמות שתיכנסנה לא תרצינה לצאת. ושלום בין העמים, לכשיושג, יבטל את התירוץ להישאר. לכן תהינה מעוניינות שלא יקום השלום בינינו ובין ארצות ערב. כוחות שיטור משמע גם תלות מדיניות האזור במעצמות השיטור. אין לנו קשר ישיר לקהיר, אבל כדאי היה לשאול שם, האם מוטב למצרים ולארצות ערב לאבד לחלוטין את עצמאותן ובלבד שלא לעשות שלום עם ישראל?

הפתרון הכפוי אינו מונח עדיין בקופסה. הוא מצריך קודם כל שארבע המעצמות יגיעו לידי הסכמה מהו הפתרון המשותף, ואחר-כך שהן יגיעו להסכמה ביניהן לגבי דרכי הכפייה על הסרבנים. וזה לא כל כך פשוט, עד כמה שניתן להתמצא בעניינים בין-לאומיים.

בהקשר זה ארשה לעצמי — דבר שאני עושה לעתים רחוקות — לצטט פה את העמדה של המפלגה שאני מתכבד לייצגה. המפלגה הקומוניסטית הישראלית בוועידתה האחרונה ב-1968 קיבלה החלטה, לפיה העיקר אשר עליו תצטרך המדיניות הישראלית לעמוד בכל שלבי המערכה המדינית הוא השלום; חווי שלום בין מדינות ערב לישראל — ולא שום תחליף קלוקל לשלום; אף ערבות של המעצמות יכולות לשמש רק תוספת שתחזק את הסכמי השלום לכשיושגו, תוספת, אך לא תחליף.

וברוח עמדתנו העקרונית הקבועה הזאת הגני ממליץ שלא להתיימש מהגישה הישראלית העקרונית הזאת — כי זו איננה רק גישה מפלגתית שלנו, לא התכוונתי להגיד שאנו היחידים בכך, לא התיימרתי להגיד זאת ואני שמח להטעים שאיננו היחידים בכך — לא להתיימש מהגישה הישראלית העקרונית הגורסת חיסול גמור של הסיכוסף על ידי חווי שלום בין כל המדינות הנוגעות בדבר. יחד עם זאת, כשוללי תכתיבים ואולטימטומים, לא נשחמש אנחנו בתכתיב מצדנו. עלינו לגלות נכונות לבחון כל הצעה ומחשבה מהצד שכנגד. לא לדחות על הסף, אלא לבחון ולברר. אבל העיקר — לגלות ולהוסיף יזמות שלום ישראליות בלתי-פוסקות משלנו, הצעות נגדיות משלנו שאחריות להוליד למשא-ומתן על שלום, על-ידי שיאלצו את האהרים להתייחס להצעות שלנו במקום שאנו ניאלץ להתייחס להצעות הזולת, בכלל זה גם להצעות עוינות.

צריך להיות ברור לכל, כי בגרסה גבולות מוסכמים מתכוונת ישראל להבטחת הבטחון והשכנות הטובה ולא להתפשטות טריטוריאלית; צריך להיות ברור לכל, כי בגרסה פתרון מוסכם לבעיית הפליטים מתכוונת ישראל לתרום תרומה קונסטרוקטיבית משלה לפתרון בעיה אנו-שית ומדינית זו. צריך להיות ברור לכל, כי בגרסה חווי שלום, מתכוונת ישראל לפתיחת דף חדש ביחסי ישראל—

היו"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעות סיכום. רשות הדיבור לחבר-הכנסת ברעם, להצעת הסיכום בשם סיעות המערך (עבודה—מפ"ם), מפד"ל, אגודת ישראל, המפלגה הליברלית העצמאית, קידמה ופיתוח, פועלי אגודת ישראל, שיתוף ואחוזה.

משה ברעם (המערך, עבודה—מפ"ם):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. בשם הסיעות: המערך (עבודה—מפ"ם), מפד"ל, אגודת ישראל, המפלגה

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני (סיכום הדיון) (קלינגהופר, סנהדראי, וילנר, אבנרי, בגין, ש. תמיר, סנה) —

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. בשם סיעת גח"ל, הריני מתכבד להביא לפני הכנסת את הצעת ההחלטה הבאה לסיכום הדיון על הודעתה המדינית של ראש הממשלה:

הכנסת דוחה ללא סייג את האולטימטום של נשיא מצרים מיום ה-4 בפברואר 1971 לנסיגת ישראל מן הגדה המזרחית של תעלת סואץ.

היו"ר ט. סנהדראי:

אבקש את חברי-הכנסת מאיר וילנר להביא את הצעת הסיכום בשם סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אנחנו מציעים את הצעת הסיכום הבאה:

הכנסת מחליטה כי במסגרת הסדר שלום יציב, המבוסס על הביצוע המלא של החלטת מועצת הבטחון מ-22 בנובמבר 1967, תיסוג ישראל מכל השטחים אשר נכבשו במלחמת יוני 1967.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אבנרי, להצעת סיכום בשם סיעת העולם הזה—כוח חדש.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הצעת סיכום של סיעת העולם הזה—כוח חדש:

1. הכנסת מטילה על הממשלה לפתח יזמה ישראלית, שתתבסס על ההצעה לפתוח את תעלת סואץ. הצעה זו תכלול את העקרונות הבאים: (א) כוחות שני הצדדים יתרחקו מן התעלה; (ב) השטח שיפונה ממזרח לתעלה ייתפס על-ידי כוחות ידידותיים, שאי-אפשר יהיה להרחיקם אלא בהסכמה פה אחד —

מנחם בגין (גח"ל):

להיתפס על-ידי ידידים? ידידים לא תופסים, ידידים באים.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

על-פי בקשתו של חברי-הכנסת בגין אני מתקן את ההצעה:

— לתוך השטח שיפונה ממזרח לתעלה ייכנסו כוחות ידידותיים, שאי-אפשר יהיה להרחיקם אלא בהסכמה פה אחד של ארבע המעצמות המועצת הבטחון; (ג) הנסיגה תהיה בתחום קילומטרים מעטים, ולא תפגע במערך של צה"ל.

2. הכנסת רואה ביזמה זו צעד ממשי לשינוי האווירה במרחב, להרעה כללית לצמיתות בחזית הדרום, לכינון הפסקת-אש קבועה, ולהחשת שיחות יארינג למען השגת שלום מלא, רשמי וכולל בשנת 1971.

היו"ר ט. סנהדראי:

להצעת סיכום בשם סיעת המרכז החפשי — רשות הדיבור לחברי-הכנסת שמואל תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הצעת סיכום מטעם סיעת המרכז החפשי:

הכנסת קובעת כי הודעת השליט המצרי, סאדאת, לא זו בלבד שאין בה אף רמז על נכונות לשלום עם ישראל, אלא שהיא מהווה אולטימטום, ואיום לחידוש הקרבות נגד מדינת ישראל.

ישראל דוחה מכל וכל את נסיון הסרק להכתיב לה את גלגלת המשא-ומתן על גודלה, שלומה, בטחוונה ועצם חייה תוך פרק זמן של שלושים יום; לפיכך מטילה הכנסת על הממשלה להזייע ליארינג ולארצות-הברית כי ישראל לא תסכים לנהל משא-ומתן כל עוד לא יוסר האולטימטום המצרי.

היו"ר ט. סנהדראי:

להצעת סיכום בשם סיעת מק"י — רשות הדיבור לחברי-הכנסת סנה.

משה סנה (מק"י):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הצעתה של סיעת מק"י לסיכום הדיון המדיני:

1. הכנסת מביעה צער כי בנאום נשיא מצרים מ-4 בפברואר 1971 אין שום איזכור לעשיית שלום עם ישראל. הכנסת דוחה את לשון התכתיבים, את האיומים בחידוש המלחמה, את ההזמנה לפתרון כפוי על-ידי המעצמות, הכלולים בנאום סאדאת.

2. הכנסת רושמת לפנייה את הודעת ראש הממשלה על נכונותה של ממשלת ישראל לברר מה משמעותה המלאה של הצעת סאדאת בדבר פתיחת תעלת סואץ.

3. הכנסת קוראת את הממשלה להוסיף יזמות ישראליות לפתרון מוסכם של בעיית הגבולות, בעיית הפליטים, ובעיות אחרות השנויות במחלוקת, כדי לקרב את הפתרון הנכון היחיד למשבר המזרח-תיכוני — והוא: חוזה שלום בין מדינות ערב וישראל.

היו"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה, ונתחיל בהצעה האחרונה.

ה הצבעה

הצעת הסיכום של חברי-הכנסת מ. סנה לא נתקבלה.

הצעת הסיכום של חברי-הכנסת ש. תמיר לא נתקבלה.

הצעת הסיכום של חברי-הכנסת א. אבנרי לא נתקבלה.

הצעת הסיכום של חברי-הכנסת מ. וילנר לא נתקבלה.

הצעת הסיכום של חברי-הכנסת י. ה. קלינגהופר לא נתקבלה.

הצעת הסיכום של חברי-הכנסת מ. ברעם נתקבלה.

חוברת ט"ו, ישיבה קנ"ב, י"ד שבט תשל"א (9 פברואר 1971) -
 - הודעה אישית של חבר-הכנסת א. אבנרי (סנהדראי, בדר, אבנרי) -

ג. הודעה אישית של חבר-הכנסת א. אבנרי

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):
 כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. בנאומי היום
 טענתי שראש הממשלה השיבה מיד ב"לאו מוחלט" על
 הצעת סאדאת לפתוח את התעלה. על כך העירה ראש
 הממשלה בקריאת-ביניים, שאין זה נכון, והיא הסתמכה
 על דבריה בראיון שנתנה ל-א.נ.בי.סי. ביום השישי. לאחר
 מכן מסרה מעל לדוכן הודעה, בה קראה את החצי
 הראשון של תשובתה באותו ראיון על השאלה. מה
 דעתה על נסיגה חלקית מן התעלה. באותה תשובה
 שללה את רעיון הנסיגה החלקית, אך העירה שישראל
 דוגלת בפתירת התעלה לשיט לכול העמים, בתנאי
 שיכלול שיט ישראלי. חבל שראש הממשלה קראה רק
 את החצי הראשון של תשובתה, והתעלמה מהחצי השני.
 סגנון הדברים באותו ראיון, ואי-אמירת מלה אחת
 שיש בה אף נכונות לבדוק את הצעת הנשיא אל-סאדאת,
 פירושה "לאו", ואין פלא שכך זה הובן ושודר על-ידי
 שידורי ישראל.

הי"ר ט. סנהדראי:

הישיבה הבאה מחר בשעה 12.30. ישיבה זו נעולה.

הי"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, לפני נעילת הישיבה נשמע עוד הודעה
 אישית מפי חבר-הכנסת אבנרי.

יוחנן בדר (גח"ל):

גם אני רוצה למסור הודעה אישית. זה נגד התקנון,
 גברתי היושבת-ראש.

הי"ר ט. סנהדראי:

חבר-הכנסת בדר, אם טעיתי, אתה יכול לברר את
 העניין.

יוחנן בדר (גח"ל):

במצב זה נוכל לעשות כולנו מה שנרצה כשהגברת
 היא יושבת-ראש.

הי"ר ט. סנהדראי:

חבר-הכנסת בדר, תבדוק בתקנון. כרגע קיבל כבר
 חבר-הכנסת אבנרי את רשות הדיבור.

הישיבה ננעלה בשעה 20.55.